

Kyberšikana v prostředí ZŠ s ohledem na děti mladšího školního věku

Eliška Zahnašová

Diplomová práce
2023

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Eliška Zahnašová
Osobní číslo:	H18717
Studijní program:	M7503 Učitelství pro základní školy
Studijní obor:	Učitelství pro 1. stupeň základní školy
Forma studia:	Prezenční
Téma práce:	Kyberšikana v prostředí ZŠ s ohledem na děti mladšího školního věku

Zásady pro vypracování

- Zpracování rešerše a studium odborné literatury, která se zaměřuje na kyberšikanu.
- Vymezení pojmů a teoretických východisek o kyberšikaně na ZŠ a vlivu internetu na žáky mladšího školního věku.
- Příprava metodologie výzkumu, stanovení výzkumného problému a cílů výzkumu.
- Realizace kvantitativně orientovaného výzkumu pomocí dotazníků.
- Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
- Prezentace výsledků výzkumu a jejich shrnutí.

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- Čech, O. (2017). *Nebezpečí kyberšikany*. České Budějovice: THEIA.
Eckertová, L. (2013). *Bezpečnost dětí na internetu. Rádce zodpovědného rodiče*. Brno: Albatros media.
Hulanová, L. (2012). *Internetová kriminalita páchaná na dětech*. Praha: Triton.
Martínek, Z. (2015). *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada Publishing.
Mcguade, S., & Colt, J., & Meyer, N. (2009). *Cyber Bullying: Protecting kids and adults from online bullies*. Westport, Conn: Praeger Publishers.

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Roman Božik, Ph.D.**
Ústav školní pedagogiky

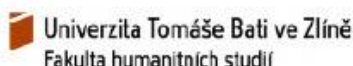
Datum zadání diplomové práce: **18. listopadu 2022**
Termín odevzdání diplomové práce: **21. dubna 2023**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Mgr. Marcela Janíková, Ph.D.
ředitelka ústavu

Ve Zlíně dne 18. listopadu 2022

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

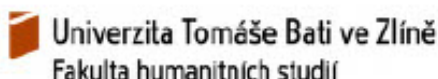
- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a). V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) *Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.*

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výtisky, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Diplomová práce s názvem „Kyberšikana v prostředí ZŠ s ohledem na děti mladšího školního věku“ nepojednává pouze o kyberšikaně, ale i o šikaně, která je s ní úzce spojena. Vzhledem k rozmachu a běžné dostupnosti telekomunikačních prostředků je téma kyberšikana čím dál častější na všech základních školách a je globálním problémem. Teoretická část popisuje základní poznatky a vymezení o šikaně i kyberšikaně, stručnou prevenci a také význam minimálních preventivních programů. Diplomová práce je zaměřena kvantitativně a byla prováděna za pomoci dotazníkového šetření a také analýzy minimálních preventivních programů zkoumaných škol. Cílem empirické části je zjistit výskyt a také osobní zkušenost žáků mladšího školního věku s šikanou a kyberšikanou a také nahlédnout na aktivity minimálních preventivních programů, které jsou vázány na mladší školní věk dětí.

Klíčová slova: šikana, kyberšikana, minimální preventivní program

ABSTRACT

The diploma thesis entitled "Cyberbullying in the primary school environment with regard to children of younger school age" does not only discuss cyberbullying, but also bullying, which is closely related to it. Due to the growth and common availability of telecommunication means, the topic of cyber-bullying is becoming more and more common in all elementary schools and is a global problem. The theoretical part describes basic knowledge and definitions of bullying and cyberbullying, brief prevention and also the importance of minimal prevention programs. The diploma thesis is quantitatively focused and was carried out with the help of a questionnaire survey as well as an analysis of the minimal preventive programs of the examined schools. The aim of the empirical part is to find out the incidence and also the personal experience of younger school-aged pupils with bullying and cyberbullying, as well as to look into the activities of minimal preventive programs that are linked to younger school-aged children.

Keywords: bullying, cyberbullying, minimum prevention program

Ráda bych poděkovala mému vedoucímu práce PhDr. Romanu Božikovi, Ph.D. za pomoc při vedení mé diplomové práce, trpělivost, důvěru, cenné rady a v neposlední řadě za čas, který mi věnoval při osobních konzultacích. Dále bych chtěla poděkovat všem účastníkům a školám dotazníkového šetření, kteří se účastnili a tím mi dopomohli k dokončení této diplomové práce. Zároveň chci poděkovat i mé rodinně za trpělivost a podporu, kterou mi v tomto čase poskytovali.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 DEFINICE POJMŮ	13
1.1 ŠKOLA.....	13
1.2 MLADŠÍ ŠKOLNÍ VĚK	13
1.3 ŠIKANA	14
1.3.1 Šikana přímá a nepřímá.....	14
1.3.2 Stádia vývoje šikany	15
1.3.3 Druhy a formy šikany.....	19
1.3.4 Aktéři šikany	19
1.3.5 Znaky a motivy šikany	22
1.4 KYBERŠIKANA.....	23
1.4.1 Znaky kyberšikany	24
1.4.2 Formy a prostředky kyberšikany.....	24
1.4.3 Specifika kyberšikany	25
2 ŠKOLNÍ ŠIKANA.....	27
2.1 SMĚRY ŠIKANY V RÁMCI ŠKOLNÍHO PROSTŘEDÍ	27
2.1.1 Charakteristické rysy školní šikany	28
2.2 MOŽNOST PREVENCE ŠIKANY NA ŠKOLÁCH.....	28
3 ROZDÍL MEZI ŠIKANOU A KYBERŠIKANOU	30
3.1 ONLINE OBTĚŽOVÁNÍ	31
3.1.1 Co si lze představit pod pojmem online obtěžování?.....	31
4 ŠKOLA JAKO SOCIÁLNÍ FAKTOR KYBERŠIKANY	32
4.1 FAKTORY VZNIKU KYBERŠIKANY U ŽÁKŮ	32
4.2 KYBERŠIKANA MEZI ŽÁKY A JEHO DŮSLEDKY	33
4.3 NADMĚRNÉ UŽÍVÁNÍ INTERNETU U DĚTÍ MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU.....	33
4.4 JAKÁ JSOU SPECIFIKA NADMĚRNÉHO UŽÍVÁNÍ INTERNETU U DĚTÍ V MLADŠÍM ŠKOLNÍM VĚKU?	34
5 PREVENCE KYBERŠIKANY NA ŠKOLÁCH	35
5.1 MINIMÁLNÍ PREVENTIVNÍ PROGRAM	36
5.2 JAK POSTUPOVAT PŘI ZPRACOVÁNÍ MPP?.....	37
5.3 ZÁSADY, ZE KTERÝCH BY MĚL ŠKOLNÍ (MINIMÁLNÍ) PREVENTIVNÍ PROGRAM VYCHÁZET.....	39
5.4 POŽADAVKY, KTERÉ BY MĚL MPP SPLŇOVAT	40
5.5 TYPY PREVENCE MPP	41
II. PRAKTICKÁ ČÁST	42
6 CÍL PRAKTICKÉ ČÁSTI	43

6.1	VÝZKUMNÉ CÍLE A OTÁZKY	43
6.2	STANOVENÍ HYPOTÉZ	44
6.3	ZKOUMANÝ SOUBOR	44
6.3.1	ZŠ 1	44
6.3.2	ZŠ 2	45
6.3.3	ZŠ 3	45
6.4	POUŽITÉ METODY	45
6.5	SBĚR DAT	46
7	VÝSLEDKY VÝZKUMU	47
7.1	VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ A DISKUSE	85
8	ANALÝZA MINIMÁLNÍCH PREVENTIVNÍCH PROGRAMŮ	88
8.1	MINIMÁLNÍ PREVENTIVNÍ PROGRAM ZŠ 1	88
8.2	MINIMÁLNÍ PREVENTIVNÍ PROGRAM ZŠ 2	89
8.3	MINIMÁLNÍ PREVENTIVNÍ PROGRAM ZŠ 3	90
8.4	SHRNUTÍ MPP	91
8.5	DISKUSE	91
	ZÁVĚR	93
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	94
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	97
	SEZNAM OBRÁZKŮ	98
	SEZNAM GRAFŮ	99
	SEZNAM TABULEK	101
	SEZNAM PŘÍLOH	102
	PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK PRO ŽÁKY	103

ÚVOD

Nová doba, nové telekomunikační prostředky, internet dostupný z jakéhokoliv místa i jakéhokoliv Země a v mnohých případech i věkově neomezený. Téma kyberšikana je v posledních letech, možná měsících velmi skloňovaný pojem. Kyberšikana je velmi nebezpečný prostředek k tomu někomu ublížit tak moc, že agresor svoji oběť v mnohých případech dovede až k sebevraždě. Kyberšikana je úzce spojena s šikanou a pro lepší pochopení je dobré znát oba pojmy a umět je rozlišit.

Kyberšikana mezi žáky mladšího školního věku je bezpochyby spojena i s klasickou šikanou. Mezi žáky probíhá běžně pošťuchování, bouchání, poškozování osobních věcí, vulgární oslovování nebo velmi časté pořizování zesměšňujících videí a fotografií, které právě žáci umisťují na internet, kde se z klasické šikany, stává kyberšikana. V tomto případě už to není pouze věc mezi žáky, třídy nebo školy, ale všechny zesměšňující materiály se mohou dostat ke stovkám, tisícům až milionům lidí, kteří si je rozposílají neustále mezi sebou. Agresoři jsou ve většině nedohledatelní, a proto je velmi těžké je odhalit a potrestat. S tím poté souvisí i odstranění oněch zesměšňujících fotografií, videí nebo lživých informací, které je v podstatě nereálné, protože jsou uvězněné v jakési smyčce internetu, který je nezastavitelný.

Cílem diplomové práce je pomocí odborné literatury přiblížit pojmy šikana a kyberšikana, jejich prevenci a minimální preventivní programy škol na kterých je výzkum prováděn. Diplomová práce je členěna do deseti hlavních kapitol. Prvních sedm kapitol se zabývá teoretickou částí, která je rozdělena na definici pojmů, kterými se zabýváme hned v první kapitole. Další kapitoly pojednávají o šikaně a zaměřují se na její hlavní rysy, motivy, druhy, formy a prevenci. Čtvrtá kapitola se zabývá rozdílem mezi šikanou a kyberšikanou a na ni plynule navazuje problematika kyberšikany, její znaky, prostředky, formy a také využíváním internetu v mladším školním věku. Problematika kyberšikana je uzavírána stejně jako šikana, a to tedy její prevencí. Poslední kapitola teoretické části obsahuje informace o minimálním preventivním programu, jeho vzniku i využití.

V posledních dvou kapitolách jsou zaznamenány výsledky výzkumného šetření, které bylo realizováno pomocí dotazníků. V praktické části byla použita také druhá metoda a tou je analýza minimálních preventivních programů, které patřily školám, kde bylo výzkumné šetření vykonáváno. Výzkumné šetření pomocí dotazníků bylo zadáváno ve 4. a 5. třídě. Dotazníkové šetření bylo zaměřeno svými otázkami hlavně na to, zda se vyskytuje šikana či

kyberšikana v dané třídě, jakým způsobem šikana nebo kyberšikana probíhala a také jestli samotní žáci mají osobní zkušenosti s těmito jevy. Ať už jako agresor, oběť nebo přihlížející.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 DEFINICE POJMŮ

1.1 Škola

Termín škola se užívá hned v několika významech:

„Společenská instituce pro řízenou edukaci dětí, pověřená vzděláváním a výchovou dětí a mládeže příslušných věkových stupňů v organizovaných, hromadných formách, podle určených vzdělávacích programů, jeden z pilířů institucionální struktury společnosti.“

„Společenství lidí, dospělých a dospívajících, specifické kulturní prostředí pro učení a setkávání generací, v němž se utvářejí vztahy a budoucí konfigurace dětí a mládeže v dospělosti (Průcha, 2013, s. 297).“

1.2 Mladší školní věk

Za mladší školní věk označujeme dobu, kdy dítě nastupuje do základní školy a je zpravidla vymezena věkem od 6-7 let do 10-11 let. V tomto období také můžeme na dětech pozorovat první změny dospívání (Šimíčková – Čížková, s. 105, 2010).

Autorka Vágnerová rozlišuje mladší školní věk do dvou fází:

- raný školní věk – datuje se od nástupu do školy a trvá zhruba dva roky. Charakteristické je pro něj sociální změna postavení a vývojové změny vůči autoritám, které nastupují spolu se školou.
- střední školní věk – je považováno převážně v období 2. stupně ZŠ. Dítě se připravuje na dospělost, se kterou se pojí puberta, a tedy změny pohledu na svět, na druhé pohlaví, tělesné změny apod. (Vágnerová, 2012).

Erikson (1997) označuje období mladšího školního věku za období psychosexuálního moratoria, které se vyznačuje zklidněním infantilní sexuality a odkladem genitální zralosti.

Podle Langmeiera a Krejčířové (2006) můžeme období mladšího školního věku označit jako věk strážlivého realismu. Dítě se snaží pochopit okolní svět, věci a co jakým způsobem funguje. Je to velká změna oproti předškolnímu vnímání, kdy dítě chápe vše na základě svých představ, přání a fantazií. V období mladšího školního věku se dítě snaží hledat souvislosti a pochopit svět a věci, které jej prolínají.

1.3 Šikana

Definice šikany podle Winstona (2018): „*Šikana je každé chování, jež má jedinci fyzicky nebo citově ublížit. Jde o častý jev, ale to neznamená, že se před ním mají zavírat oči. Šikanu v žádném případě nelze tolerovat.*“

Podle Čapka (2014) je šikana jeden z nejhorších projevů, který se objevuje nejen mezi dětmi, ale i dospělými. Je řazena mezi závažné agresivní poruchy chování. Obvykle ji označujeme, jako veškeré chování, kterým chce agresor svoji oběť zastrašit, ohrožit, ponížít nebo ji ublížit, jak psychicky, tak fyzicky.

„*Šikana je ubližování někomu, kdo se nemůže nebo nedovede bránit.*“ O šikaně mluvíme tehdy pokud je opakovaná a trvá delší dobu (Říčan, 2010, s. 21).

Dle Říčana (2010), je možné tuto definici více specifikovat:

- Šikana je forma ubližování, která se vyskytuje především mezi jedinci, kteří mají společnou určitou činnost nebo místo. Ve třídě se šikana odehrává mezi studenty, v jakémkoliv sportovním kroužku se šikana odehrává mezi účastníky tohoto kroužku a mezi dospělými ji můžeme vidět na konkrétním pracovišti.
- Je důležité podotknout, že šikanu nevidíme pouze mezi žáky, kolegy nebo dětmi v dětském kroužku. Šikanovat mohou i učitelé žáky nebo naopak. To samé platí i v případě zaměstnání, kdy šikanuje šéf nebo v dětském kroužku vedoucí dětí.

Podle Lovaše (1998) pojmenovává šikanu jako tyranizování a chápe ji jako jednu ze tří typů agrese. Jde o specifický druh agrese, který je charakterizován pro záměrné a nevyprovokované agresivní jednání. Šikanu staví na stejnou úroveň již k určeným dvěma agresím a těmi jsou reaktivní a proaktivní agrese.

1.3.1 Šikana přímá a nepřímá

Šikanu můžeme sledovat ve více směrech, a tak ji můžeme podle úrovně ubližování rozdělit na přímou a nepřímou (Říčan, 2010, s. 21).

- **Přímá šikana** - Druh šikany, který se zaměřuje na jakoukoliv fyzickou činnost, která ubližuje nebo ponižuje oběť. Radíme sem fyzickou bolest (kopání, bouchání, způsobování bolesti ostrými předměty), vykonávání činnosti, kterou agresor vyžaduje (vypití nápoje, konzumování drog), dále přímé podřízení agresoru (poslouchání na slovo, vykonávání úkolů, kterými agresor svoji oběť šikanuje) (Říčan, 2010, s. 21).

Znaky přímé šikany dle Říčana (1995):

- Nelichotivá přezdívka dítěte, posmívání se na adresu oběti, vtipy ohledně jeho vzhledu, pomůcek nebo jeho rodiny.
- Pohrdavé a kritické poznámky na osobu dítěte.
- Pocit nadřazenosti nad obětí a zadávání úkolů pro oběť, které musí agresorovi splnit.
- Fyzické násilí.
- Vyprovokování rvačky se slabším jedincem, kterého agresor poráží (Říčan, 1995, s. 49).
- **Nepřímá šikana** - Tento druh šikany souvisí s asocializací dítěte ve kterékoliv skupině. Ať už je to školní třída nebo jakýkoliv dětský kroužek. Dítě je v tomto případě vyloučeno ze skupiny, nikdo se s ním nebaví, nekomunikuje. Tento druh nepřímé šikany je vidán velmi často u dívek (Říčan, 2010, s. 22).

Znaky nepřímé šikany podle Říčana (1995):

- Dítě je často samo, ostatní se od něj drží dál.
- V tělesné výchově si jej ostatní vybírají na konec.
- Vyhledává blízkost dospělých osob, učitelů.
- Před třídou je dítě ustrašené a bojí se.
- Zhoršený školní prospěch.
- Špinavé nebo zničené osobní věci (Říčan, 1995, s. 49).

1.3.2 Stádia vývoje šikany

„Snaha léčit celé skupiny zasažené “virem“ šikanování mě brzy přivedla k nutnosti rozlišovat různé stupně choroby. Jednotlivá stádia totiž vyžadovala odlišné způsoby zásahů.“

Vzniklo tedy pětistupňové schéma. Toto schéma ukazuje zrod a negativní vývoj vzniku šikany a zrodu agresora (Kolář, 1997, s. 32).

Ostrakismus - Slovo ostrakismus pochází z řeckého jazyku a v překladu znamená „*střeptinový soud*.“ Ostrakismus můžeme považovat za počáteční fázi šikany, kde agresori neubližují fyzicky, ale zatím pouze napadají svoji oběť slovně. V tomto stádiu šikany převažují

především dívky. Může jít o rivalitu mezi kamarádkami nebo pokud se líbí kamarádce stejný kluk a naschvály přecházejí pomalu v šikanu (Martínek, 2009, s. 117).

Ze začátku se oběť této šikaně pokouší bránit, a vůči svým spolužákům nebo agresorům bývá také agresivní. Když ale pochopí, že se pomluvy a šikana pouze stupňují tak se oběť uzavírá sama do sebe. Oběť se pokouší vymanit z této pozice, kdy je nechtěným středem nepříjemné pozornosti. Oběť se přestává bavit se spolužáky, sedá si většinou sama a chce se vyhnout kontaktu s ostatními (Martínek, 2009, s. 118).

Podle Čapka (2014) se jedná o lehkou formu šikany. Většinou jde o psychické útočení agresora na oběť. Ostrakismus zahrnuje posměšky, ironické poznámky nebo pomluvy. Většinou jsou oběti ti, kteří jsou ve třídě označováni, jako podivíni nebo jsou z nějakého důvodu na pomyslném okraji třídy.

Podle Fielda (2009) se řadí mezi nejnebezpečnější formu šikany, která může probíhat velmi dlouho. Mezi škádlení řadíme různé narážky či posměšky, které pro někoho mohou být přijatelné, ale pro druhého velmi bolestivé.

Mezi nejčastější projevy zařazujeme:

- Nadávky,
- urážky,
- obtěžování přes sociální sítě (Fieldová, 2009, s. 26).

Psychická a fyzická agrese - Podle Fielda (2009) spočívá fyzická šikana v situacích, kdy agresor napadá svoji oběť, která je slabší. Agresor používá hrubou sílu a oběť kope, bije nebo na ni plive.

Mezi nejčastější projevy podle Fieldové, 2009, zařazujeme:

- Fyzické násilí, kopání, bití, užívání jakýchkoliv předmětů na zranění oběti, použití zbraně;
- krádeže školních pomůcek;
- krádeže osobních věcí;
- zavírání oběti do tmavých místností (Fieldová, 2009, s. 29).

Tato fáze psychické a fyzické agrese, dříve nebo později zasahuje oběti, které byly postiženy ostrakismem. Pokud se třída nebo agresor dostane do nepříjemné situace nebo je ve velkém

stresovém napětí, tak si svoji zlost vybíjí právě na oběti. To, co je nepříjemné agresorovi, to dělá i své oběti (Martínek, 2009, s. 120).

Psychická a fyzická agrese nesouvisí pouze s ostrakismem. Tento druh šikany agresori vyhledávají ve chvíli, kdy se nudí, neví, co mají dělat nebo mají problémy doma a filtrují to přes svoji oběť, která je slabší, jak už fyzicky nebo psychicky. V tomto stádiu dochází již k brutálním útokům agresora, jako je bití, kopání, výhružky a agresivita. Útoky jsou opakované, pravidelné a agresor se stává z určitého pohledu na šikaně závislý. Oběť začíná před násilím utíkat. Strach a bolest se projevují záškoláctvím, předstíráním nemoci, dítě bolí břicho, hlava aj. Ve vážném případě a nerozpoznání šikany se oběť začne sebepoškozovat a sebepoškozování může vést až k sebevraždě nebo vážnému ublížení na zdraví (Martínek, 2009, s. 120).

Charakteristické znaky psychické a fyzické agrese:

- Výhružky násilím oběti;
- kradení peněz oběti;
- zotročení oběti a vynucování poslušnosti;
- ničení osobních věci oběti;
- ničení školních pomůcek a potřeb oběti, jejich prací, sešitů apod.;
- vyhrožování anonymně přes mobilní telefon nebo sociální sítě (Martínek, 2009, s. 120).

Ve třídě se velmi často můžeme potkávat s psychickou šikanou (nadávka, posměšky, ponižování). V horším případě můžeme narazit i na šikanu fyzickou. Tu většinou vyprovokuje skupina žáků, která se nudí, chce být zajímavá nebo se s takovým chováním setkává i běžně doma (Čapek, 2014, s. 82).

Vytvoření jádra - Vytvoření jádra vyplývá z předchozích aktů agresora. Jsou to situace, které nebyly řešeny. Agresorovi dávaly pocit jistoty v tom, co dělá. Za jeho šikanování nedostal žádný postih, a tak ví, že má jasnou převahu nad slabšími a může si dělat se svými oběťmi, co chce (Martínek, 2009, s. 122).

Do vytvoření jádra je už vtažena celá třída. Agresor nebo agresori své agresivní jednání stupňují a zbytek třídy přihlíží. Většinou není schopen nikdo nic udělat a pomoci tak oběti. Oběť je většinu času sama, nikdo se s ní nebaví, tak zůstává na pospas agresoru. Toto

stádium šikanu graduje až do situace, že agresori si vybírají mezi svými spolužáky, kdo bude hlídat, kde se nachází učitelé během toho, co svoji oběť šikanují. Přihlízející strana je většinou ticho. Žáci jsou ráda, že šikana nepostihla je a ve třídě mají klid (Martínek, 2009, s. 120).

V tomto případě šikany je nutné, aby se agresorům někdo ze třídy postavil a budující se jádro zastavil. Agresori si v tomto případě vybírají oběti, které jsou velmi zranitelné a považují je za snadný cíl (Čapek, 2014, s. 82).

Většina přijímá normy agresorů - V tomto stádiu je agresor zcela závislý na ubližování své oběti. Také oběť se smířila se svým osudem a chápe šikanu tak, že jí nic jiného nezbývá a má to tak být. U některých obětí se v pozdějším věku můžeme setkat s určitými prvky posttraumatické stresové poruchy (Martínek, 2009, s. 126).

Jedná se o přizpůsobení kolektivu. Pokud se šikana stává pravidlem, začínají se do ní zapojovat i žáci inteligentní nebo ti, kteří jsou považováni za velmi klidné a nekonfliktní. I v těchto žácích může toto chování, které by jim dříve připadalo nesprávné vyvolávat pocit uspokojení (Čapek, 2014, s. 83).

Dokonalá šikana neboli totalita - Konečné a neřešitelné stádium šikany. Agresori ovládají většinou celou třídu a kolektiv kolem sebe. Všichni jsou jemu poddaní a nikdo se neodvážá proti němu vystoupit.

Stockholmský syndrom – Tím prochází oběti, které nedokážou bez násilnického chování svého agresora žít. Stávají se otroky svých agresorů a poslouchají je na slovo (Martínek, 2009, 129).

Šikana tohoto rozsahu by měla být včas podchycena nebo by alespoň agresor za takové chování měl nést tvrdé následky (Martínek, 2009, s. 129).

„Původně neutrální nebo nesouhlasící členové jsou více a více zpracováni, se zájmem přihlížejí „akcím“ jádra a sami se jich zúčastňují. Repertoár násilí je stále zdokonalován, zvířetila totální ideologie šikanování – tzv. stadium vykořisťování“ (Čapek, 2014, s. 83).

Pokud se zaměříme na 1. a 2. stupeň, můžeme jej vhodnou pomocí a prací s žáky zastavit nebo alespoň omezit na minimum. Třetí stupeň můžeme označit za rozhodující, protože je důležité, aby byla vytvořena dostatečně silná skupina, která by dokázala zastavit agresory ve třídě. Tři stupně si mohou žáci vyřešit mezi sebou bez větších zásahů pedagogů nebo školních metodiků prevence. Pokud se zaměříme na čtvrtý a pátý stupeň, tak i jemu můžeme

mezi žáky zabránit. Bude to ale chtít pomoc pedagogů a spolupráci žáků (Čapek, 2014, s. 84).

1.3.3 Druhy a formy šikany

Je mnoho druhů šikan. Některou můžeme vidět na pohled, některé jsou ale dobře ukryté a velice těžko rozpoznatelné. Je potom těžké pomoci oběti a zadržet agresora (Winston, 2018, s. 150).

Mezi druhy šikany řadíme:

- *Vyloučení* – Kolektivem odmítaná osoba, která je díky vyloučení osamělá.
- *Zapojení* – Zapojení nespočívá pouze v přímém útoku, ale i pouhý přihlížející se zapojuje.
- *Slovní šikana* – Nadávky, zesměšňování, vyhrožování a urážení oběti.
- *Zostuzení* – Hanebné vtipy a poznámky na osobu jako takovou. Vzhled, postava, oblečení, národnost, bohatství, chudoba.
- *Tělesná šikana* – Používání fyzického násilí pro poškození své oběti.
- *Sexuální šikana* – Narážky a vtipy se sexuálním nábojem vůči osobě.

Mezi formy šikany řadíme:

- *Fyzická šikana* – Násilí je prováděno na těle oběti.
- *Psychická šikana* – Zesměšňování, ponižování nebo vyhrožování.
- *Emocionální šikana* – Psychická manipulace s obětí (Willard, 2007, In: Vašutová, 2010, s. 57).

1.3.4 Aktéři šikany

Mezi představitele šikany řadíme hlavního aktéra, kterého označujeme, jako agresora. Dále je oběť, na které je šikana prováděna a v mnoha případech nechybí ani přihlížející, kteří jsou v našem případě spolužáci.

Agresor - Za agresora považujeme toho, který v opakujících se cyklech obtěžuje, ponižuje nebo jakýmkoliv psychickým či fyzickým způsobem týrá jím vybranou oběť. Neexistuje

přesný popis, jak agresora odhalíme, ale můžeme u agresora zpozorovat několik charakteristik, díky kterým jej můžeme odhalit (Kitliňská, 2007, In: Vašutová 2010, s. 60).

Dle Koláře (2011) vnímá společnost agresora, jako toho, kdo je velký, fyzicky zdatný, ne příliš inteligentní jedinec, který se vyznačuje především častým fyzickým násilím na slabších jedincích.

Agresor nemusí být silný a fyzicky zdatný, právě naopak můžeme za nejnebezpečnějšího agresora považovat toho, který používá svoji inteligenci a velmi těžko jej okolí odhalí. Další nebezpečným agresorem je tzv. srandista, který šikanuje svoji oběť pro pobavení nejen sebe, ale i okolí (Vašutová, 2010, s. 60–61).

Projevy agresora:

- Jedinec, který nepřemýšlí nad svými činy, nad pocity druhých. Je to osobnost dominantní, která používá převážně fyzické násilí
- Jedinec jdoucí „proti proudu,“ většinou pocházející z asociálního prostředí, chce být obdivován svými spolužáky a kamarády
- Jedinec neempatický
- Jedinec, který byl dříve odmítán nejen ve školní skupině, ale i mimo školu. Jeho neúspěchy podporují deprese a sklony k sebevraždě
- Jedinec, který byl svědkem šikany nebo psychického či fyzického týrání, nejen ve škole, ale i v rodině
- Jedinec, který trpí nedostatkem pozornosti ze strany rodičů či jiných výchovných zástupců
- Jedinec, který neprospívá ve škole nebo je celkově slabší při edukačním procesu
- Jedinec, u kterého je viditelný předpoklad k trestní činnosti, užívání drog nebo fyzickému násilí (Willard, 2007 in Vašutová, 2010, s. 61)

„Agresorem se člověk nestává ze dne na den. Vždy jde o proces. A agresory nelze házet do jednoho pytle. Co mají všichni agresori osobnostně společného? Je to potřeba destruktivně dominovat. Základem této potřeby je zvýrazněný egocentrismus a citová oploštělost, která se projevuje neschopností vcítit se do prožívání jiných osob, touhou ovládat je (manipulovat) a nacházet v ponižování a ubližování vrstevníků uspokojení.“ (Vacek, 2009, In: Philippová, Janošová eds., 2009, In: Vašutová, 2010, s. 62).

Typologie agresorů podle Martínka (2009):

- **Agresor hrubý, fyzický** – Jedinec, který používá hrubou sílu, aby se uspokojil. Jeho oběti jsou mláceny, kopány, škrceny nebo páleny. Většinou agresor toto chování zažívá i v domácím prostředí, kde je rodiči bit a dostávají se mu kruté tresty. On pak svým obětím provádí to, co je mu samotnému nepříjemné.
- **Agresor jemný, kultivovaný** – Jedinec, který je považován ve škole před dospělými za slušného a pracovitého. Bez kontroly učitelů a dospělých, ale své chování obrací a stává se agresorem, který ovšem nešikanuje. Vždycky za něho šikanuje někdo jiný a při případném řešení šikany se od problému vzdaluje. V této rodině, dítě prožívá komanda a ve škole si kompenzuje problémy z domova.
- **Agresor srandista** – Jedinec, který působí na učitele a dospělé příjemným dojmem, udělá si ze všeho srandu. V případě šikany se odvolává na to, že to byla pouze sranda. V těchto rodinách jsou hranice nastavené velmi volně a učitelem je v této domácnosti pohrdáno. Důležité je brát všechno s humorem.
- **Agresor spouštějící ekonomickou šikanu** – Jedinec, který od rodičů má po materiální stránce všechno, co si může přát. Chybí mu ale cit a láska, která je pro mezilidské vztahy velmi důležitá. Dítě, které má všechno, potom rozděluje třídu na majetné a nemajetné (Martínek, 2009, 136–139).

Oběť - Oběti šikany jsou většinou žáci, kteří se něčím odlišují. Za odlišení můžeme považovat žáka velmi hubeného nebo naopak obézního. Žáka, který má samé jedničky nebo naopak neprospívá. V neposlední řadě pak bývají šikanováni ti, kteří pocházejí ze sociálně slabších rodin (Čapek, 2014, s. 84).

Dle Vašutové (2010) považujeme za oběť jakoukoliv osobu, která přijímá chování agresora. Obětí se můžeme stát velmi snadno. Obětí se můžeme stát kdykoliv a kdekoliv, někdy jsme v nesprávný čas na nesprávném místě, někdy jsme pouze narazili na „špatného“ člověka.

Rozpoznat oběť není tak snadné, jak by se mohlo zdát. Často jsou to ale osoby, které se něčím odlišují od ostatních. Buď jsou tiché, příliš chytré nebo pocházejí ze sociálně slabých rodin, ale řadíme sem i jedince, kteří se odlišují barvou pleti nebo určitým zdravotním znevýhodněním. Obětí šikany se většinou stáváme tehdy, odhalíme-li agresorovi svoji slabou stránku nebo ji sám agresor rozpozná (Vašutová, 2010, s. 62-63).

Willard (2007) rozlišil tři typy obětí:

- **Pasivní** – Jedinci, kteří jsou tiché, ostražité, spíš nemluvné a samotářské.
- **Provokující** – Jedinci, kteří jsou šikanováni, ale přitom sami šikanují.
- **Přizpůsobiví** – Jedinci, kteří berou útok od agresora, jako fér. Žijí životem a šikanu přijímají, jako něco, s čím se dá žít (Willard, 2007, In: Vašutová, 2010, s. 64).

Typologie oběti podle Martínka (2009):

- **Oběť na první pohled** – Jedinci, kteří byli přespříliš ochraňováni svojí matkou. Ve třídě jsou často osamoceni, raději jsou zticha, nepřidávají se do kolektivu. Na první pohled jim jde vidět strach z očí, jsou nějakým způsobem odlišné od druhých dětí.
- **Oběti setrvávající dlouhou dobu pod ochrannými křídly matek nebo babiček** – Jedinci, jejichž rodiče (babičky) se nedokážou smířit s tím, že dítě dospívá. Dělají z něho neustále malé dítě, které není schopno udělat si věci samo, a tak všechno raději za dítě dělají rodinní příslušníci.
- **Handicapované děti** – Oběti velice snadno dosažitelné.
- **Učitelské děti** – Pokud rodič vyučuje na stejné škole, kam dochází jeho dítě stává se snadno obětí. Žáci po něm chtějí výsledky testů, pokud má dobré známky, spolužáci jej uráží, že je to díky matce (Martínek, 2009, s. 140).

Přihlížející - Za přihlížející považujeme jedince, kteří o šikaně ví, popřípadě jsou přímým svědkem šikany. Do přihlížejících můžeme zahrnout nejen spolužáky, ale mnohdy i pedagogy. Kteří o šikaně ví, ale nechtějí ji řešit nebo ji řešit odmítají (Vašutová, 2010, s. 67).

1.3.5 Znaky a motivy šikany

Mezi hlavní rysy šikany patří jakýkoliv záměr ublížit druhému. Jedná se o útoky, které jsou opakované, často i pravidelné. Jeden velmi častý rys šikany je, že oběť je oproti agresorovi slabší (Čapek, 2014, s. 81).

Podle Bendla (2003) je šikana projevem zneužití své moci nebo postavení, které jedinec ve skupině nabývá. Jak zmiňují i ostatní autoři je typickým rysem, že je mezi agresorem a obětí určitý nepoměr sil. Jak už fyzických, tak mnohdy i psychický.

Při šikaně se ve větší míře setkáváme s ponižováním, opakovanými vyhrůžky, posměšky nejen na osobu, ale i blízké osoby oběti. V horších případech dochází i k fyzickým útokům,

jako je bití, kopání nebo ničení věcí (trhání trička, vyhazování školních pomůcek apod.). Šikana se většinou objeví zapříčiněním poruchou vztahů mezi spolužáky ve třídě. V rámci třídy může i nevědomě přispívat i učitel. Většinou směřuje učitel ironické poznámky na adresu slabšího žáka nebo žáka, který není příliš oblíbený (Čapek, 2014, s. 81).

Příčin může být rozmanité množství, ale ve většině případu jsou také motivy skryté. Aby šikana mohla být šikanou je zapotřebí, aby působily některé z motivů, jako je tlak, nedostatečné sociální podmínky nebo nedostatečná rodičovská péče. Těmi hlavními motivy, ale můžeme určit zvědavost, žák chce zkusit něco, co viděl v televizi nebo v počítačové hře. Dále chce být uctíván nebo obdivován svými spolužáky. Motivem může být také prostá nuda (Zvírotsky, 2021, s. 71).

1.4 Kyberšikana

Ke kyberšikaně dochází, pokud osoba používá telekomunikační technologie k tomu, aby oběť ztrapnila nebo jakkoliv obtěžovala. S urážkami a pomluvami se setkáváme již v devatenáctém století, kdy fungovaly ještě telegrafní systémy a operátoři odposlouchávali volající mezi sebou a roznášeli poté drby a informace, které se z telefonátů dozvěděli (McGuade, Colt, Meyer, 2009).

Podle autorů Hinduja, Patchin a Proctor je kyberšikana úmyslné a opakované obtěžování oběti, prostřednictvím komunikačních technologií. V definici, kterou autoři uvádějí není jasně specifikováno, jakou formu obtěžování si agresor vybírá. Další definici kyberšikany zpracoval autorský kolektiv z Velké Británie, který ji definoval, jako využití informační a komunikační technologie, především mobilních telefonů a internetu s cílem rozrušit druhou osobu. Z obou definic můžeme viditelně vyloučit jakoukoliv fyzickou činnost agresora a tím se od sebe výrazně odlišuje kyberšikana a tradiční šikana (Chromý, 2010, s. 40).

Kyberšikana podle Čecha (2017) je druhem šikany, kdy se agresor pokouší svoji oběť zstrašovat, vydírat nebo ji jakkoliv ubližovat pomocí informačních a komunikačních technologií (emaily, blogy, SMS, MMS) (Čech, 2017, s. 11).

Kyberšikana je nová forma sociálně patologických nežádoucích jevů, která má nespočet pojmenností. Mezi ně patří např. sms šikanování, online šikanování nebo internetové šikanování (Hollá, 2013, s. 10).

1.4.1 Znaký kyberšikany

- Používání informačních a komunikačních technologií, kam patří všechny dorozumívací prostředky, které využívají děti, dospívající i dospělí. Náleží sem mobilní telefony, stolní počítač, notebook, iPad nebo tablety.
- Perioda, pokud se jedná o kyberšikanu, dochází k velmi časté opakovatelnosti. Útoky na jedince se točí v určité smyčce. Např. přidání urážlivé fotografie na jakoukoliv sociální síť nebo video, kde se stále i po určitém čase objevují hanebné komentáře. Určité opakování, které oběti připomíná, že fotka či video není zapomenuto.
- Účelný útok ze strany agresora. Jedná se o úmyslné virtuální útočení agresora na svoji oběť.
- Nerovnost. Pokud se jedná o tradiční šikanu. Většinou bývá agresor silnější nebo jakkoliv fyzicky zdatnější než oběť. U kyberšikany nerozhoduje roli fyzická zdatnost ani kolektiv. Agresor má přístup ke své oběti kdykoliv, protože sociální sítě jsou otevřené a mají neomezené možnosti. Agresor může být zablokovan, ale nikdo mu nezabrání vydávat se pod jiným jménem nebo založit zcela nový účet.
- Pro oběť jsou tyto veřejně virtuální útoky velmi nepříjemné až ponižující (Černá aspol., 2013, s.13).

1.4.2 Formy a prostředky kyberšikany

Formy kyberšikany podle Hulanové (Hulanová, 2012, s. 38):

- **Flame War nebo Flaming** – Válka pomocí slov, v jakékoliv chatovací místnosti. Agresor slovně útočí na jedince a dochází tak ke slovní přestřelce. Jde samozřejmě i o používání především vulgariismů nebo posílání agresivních zpráv.
- **On-line obtěžování** – Zasílání obtěžujících, urážlivých zpráv či emailů.
- **Kyberstalking** – Při této formě dochází k zastrašování a vyhrožování fyzickým napadením.
- **Zostuzení** – Přeposílání nebo vytváření nepravdivých zpráv o dané oběti.
- **Vydávání se za jinou osobu** – Očerňování osoby, za kterou se agresor vydává.
- **Odhalování intimností** – Rozesílání citlivých fotografií nebo intimních či osobních informací.

- **Vyloučení** – Vyloučení jedince z online skupiny.

V posledních letech se velmi rozmáhá i forma happy slapping – jde o zveřejnění videa, kde agresor poškozuje jedince, jak fyzicky nebo i psychicky.

Formy kyberšikany podle Černé aspol. (Černá, 2013, s. 24):

- Černá a kol. rozděluje formy kyberšikany na dvě oblasti. Do první oblasti řadí projevy a konkrétní způsoby kyberšikany, jako jsou krádeže účtů, flaming, přeposílání fotografií, ponižování apod. Do druhé oblasti, patří informační a komunikační technologie prostřednictvím níž se kyberšikana odehrává (Černá, 2013, s. 24).

Prostředky používané pro šíření a vykonávání kyberšikany podle Eckertové (2013)

- Mobilní telefony
- Úložiště pro sdílení fotografií a videa
- E-maily, chaty
- Webové stránky
- Sociální sítě (Eckertová, 2013, s. 72)

1.4.3 Specifika kyberšikany

Specifika kyberšikany podle Vágnerové (Hulanová, 2012, s. 48):

- **Agresor** – Při kyberšikaně neplatí, že jedinec musí být fyzicky zdatný, jak je tomu při šikaně. Na internetu může šikanovat úplně každý i ti jedinci, kteří jsou v reálném životě šikanováni. Stačí pokud je agresor dostatečně zdatný v informačních a komunikačních technologiích.
- **Oběť** – Oběť v internetovém světě, nemusí být nutně ta slabší a zranitelnější osoba, jako při klasické šikaně. Ale i tady si agresor zpravidla vybírá oběť, která je zranitelnější a slabší než on.
- **Absence fyzického násilí** – Při páchání kyberšikany je úplná absence fyzického násilí, a tak na oběti nejsou viditelné šrámy, jizvy nebo jiné znaky šikany a tím je velmi těžko rozpoznatelná.
- **Absence úniku** – Oběť nemůže jen tak zmizet ze sítě. Internet, je otevřený prostor, a tak mnohdy ani změna profilu, fotky nebo smazání účtu nepomůže tomu, aby oběť

zmizela. Pro zkušeného agresora je velmi snadné svoji oběť dohledat nebo využít jinou komunikační síť pro její obtěžování.

- **Opakování** – Zprávy, odkazy nebo webové stránky, které oběť může číst neustále dokola, ale nemůže s nimi nic udělat. Jedinec se pak může cítit bezmocně a ví, že nemůže nic udělat pro odstranění tohoto zesměšňujícího obsahu.
- **Šíře publika** – Pokud agresor dá na svoji stránku jakoukoliv ponižující fotografii nebo video, vidí ji tak všichni jeho přátelé a také přátelé přátel. Divákem se tedy stává opravdu každý a fotografie nebo videa se tím pádem šíří daleko rychleji.

2 ŠKOLNÍ ŠIKANA

„Šikana je hrozivý fenomén, který začíná provázet děti od předškolního věku. Totálně paralyzuje výchovnou funkci skupiny a proměňuje její působení v destruktivní.“ U žáků školního věku nejde pouze o dopad na oběť, ale i agresora. Jde o jejich budoucí vývoj a funkci v jakékoliv skupině či společnosti (Bendl, 2003, s. 35).

S pojmem šikana se pojí hned několik dalších problémů, které je těžké odhalit. Je velmi těžké určitě hranici mezi šikanou a nevinným „pošťuchováním“. Ve škole se pedagog nejčastěji setkává se situací, kdy žáky přistihne při rvačce. Načež mu agresor s klidným hlasem odpoví, že o nic nejde a dělají si legraci. Pod tlakem agresora pak všichni včetně oběti přitakávají a dávají agresorovi za pravdu. Potom je pro pedagoga těžké vyhodnotit situaci správně (Bendl, 2003, s. 24).

Domnívám se, že určit hranici je opravdu obtížné, protože šikana je jakékoliv obtěžování druhé osoby. Pokud je ještě přidáno častější opakování jde o jeden z hlavních rysů šikany.

2.1 Směry šikany v rámci školního prostředí

- **učitel X žák** – Učitel, který si vybere žáka, který mu není sympatický, příjemný. Dělá mu naschvály a úmyslně zhoršuje prospěch. V horších případech žáka zesměšňuje před celou třídou.
- **žák X učitel** – Žák, který úmyslně provokuje učitele. Dělá mu dobře, když se učitel na jeho popud rozčiluje nebo odejde ze třídy. Tito žáci se většinou nechávají ovlivnit třídou, která ho nechává, aby učitele schválně provokoval. Dalším terčem jsou pro žáky učitelé, kteří např. špatně vidí, nosí brýle nebo mají jakýkoliv handicap.
- **rodič X učitel** – Ve školách velmi častý jev. Rodič si myslí, že práci učitele by vykonával líp a pokouší se mu poskytovat rady, jak má učit a co má dělat. Pokud jeho dítě dostane špatnou známku nebo poznámku, jde za učitelem a své dítě brání.
- **učitel X rodič** – Většinou se do tohoto problému dostávají rodiče problémových dětí, které jsou nezvladatelné a rodič si s nimi neumí poradit. Učitel se pokouší přes dítě vychovávat i rodiče a dítě postupně nenávidí školu a všechny ostatní. Pokud se setkáme s rodičem problémového dítěte a rodič spolupracuje, je důležité poskytnout rodiči oporu.

- *učitel X učitel* – Nejčastěji se jedná o generační výměnu. Problémy, které nastanou, pokud přijde do školy mladý učitel/učitelka, která chce dělat věci jinak než učitelka, která na škole vyučuje 30 let. Starší učitelé později mají pocit, že je mladší musejí poučovat.
- *ředitel X učitel* – Forma této šikany se nazývá bossing a ředitel má pocit, že je navrch nad učiteli. Místo spolupráce se pokouší ředitel, učitele zahltit nespílitelnými úkoly nebo množstvím papírů, které musejí udělat (Martínek, 2009, s. 113–117).

2.1.1 Charakteristické rysy školní šikany

- *Záměrnost* – Úmyslný útok agresora na předem vytypovanou oběť.
- *Trvání v čase* – Šikana může probíhat nárazově. Často se však setkáváme s tím, že šikana se opakuje v určitých časových intervalech a stává se dlouhodobou.
- *Asymetrie síly* – Agresor si převážně vyhledává oběti, které jsou fyzicky slabší.
- *Následky* – U jedinců, kteří jsou šikanováni může docházet ke ztrátě sebevědomí a začínají o sobě pochybovat (Kitliňská, In: Vašutová, 2010, s. 54–55).

Projevy kyberšikany a šikany jsou velmi podobné, a tak můžeme říct, že jsou tyto dva pojmy velmi spjaté. Kyberšikana ale ve virtuálním světě nabývá mnohem větší síly. Síla, která není fyzická, ale je psychická a mnohdy škodlivější než šikana tradiční (Černá spol. 2013, s. 20).

2.2 Možnost prevence šikany na školách

V rámci každé školy můžeme najít nejvíce rozšířenou metodu prevence, a tou je školní řád, určené dozory na chodbách nebo různé preventivní programy řízené výchovnými poradci nebo metodiky prevence. Prevence proti šikaně může mít mnoho podob a jednou z nich je i sportovní vyžití žáků, kteří si díky sportu mohou vybit svoji agresi nebo špatnou náladu (Jedlička, Kořa, 1998).

Prevenčí se více dopodrobna budeme zabývat v dalších kapitolách, a tak pouze krátce shrnu typy prevence její rozdělení a také místa vzniku šikany.

Rozdělení prevence šikany podle Koláře (2011):

- **Primární** – Za primární prevenci považujeme takovou, která má za cíl svými metodami a opatřeními šikaně předcházet nebo zabraňovat. Za pomoci primární prevence se snažíme, aby se šikana vůbec nevyskytovala.
- **Sekundární** – Sekundární prevenci zařazujeme v době, pokud se šikana mezi dětmi již vyskytuje. Jejím cílem je zabraňovat dalšímu šíření šikany mezi dětmi (Kolář, 2011).

„Základním nástroj prevence v resortu školství představuje takzvaný „Minimální preventivní program“, který je komplexním systémovým prvkem v realizaci preventivních aktivit ve školách (Neckář, 2009).“

Kde k šikaně dochází?

Podle Fieldové (2009) jsou čtyři místa, kde šikanu můžeme hledat nebo se s ní setkat:

- **Škola** – státní, soukromá, dívčí nebo chlapecká. V jakékoliv škole můžeme šikanu vyhledat.
- **Ve škole** – třída, chodba, záchody, šatny, jídelna, školní hřiště
- **Mimo školu** – cesta do školy nebo ze školy, na veřejných hřištích, v opuštěných prostorech nebo vedlejších uličkách
- **Kyberprostor** – SMS, e-maily, chaty, MMS (Fieldová, 2009, s. 25–26).

3 ROZDÍL MEZI ŠIKANOU A KYBERŠIKANOU

Kyberšikana a šikana mohou jít ruku v ruce, mohou mít mnoho společného a také se doplňovat. Nemůžeme však tyto dva pojmy zcela zaměnit nebo jejich významy shledávat stejnými (Čech, 2017, s. 12).

Podle Čecha (2017) můžeme rozdíly členit do čtyř skupin:

- **Anonymita** – Při šikaně se agresor neschová příliš dlouho. Tradiční šikana nejde schovat a útočníka můžeme dříve či později odhalit. Zatímco při kyberšikaně je velmi těžké odhalit útočníka. Je zcela anonymní, internet používá jako zbraň a svoji identitu může měnit na základě nově založených profilů nebo telefonních čísel.
- **Nezávislost na místě a čase** – Při tradiční šikaně víme, že se odehrává na určitém místě, většinou ve škole. I přesto, že šikanou ve většině případů rozumíme fyzické násilí, tak i přes to se jí oběť může ve škole vyhnout. Může utéct nebo se bránit. Naopak je tomu u kyberšikany. Agresor může být na internetu připojen neustále přes den i v noci. Tudíž oběť nemůže, tak jednoduše zmizet. Agresor si může kdykoliv založit nový profil, získat nové číslo a kyberšikana může pokračovat. Pokud agresor sdílí obsah, který ponižuje oběť, nikdy nevíme, kdo si jej stáhl nebo uložil. Proto se kyberšikana velice rychle šíří. Díky tomu, že je kyberšikana dlouhodobá a nezávislá na čase i místě je poměrně špatně dohledatelná nebo rozpoznatelná (Čech, 2017, s. 18-19).
- **Technická zdatnost dětí** – V dnešní době jsou děti mnohdy znalejší komunikačních a informačních technologií více než dospělí. Dříve bylo mobilních telefonů a počítačů minimum, ne-li žádné. Dnešní děti se rodí do technicky vyspělé společnosti a umí s nimi tedy pracovat velmi rychle a za pochodu. Ne vždy je to ale dobře. Díky internetu si děti umí založit různé profily a blogy, kde zveřejňují soukromé informace. Sázejí především na to, že rodiče nejsou v internetu tak zběhlí a nepřijdou jim na to. Mnohdy ale díky nízkému zabezpečení ze strany rodičů se jejich děti stávají oběťmi kyberšikany (Čech, 2017, s. 20-21).
- **Absence fyzické konfrontace** (Čech, 2017, s. 12). – Vzhledem k tomu, že se všechno odehrává na internetu. Agresor tedy nemusí nutně fyzicky konfrontovat svoji oběť. V tradiční šikaně je agresor většinou silnější jedinec, jak už psychicky

nebo fyzicky. Na internetu nezáleží na tom, jak vypadáte nebo jak silní ve skutečnosti jste (Čech, 2017, s. 23).

3.1 Online obtěžování

Jak je výše zmíněno, kyberšikana a online obtěžování je často zaměňováno. Je důležité tyto pojmy odlišovat především z důvodu rozdílu závažnosti. V mnoha případech se můžeme setkat se situací, kdy špatně vyhodnotíme situaci a škádlení mezi vrstevníky, můžeme označit za kyberšikanu nebo obtěžování. Toto chybné vyhodnocení pouze zvyšuje alarmující počet výskytu kyberšikany (Ševčíková, 2014, s. 124).

3.1.1 Co si lze představit pod pojmem online obtěžování?

- Jedná se převážně o útoky, které se neopakují a jsou jednorázové – urážky, vulgární nadávky, ponižení.
- Nezáměrná činnost – nebyl zde žádný cíl, někomu ublížit. Zveřejnění fotografie nebo jiného projevu, který neměl být ponižující ani zesměšňující. V online světě, je tento jev, ale velmi těžko odhalitelný (zda se jednalo o nezáměrnou činnost nebo zcela záměrnou).
- Pokud si jedinec nebere útoky agresora, jako kyberšikanu nebo si je neuvědomuje. V tomto případě jej kvalifikujeme spíše jako škádlení (Ševčíková, 2014, s. 124).

4 ŠKOLA JAKO SOCIÁLNÍ FAKTOR KYBERŠIKANY

Klasická šikana je realizována ve škole. Kyberšikana, jak je známo přesahuje její brány a odehrává se většinou mimo prostředí školy. Nikde však není vyloučeno, že je páchána i ve školním prostředí.

Kyberšikana je problém, který postihuje tisíce žáků po celém světě. Níže zmíníme faktory podle Hollé (2013), se kterými se můžeme setkat ve školním prostředí:

- Stres ze zkoušení;
- stres z dosahování průměrných výsledků;
- konflikt mezi žáky, který začíná v reálném životě (např. ve třídě) a přesahuje do virtuálního světa;
- jiné selhání ve škole (Hollá, 2013, s. 51).

4.1 Faktory vzniku kyberšikany u žáků

Stejně tak, jako u šikany je i u kyberšikany mnoho faktorů ovlivňující její průběh či začátky. Příčiny a projevy kyberšikany jsou individuální a velmi různorodé.

Podle autorky Hollé (2013) žáci s osobní zkušeností kyberšikany mají některé z níže zmíněných projevů:

- **Impulzivní chování a nedostatečná sebekontrola** – Žák, který reaguje nejen online, ale i osobně velmi přehnaně a dříve koná, než myslí.
- **Riskování** – Žáci, kteří zkouší hranice společnosti, ve které se nachází. Od zanedbatelných činů, můžou žáci přejít až k ohrožování života druhých.
- **Izolace** – Žáci, kteří jsou spíše introvertní, a kromě pár svých přátel rádi vyhledávají nové známosti a kamarády v internetovém prostředí.
- **Deprese** – Žáci, kteří se cítí nedocenení nebo méněcenní vyhledávají útěchu a slova podpory na internetu. To se však může obrátit proti nim a informace, které někomu předali jako intimní můžou být terčem posměchu či zesměšňování (Donahue, 2008, in Hollá, 2013, s. 47).

4.2 Kyberšikana mezi žáky a jeho důsledky

Následky kyberšikany jsou mnohdy hroší než následky klasické šikany. U kyberšikanovaných žáků mohou zanechat daleko větší emocionální trauma. Oběti kyberšikany se nemají v podstatě, jak bránit, a tak se začínají uzavírat sami do sebe, stranit se ostatních, protože je to pro ně samotné většinou ponižující nebo mají strach. U žáků může docházet v důsledku kyberšikany v souvislosti se školou ke ztrátě pozornosti, vnímání, také mají problémy v učení a z dlouhodobého hlediska může mít kyberšikana trvalý dopad na celkový vývoj žáka a jeho fungování v budoucím životě.

Negativním dopadem kyberšikany může být:

- Zesměšňující materiály, informace mohou být rozeslány po celém světě;
- materiál je většinou dlouho dostupný, protože je někdy obtížné dohledat jeho tvůrce;
- oběť kyberšikany může být šikanována prakticky celé dny i noci;
- zesměšňující materiály ponižují a znehodnocují osobnost oběti;
- v nejhorších případech se díky kyberšikaně můžou oběti i zabít;
- psychické násilí je tady horší než fyzické;
- v určitých případech kyberšikany může dojít i k násilí či ublížení na zdraví (Hollá, 2009, s. 39).

4.3 Nadměrné užívání internetu u dětí mladšího školního věku

Do školního věku dítěte je zahrnut mladší školní věk a střední školní věk dětí, který začíná nástupem do školy v šesti letech a končí ve dvanácti letech.

Toto období je velmi důležité pro získání dvou vývojových úkolů:

- **Uspokojivé výsledky ve škole** – Je důležité, aby si žák v tomto období osvojil fyzické dovednosti potřebné pro hru a získávání dovedností, jako je čtení, psaní a počítání.
- **Navázání sociálních vztahů** – Primárním činitelem v tomto období je pro žáka rodina, která je velmi důležitým vycházejícím bodem. Nicméně je velmi důležité, aby v tomto období navazoval kontakty i s novými lidmi, kamarády a spolužáky (Blinka, 2015, s.90).

4.4 Jaká jsou specifika nadměrného užívání internetu u dětí v mladším školním věku?

Ve školním věku se žáci začínají ve větší míře setkávat s užíváním internetu a jeho používáním. Dle výzkumu (Livingstone a kol., 2012) bylo zjištěno, že od roku 2010 se výrazně snižuje věk, kdy se žáci začínají s internetem setkávat. Dříve se 15 – 16 letí jedinci setkávali s užíváním internetu kolem svého 10. roku života, naopak děti ve věku 9-10 let se s užíváním internetu začali setkávat již v 7. roku svého života.

Z výzkumu vyplynulo, že pokud se u dětí projevuje nadměrné užívání internetu jde většinou o rodinou dysfunkci. Rodiče se málo nebo nedostatečně věnují svým dětem a ty se pak uchylují na sociální sítě, kde mohou navozovat kontakty se svými vrstevníky. Dalším motivem nadměrného užívání internetu je neúspěšnost v některé z oblastí, kterou zrovna dítě provádí. Děti v tomto věku internetu využívají často, ale nedochází u nich k závislosti. Podle Blinka (2015) existují tři důvody, proč tomu tak je:

- **Nezkušenosti dětí s užíváním internetu** – V porovnání s dospělými mají tyto děti omezenou znalost užívání, a tak pořádně neví, co na internetu dělat a vyhledávají pouze jisté informace nebo stránky.
- **Omezené zájmy nebo skupina vrstevníků** – Děti na internetu vyhledávají především vrstevníky a nové přátele se kterými můžou sdílet své zážitky nebo život.
- **Úzký kontakt s rodinou** – Vzhledem k úzkému kontaktu s rodinou, která neustále uspokojuje všechny základní potřeby dítěte internet neslouží dětem k uspokojování jejich potřeb. I volný čas je v tomto případě stále ještě velmi ovlivňován rodinou (Blinka, 2015, s. 92).

5 PREVENCE KYBERŠIKANY NA ŠKOLÁCH

Kyberšikanu značíme jako rizikové chování a tímto chováním by se měla zabývat především škola, učitele, rodiče a osoby, které jsou zodpovědné za správný sociální i osobnostní rozvoj žáka. V rámci základních škol mohou pomoci preventivní programy, které vytváří školní metodik prevence. Jedná se o pouze jednu z mála prevencí, které žákům můžeme nabídnout.

V dnešní době je používání sociálních sítí tak rozšířené a u žáků mladšího školního věku tak časté, že je velmi obtížné zabránit možným rizikům, které internet skrývá.

Dle Kopeckého a kol., (2012) by se měla kyberšikana řešit na národní úrovni v rámci prevence kriminality a prevence rizikového chování.

Díky velkému rozmachu kyberšikany v posledních letech, se její prevencí začalo zabývat velké množství společností a rozličných organizací. S rychlostí a růstem moderních technologií je velmi důležité, aby se v nich orientovali učitelé i rodiče, aby mohli být minimálně na stejné úrovni s žáky a dětmi a při problému mohli včas zasáhnout (Rogers, 2011, s. 14-15).

Velmi často se na základních školách vyskytuje kyberšikana spolu s šikanou. Proto by se škola měla zabývat její eliminací pomocí minimálních preventivních programů, které žáky mají za úkol informovat a případně eliminovat kyberšikanu i šikanu.

Je důležité, aby školy reagovaly pohotově a byly připraveny skrze strategie a činnosti, které mohou působit jako prevence. Možnosti, které nám mohou pomoci eliminovat výskyt kyberšikany jsou přebrány ze zahraničních škol. Patří mezi ně podle (Hollá, s. 56):

- Podpora pozitivního využívání telekomunikačních prostředků;
- vytvořit takové školní prostředí, kde nebude vhodné pro kyberšikanu;
- co nejvíce rozšířit podvědomí o kyberšikany i u rodičů;
- realizovat besedy nejen pro žáky, ale i pro rodiče o nebezpečí internetu;
- být vnímavý ohledně věcí a činnostmi mezi žáky;
- vytvořit krizový plán kyberšikany (možné důsledky a dopady na agresora);
- vytvořit formální plán, jak postupovat při výskytu kyberšikany;
- vytvořit anonymní schránku pro možné případy (Hinduja, S., Patchin, J., W., 2010 in Hollá, s. 57).

Problematika kyberšikany je zahrnuta v minimálních preventivních programech, které mají žákům nabídkou takové aktivity, prostřednictvím kterých se můžou seznámit s možnými riziky a zjistit o dané problematice více (Blažková, 2011). Prevence na 1. stupni probíhá převážně v předmětech, jako je prvouka, přírodověda, tělesná výchova. Tato prevence je zařazena do výuky, aby si žáci uvědomili nebezpečí internetu a sdílení citlivých informací.

Díky zahraničním výzkumům a novým zjištěním by mohly proti šikaně pomoci aplikace, které by měly šikanu a její děj simulovat. Tím by se žáci mohli naučit, jak reagovat a budovat správný postoj proti šikaně, popř. kyberšikaně (Černá, 2013, s. 135).

Pravidla používání bezpečného internetu, podle Hulanové (2012):

- Děti by neměly sdělovat citlivé informace, jako je adresa bydliště, telefonní číslo, adresa školy apod.;
- neměly by poskytovat veřejně žádné informace, které by mohly být z online prostoru použity dál bez jejich vědomí;
- neměly by posílat své intimní fotografie nebo fotografie, které mohou být na internetu zneužity;
- neměly by si sjednávat schůzky s neznámými lidmi, které poznají na internetu;
- neměly by reagovat na vulgární urážky, posměch nebo hanlivé komentáře;
- neměly by otevírat e-maily či zprávy, které se jim zdají, jakkoliv podezřelé nebo jsou poslány neznámým adresátem (Hulanová, 2012, s. 108).

5.1 Minimální preventivní program

Minimální preventivní program by měl sloužit jako pomůcka a pomyslné vodítko k tomu, aby bylo možné na školách snížit projevy rizikových jevů a forem chování žáků. Měl by obsahovat řadu koncepčních opatření, aktivit a také dlouhodobé cíle, které jsou spojeny s prevencí na škole (Jedlička, 2015, s. 367).

Minimální preventivní program je dokument sestavován danou školou. Jeho cílem je vést žáky ke zdravému životnímu stylu, rozvoji jejich osobnosti, také jejich sociálnímu rozvoji a rozvoji komunikativních dovedností. Skrze MPP se školy snaží o podporu žákovské aktivity, pestrosti forem preventivní práce a zapojení celého pedagogického sboru školy a spolupráce s jejich zákonnými zástupci (Miovský et al., 2010, s. 102).

MPP je vždy určen na jeden školní rok a zodpovídá za něj školní metodik prevence, ale na jejím vzniku a realizaci se podílí všichni pedagogičtí pracovníci. Následně MPP také podléhá kontrole Českou školní inspekcí. Tvorba dokumentu vychází ze současné platné legislativy a tyto dokumenty by měl mít školní metodik prevence u sebe a stále aktuální. Mezi tyto dokumenty patří:

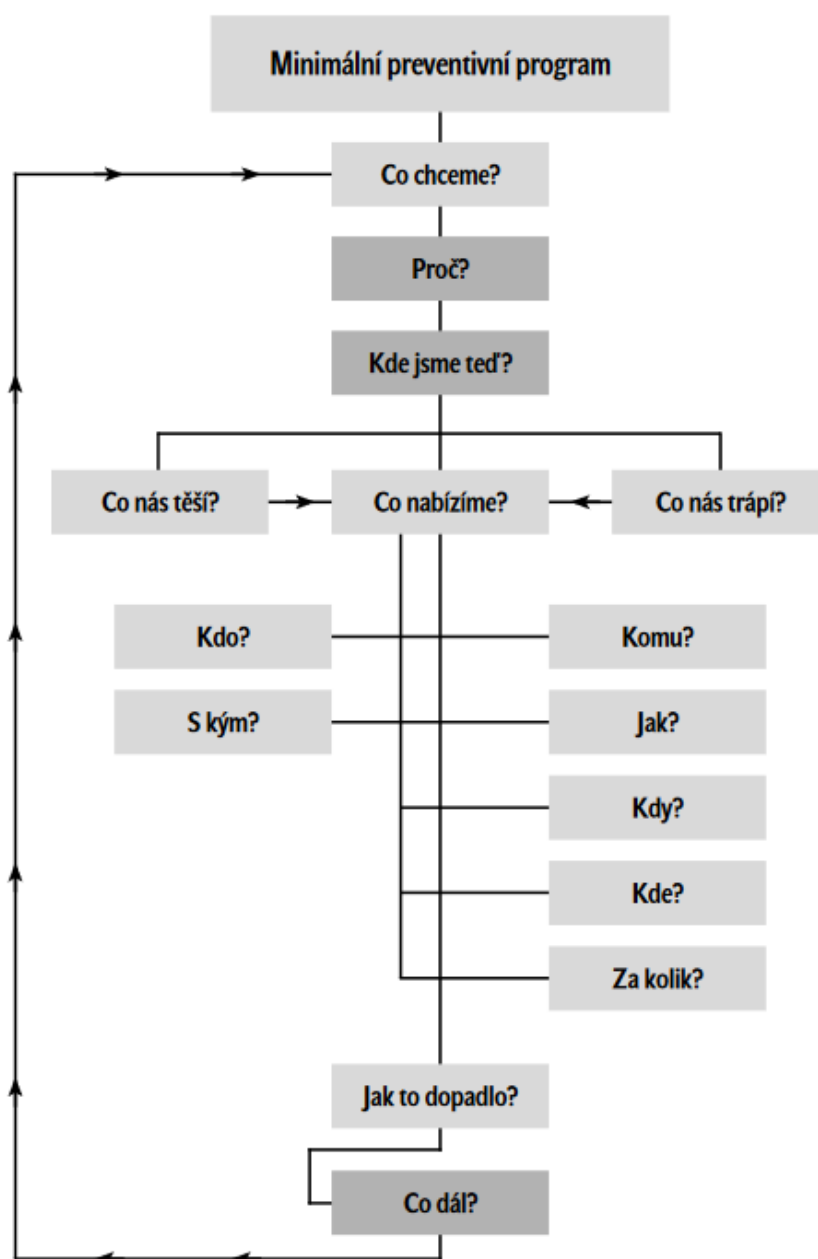
- „Platné školské dokumenty pro oblast primární prevence;
- koncepce primární prevence na úrovni celonárodní, kraje, obce;
- dlouhodobou preventivní strategii školy;
- krizový plán a postup školy při výskytu rizikových forem chování dětí a mládeže;
- sankční řád (Miovský et al., 2010, s. 102).“

5.2 Jak postupovat při zpracování MPP?

MŠMT určilo pět kroků k úspěšnému vypracování minimálního preventivního programu. Kroky jsou:

- Charakteristika školy
- Analýza situace s využitím evaluace MPP z minulého roku
- Stanovení cílů MPP – krátkodobé cíle, dlouhodobé cíle
- Aktivity a činnosti vhodné pro ročníky
- Evaluace (MŠMT)

Primárním krokem je, že MPP tedy vychází z vnitřních a vnějších zdrojů školy. Na obrázku níže můžeme vidět pomůcku, která může pomoci při tvorbě MPP (MŠMT)

Obr. 1 „Pomůcka při přípravě a tvorbě MPP: otázky vztažené k jednotlivým fázím procesu tvorby MPP“

5.3 Zásady, ze kterých by měl školní (minimální) preventivní program vycházet

1. Vytváření předpokladů pro zdravý životní styl žáků ve škole a minimalizace negativních vlivů v klimatu školy z hlediska vývoje žáků i učitelů a pro ochranu jejich duševního a fyzického zdraví:
 - Neustále sledování potřeb žáků a jejich individuálních potřeb;
 - důsledná práce celého školního poradenství a koordinace pedagogických pracovníků;
 - řád školy musí být v souladu s věkem a fyziologickými potřebami žáků;
 - práce se vztahy mezi učiteli a žáky;
 - věnovat se žákům se speciálními vzdělávacími potřebami;
 - nabídka volnočasových aktivit (Jedlička, 2015, s. 368).
2. Více začleňovat etickou a právní výchovu do vzdělávání ve shodě s RVP a ŠVP:
 - Dávat zřetel na realizaci vzdělávání v oblasti zdravého životního stylu a dále pracovat s efektivními metody ve vzdělávání;
 - vytvářet příjemné pracovní klima nejen pro učitele, ale i pro žáky;
 - vhodně a nenásilně propagovat zdraví a zdravý životní styl ve vzdělávání (Jedlička, 2015, s. 368).
3. Pro pedagogické pracovníky zařadit etickou a právní výchovu a taktéž prevenci rizikových forem chování:
 - Doškolení metodiků prevence a jiných poradenských pracovníků ve škole;
 - otevřenost při informování pracovníků školy v oblasti prevence;
 - kvalitní externí pracovníci, kteří se pohybují v oblasti práva a etiky (Jedlička, 2015, s. 369).
4. Spolupracovat s rodiči, ale také mimoškolními partnery a začleňovat problematiku zdravého životního stylu a ochranu žáků před rizikovými formami chování:
 - Podstatná spolupráce s rodiči o žácích a určitých navrhovaných opatřeních;

- spolupráce nejen s rodiči, ale i ostatními mimoškolními partnery, jako je obec nebo kraj;
- budování důvěry mezi školou a jednotlivými zákonnými zástupci v rámci rizikových forem chování a jejich opatřeních (Jedlička, 2015, s. 369).

5. Přiměřené a promyšlené represe

- Dodržování právních norem související nejen s užíváním internetu, ale také omamných látek, jako jsou alkohol, tabák, drogy;
- konstruktivní přístup při práci s edukací v rámci tabakismu nebo zneužívání drog či alkoholických nápojů;
- dbát u žáků na nemožnost přístupu k omamným látkám ve škole;
- důležitá spolupráce mezi školou a oddělením sociální prevence (Jedlička, 2015, s. 369).

6. Koncepční charakter školy při postupu

- Je důležité při rizikovém chování jedince postupovat opravdu velmi pečlivě, ne pouze zkratkovitě shrnout celou situace. Začíná se interakcí mezi danými jedinci, žáky poté interakce v dané třídě, poradenské pracoviště a může skončit až použitím donucovacích prostředků (Jedlička, 2015, s. 369).

7. Způsob evaluace preventivního programu

- To, jak bude probíhat způsob evaluace je velmi důležité probrat již při plánování evaluace. Ta je nesmírně důležitá proto, aby bylo vidět, že opatřená, která jsou zavedena jsou účinná a eliminují rizikové chování žáků (Jedlička, 2015, s. 369).

5.4 Požadavky, které by měl MPP splňovat

Požadavky dělíme do pomyslných dvou skupin, které si zcharakterizujeme níže. První rovina je spíše obecná. Druhá rovina je konkrétnější a více zaměřená na žáky a jejich potřeby.

- Přesně stanovený vztah k dané formě rizikového chování a tématům s ním souvisejících;
- přesně vymezený čas a prostorová dotace pro realizaci činností;

- cílit na jasně danou skupinu (Miovský et al., 2010, s. 26)

Mezi rovinu druhou patří konkrétnější požadavky:

- MPP musí respektovat specifické potřeby a problémy žáka;
- musí být dosažitelný a má respektovat práva účastníků programu;
- musí být zajištěny základní organizační, personální a ekonomické požadavky;
- MPP by měl být součástí širšího systému preventivního působení a také součástí jeho realizace, zhodnocení (Miovský et al., 2010, s. 26).

5.5 Typy prevence MPP

- **Nespecifická primární prevence** – mezi nespecifickou primární prevencí řadíme takové aktivity, které mají za cíl podporovat zdravý životní styl u žáka a také osvojování kladného sociálního chování prostřednictvím volnočasových aktivit, zájmových činností nebo programů, které vedou k dodržování určitých společenských pravidel (Miovský et al., 2010).
- **Specifická primární prevence** – aktivity a programy, které jsou přímo určeny pro eliminaci a omezení výskytu forem rizikového chování žáků. Mezi tyto aktivity a programy řadíme:
 - Všeobecnou prevenci, která má směřovat k celé populaci bez ohledu na to, jestli se zrovna vykytují dané problémy či rizika
 - Selektivní prevenci, která je přímo zaměřena na žáky, kteří vykazují známky rizikového chování
- Indikovanou prevenci, která je zaměřena na skupinu či jedince, kde je zaznamenán možný větší výskyt rizikových forem chování a problémových vztahů, které mohou vycházet již z rodinného prostředí nebo pak ve škole či mezi vrstevníky (Miovský et al., 2010).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 CÍL PRAKTICKÉ ČÁSTI

Cílem praktické části diplomové práce je zpracování a vyhodnocení výzkumného šetření. Výzkumné šetření bylo prováděno za pomoci dotazníků na třech základních školách zlínského kraje. Dále byla využita doplňková metoda, kterou byla analýza minimálních preventivních programů, která měla za úkol podat ucelený přehled o problematice a prevenci na daných školách zlínského kraje.

Jak již bylo zmiňováno v teoretické části, tak v posledních letech můžeme zaznamenat velký rozmach kyberšikany a s ní související šikany. Díky snadno přístupným telekomunikačním prostředkům a snadnému připojení na WI-FI se děti mladšího školního věku čím dál víc připojují a svůj volný čas tráví hledáním internetových přátel nebo hraním online her. Proto je hlavním cílem zjistit, jestli žáci mají zkušenosti i své osobní s šikanou nebo kyberšikanou.

Na základě výsledků mého kvantitativního výzkumu se chci podělit o zjištění související s šikanou a kyberšikanou na prvním stupni základních škol.

6.1 Výzkumné cíle a otázky

Nyní si v této podkapitole stanovíme hlavní cíle a výzkumné otázky tohoto výzkumu.

Hlavní cíl výzkumu:

- Zjistit výskyt kyberšikany a šikany na 1. stupni ZŠ.

Dílčí cíle výzkumu:

- Zjistit projevy šikany a kyberšikany mezi žáky.
- Zjistit, zda se žák svěřuje svému tř. učiteli.
- Zjistit informovanost žáků v rámci prevence.
- Zjistit obsah aktivit v MPP určené pro 1. stupeň ZŠ.

Hlavní výzkumná otázka

- Jaká je četnost výskytu kyberšikana, šikana mezi žáky 1. stupně?

Dílčí výzkumné otázky

- Jak se projevuje kyberšikana a šikana mezi žáky 1. stupně?

- Svěřují se žáci svým třídním učitelům, pokud jsou šikanováni, kyberšikanováni nebo šikanu, kyberšikanu viděli?
- Jaká je informovanost žáků o šikaně, kyberšikaně v rámci prevence?
- Jaké aktivity v rámci MPP jsou určeny pro 1. stupně ZŠ?

6.2 Stanovení hypotéz

H1: Mezi žáky na 1. stupni ZŠ se vyskytuje kyberšikana i šikana.

Předpoklad hypotézy H1 je, že se žáků 1. stupně ZŠ týká kyberšikana i šikana.

H2: Žáci na 1. stupni ZŠ se svěřují se vším svému třídnímu učiteli.

Předpoklad hypotézy H2 je, že se žáci svěří svému třídnímu učiteli se vším, převážně pak s kyberšikanou či šikanou.

H3: U mnoha žáků je kyberšikana propojena také s šikanou

Předpoklad hypotézy H3 je, že žáci, kteří procházejí kyberšikanou nebo jí prošli jsou současně i šikanováni nebo alespoň někdy šikanováni byli.

6.3 Zkoumaný soubor

Výzkum byl prováděn na třech základních školách Zlínského kraje. Dotazník byl po rozhovorech a konzultacích s učiteli základních škol zaměřen na 4. a 5. ročníky. Dotazníky byly prováděny v období Vánoc. Na 1. třídu byly dotazníky příliš složité, především kvůli rozsahu textu a jejich neznalosti některých písmen a plynulého čtení. Ve 2. třídě byl největším problémem rozsah textu a tento problém přetrvával i ve 3. ročníku. Učitelé především předpokládali, že pokud se bude jednat o kyberšikanu a užívání telekomunikačních prostředků mohlo by se to týkat nejvíce 4. a 5. ročníků. Dotazníků se celkem účastnilo 265 žáků.

Školy jsem si vybrala záměrně, a to po zkušenosti s praxí. Níže jsem dané školy krátce charakterizovala.

6.3.1 ZŠ 1

Základní škola se nachází na jednom z velkých sídlišť ve městě, které má 27 383 obyvatel a nachází se nedaleko města Holešov. Uvnitř budovy se nachází tělovýchovný pavilon a celkem 15 odborných tříd. Škola má vlastní jídelnu, sportovní areál a arboretum.

Ve školním roce 2022/2023 navštěvuje školu 610 žáků a je otevřeno 22 tříd. Na prvním stupni se nachází 13 tříd a na druhém stupni je 9 tříd.

6.3.2 ZŠ 2

Základní škola se nachází v centru z jednoho sídliště ve městě, které má 11 426 obyvatel a nachází se nedaleko města Kroměříž. Je to poměrně velká škola, která je tvořena třemi pavilony a vlastní tělocvičnou i jídelnou. Je vybavena vlastní školní zahradou, hřištěm s umělým trávníkem a plaveckým bazénem, který je běžně využíván pro výuku tělesné výchovy.

Ve školním roce 2022/2023 navštěvuje školu 522 žáků a celkem je otevřeno 24 tříd. Na prvním stupni je otevřeno 12 tříd a na druhém stupni taktéž 12 tříd. Nově také byla zřízena přípravná třída pro předškolní děti. V této třídě se vzdělává 15 dětí.

6.3.3 ZŠ 3

Základní škola se nachází kousek od centra města Zlína. Stojí na kopci a její pozemky lemují les. Je to velká škola, která se skládá ze tří pavilonů, vlastní tělocvičny, jídelny a také čtyř venkovních hřišť. Škola je zapojena do projektů, jako jsou ekoškola, škola podporující zdraví a rodiče vítání.

Ve školním roce 2022/2023 navštěvuje základní školu 507, kteří navštěvují celkově 23 tříd. Na prvním stupni se nachází 12 tříd a na druhém stupni je 11 tříd.

6.4 Použité metody

Empirická část diplomové práce je kvantitativně vedena, a byla využita metoda dotazníku. Dotazník byl vytvářen původně v aplikaci Word a žáci jej měli vyplňovat ručně. Následně byl dotazník předělán do online podoby v aplikaci survio.cz a žákům byl předáván v hodinách informatiky (viz. příloha č. 1).

Dotazník obsahoval 22 otázek. Otázky jsem členěny tak, aby šly postupně od obecných informací a směřovaly k šikaně kyberšikaně a následně k prevenci.

Otázky číslo 1–7 jsou zaměřeny na obecné informace, týkající se žáka a jeho vztahu k telekomunikačním prostředkům a času stráveném na internetu. Otázky číslo 8–19 jsou zaměřeny na kyberšikanu a šikanu. Jestli se s ní žáci setkali nebo setkávají, jestli mluví o daném problému a jestli i oni sami byli aktéry šikany nebo kyberšikany. Otázky číslo 20–22 jsou zaměřeny na prevenci.

Jako doplňkovou metodu jsem poté volila analýzu minimálních preventivních programů škol, na kterých byl prováděn výzkum. Analýza MPP měla sloužit k ucelení pohledu na celou problematiku.

6.5 Sběr dat

Dotazníky probíhaly online s výjimkou jedné školy, kde nastal problém při otevření internetové stránky a žáci tak dotazník nespustili.

Ze dvou na třech školách jsem přišla osobně a s žáky vedla rozhovor na téma šikana a kyberšikana. Žáci tedy byli obeznámeni s významem obou pojmů i s jejich průběhy a důsledky, které šikana a kyberšikana můžou mít.

Žákům jsem také zdůraznila, že dotazník je anonymní, a tudíž ani já ani nikdo nepozná, kdo jej vyplňoval. Poprosila jsem je o naprostou upřímnost a vzhledem k tomu, že o přestávce zamnou chodili někteří žáci se mi svěřovat jsem pochopila, že to pochopili a neměli strach, že by dotazník např. paní učitelka odhalila a rozpoznala jejího autora.

Minimální preventivní programy byly škol, na kterých byl prováděn výzkum. Ani jedna škola nemá tyto materiály jako veřejné, a tak byly pouze k nahlédnutí na základních školách.

7 VÝSLEDKY VÝZKUMU

Dotazník obsahoval 22 otázek. Vzhledem k jeho rozsahu nebudu uvádět vždy grafy, ale někde pouze slovní odpověď či formou tabulky.

Otázky č. 1 a 2 se týkají obecných informací, které nám dokážou rozlišit pohlaví a třídu, kterou respondent navštěvuje. Data jsou v absolutním i relativním vyjádření z celkového počtu respondentů.

ZÁKLADNÍ ŠKOLA	DÍVKY		CHLAPCI		CELKEM	
	POČET	%	POČET	%	POČET	%
ZŠ 1	44	47,8	48	52,2	92	34,7
ZŠ 2	36	45,6	43	54,4	79	29,8
ZŠ 3	49	52,1	45	47,9	94	35,5
CELKEM	129	48,7	136	51,3	265	100 %

Tabulka 1 - Rozdělení pohlaví žáků (respondentů)

ZÁKLADNÍ ŠKOLA	TRÍDA				CELKEM	
	PO- ČET	%	PO- ČET	%	POČET	%
	1.		5.			
ZŠ 1	48	52,2	44	47,8	92	34,7
ZŠ 2	45	57	34	43	79	29,8
ZŠ 3	46	48,9	48	51,1	94	35,5
CELKEM	139	52,5	126	47,5	265	100 %

Tabulka 2 – Zúčastněné třídy

V první a druhé tabulce můžeme vidět obecné informace o respondentech. Zjistili jsme, že se dotazníku účastnilo celkem 265 žáků z toho 129 dívek a 136 chlapců. Největší počet žáků potom zastoupila ZŠ 3, kde se účastnilo 94 žáků (35,5 %). Druhou nejpočetnější skupinou byli žáci ze ZŠ 1 se zastoupením 92 žáků (34,7 %) a v nejmenším počtu zastoupení byli žáci ze ZŠ 2, kterých se účastnilo 79 (29,8 %). Rozdělení dle ročníků bylo také poměrně vyrovnané, celkem bylo tedy 139 žáků 4. tříd a 126 žáků 5. tříd.

Otázka číslo 3 – Které telekomunikační prostředky používáš?

TELEKOMUNIKAČNÍ PROSTŘEDKY	ZÁKLADNÍ ŠKOLY							
	ZŠ 1		ZŠ 2		ZŠ 3		CELKEM	
	POČET	%	POČET	%	POČET	%	POČET	%
Notebook	19	13,3	15	12,4	27	16,4	61	23
Mobilní telefon	85	59,4	71	58,7	89	53,9	245	92,5
Tablet, iPad	21	14,7	14	11,6	22	13,3	57	21,5
Stolní počítač	18	12,6	21	17,4	27	16,4	66	25

Tabulka 3 - Využití telekomunikačních prostředků mezi žáky

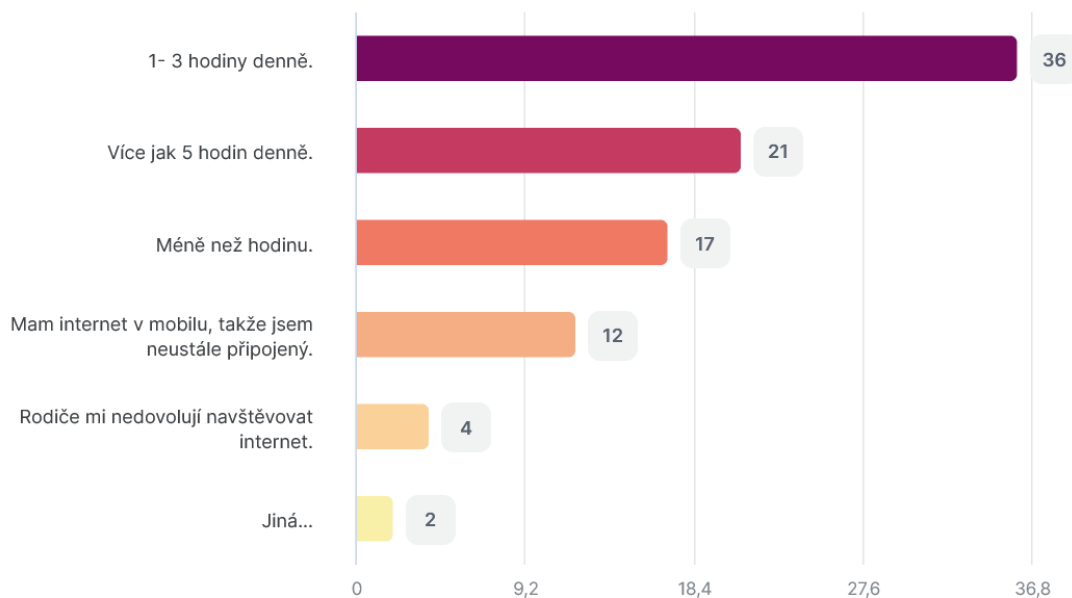
V tabulce číslo tři si můžeme jasně všimnout, že nejvíce používaný telekomunikační prostředek je bezesporu mobilní telefon, který užívá z 265 respondentů 245, což je 92,5 % všech dotázaných žáků, kteří se účastnili dotazníku.

Ostatní telekomunikační prostředky jsou mezi žáky velmi vyrovnané. Z rozhovorů, který jsem s žáky vedla během přestávky jsem porozuměla, že tablet, notebook nebo stolní počítač není mnohdy součástí vybavení domácnosti, kdežto mobilní telefon má v rodině většinou každý člen.

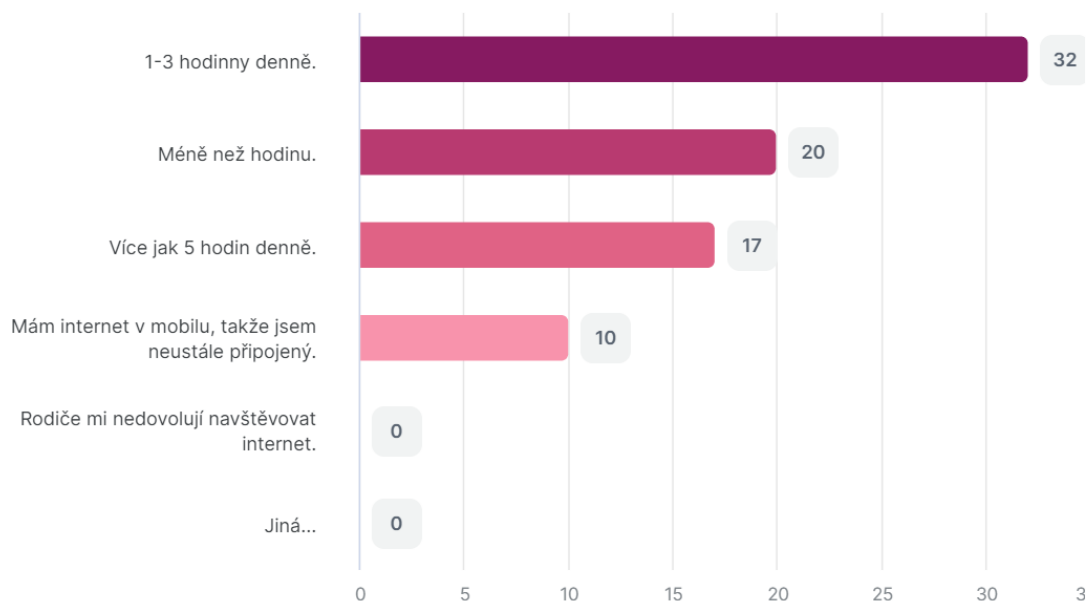
Mobilní telefon je nejjednodušší prostředek k vyvolání kyberšikany mnohdy i šikany. Žáci mohou být šikanováni z důvodu, že mobilní telefon nevlastní a pocházejí pravděpodobně ze sociálně slabší rodiny nebo zrovna nevlastní nejnovější mobilní telefon na trhu. Pokud žák mobilní telefon vlastní a má neomezený přístup k internetu a rodiče nekontrolují, co žák na mobilním telefonu provádí může se velmi snadno stát obětí kyberšikany.

Otázka číslo 4 – Kolik času denně trávíš na internetu?

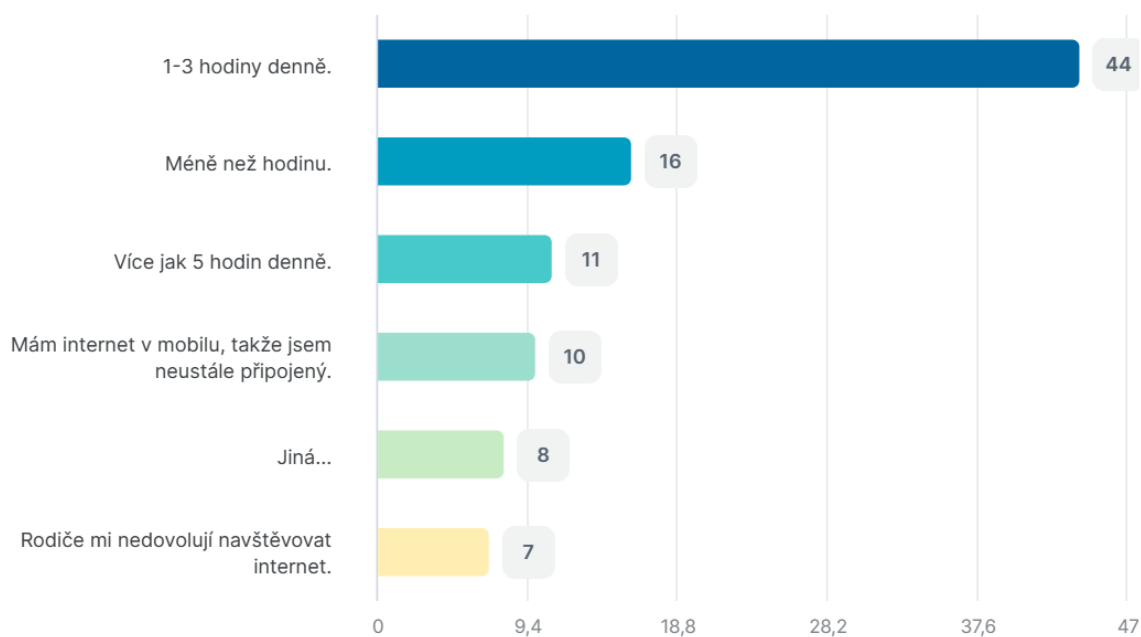
Otázku číslo 4 jsem se rozhodla pro větší přehlednost znázornit grafy, aby se dalo lépe orientovat mezi školami.

Graf 1 - ZŠ 1 - Denní čas žáků strávený na internetu

Graf 2 - ZŠ 2 - Denní čas žáků strávený na internetu

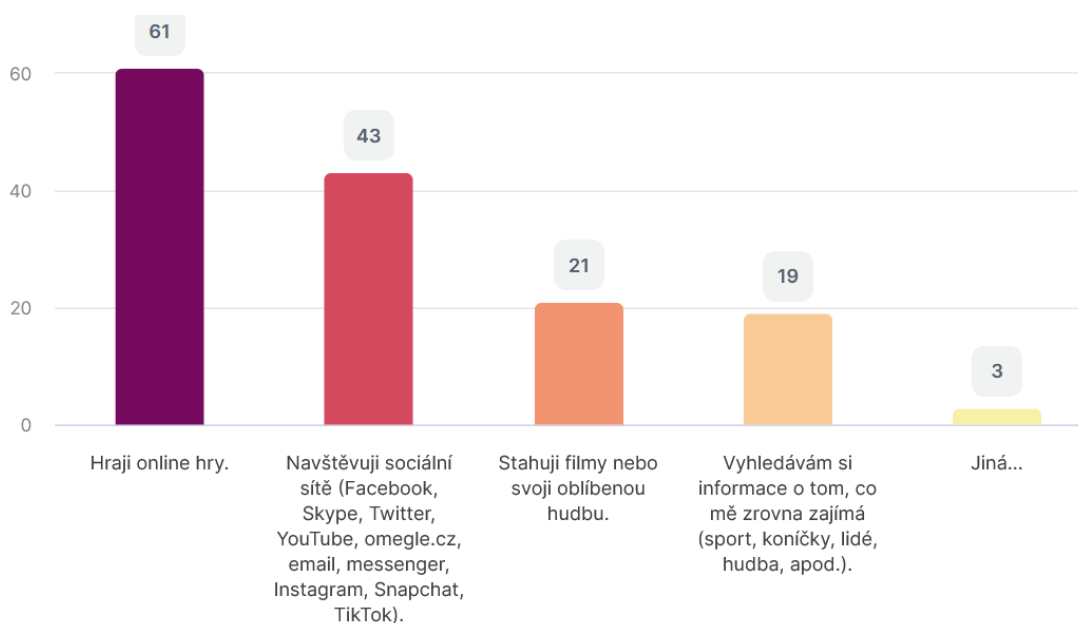
Graf 3 – ZŠ 3 – Denní čas strávený na internetu

Z uvedených grafů vyplývá, že na všech třech školách alespoň 40 % žáků tráví na internetu pouze 1–3 hodiny denně. Na základních školách 2 a 3 se poté odpovědi poměrně shodují. Zatímco na ZŠ 1 je 22,3 % žáků stráví na internetu více, jak 5 hodin, tak na ZŠ 2 a 3 tráví

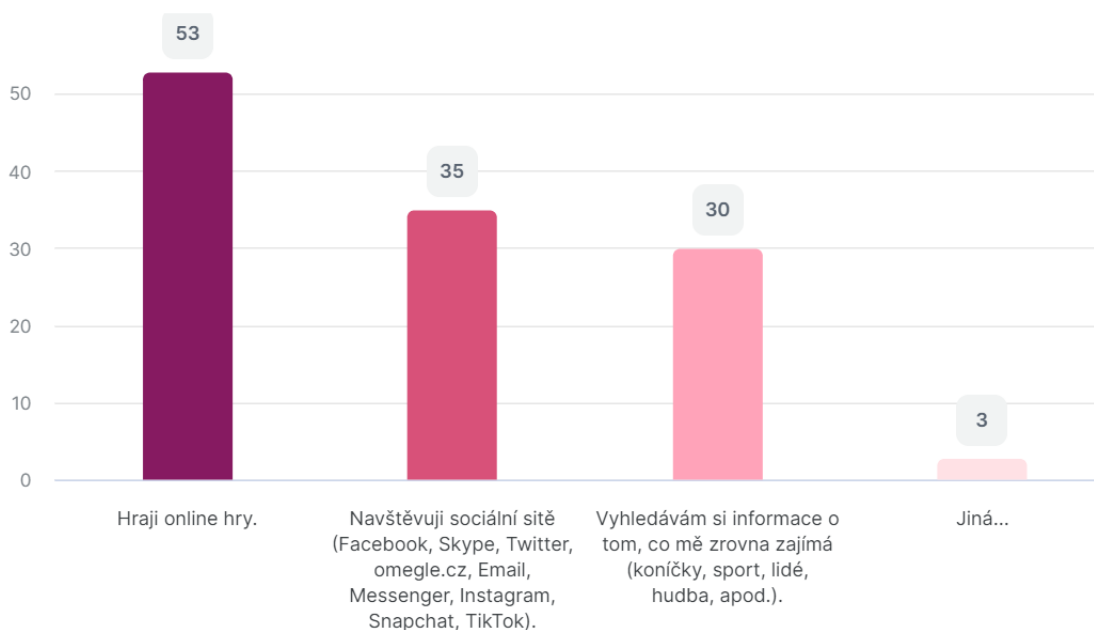
přibližně 20 % žáků na internetu méně než hodinu. Důležitým zjištěním je také fakt, že u všech tří základních škol má vždy alespoň 10 % žáků neustále připojený internet v mobilním telefonu a v minimálních případech žákům rodiče nedovolují internet navštěvovat.

Otázka číslo 5 – Jak na internetu trávíš svůj čas?

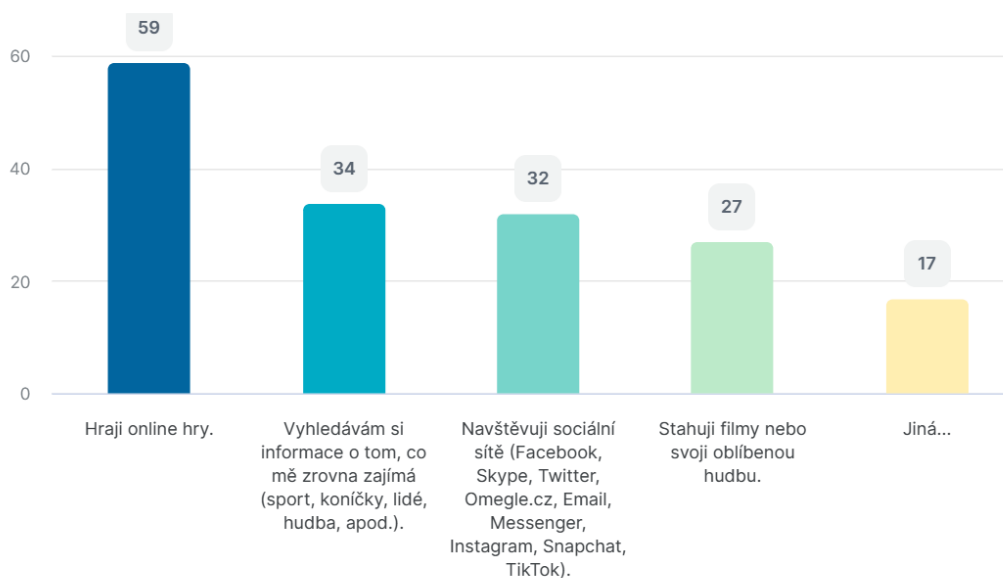
U otázky číslo 5 si respondenti vybrat z více možností odpovědí. Volit si mohli z odpovědí, jako bylo hraní online her, užívání sociálních sítí, vyhledávání toho, co žáky baví nebo zajímá, stahování filmů či hudby nebo nabídku „jiné“.

Graf 4 – ZŠ 1 – Trávení času na internetu

Graf 5 - ZŠ 2 - Trávení času na internetu

Graf 6 - ZŠ 3 - Trávení času na internetu

Respondenti nejčastěji uvádějí pro činnost na internetu hraní online her. Na ZŠ 1 to bylo celkem 61 (41,5 %) žáků, na ZŠ 2 šlo o 53 (43,8 %) žáků a na ZŠ 3 odpověď určilo 59 (34,9 %) žáků. Vzhledem k celkovému počtu žáků jsou i zde pouze nepatrné rozdíly. Právě online hry jsou podle mě velmi nebezpečné a podceňované. Na online hrách se nachází velké množství lidí, kteří si záměrně vyhledávají internetové přátele se kterými se posunou v

komunikaci i na další sociální sítě a postupně jim začnou svěřovat důvěrné informace. Ne vždy, jsou vytvořené profily pravé. Při online hrách je určitě kontrola dítěte, žáka velmi podstatná.

Na základních školách v 1 a 2 je druhým nejvíce volenou činností užívání sociálních sítí. Na základní škole 1 je to 43 (29,3 %) žáků z 92 dotázaných žáků a na základní škole 2 je to 35 (28,9 %) žáků ze 79 dotázaných. Na základní škole 3 si žáci druhou nejčastější možností zvolili vyhledávání informací o tom, co mě zajímá, ale velmi blízce v závěsu jsou i sociální sítě a jejich volba se liší pouze o dva hlasy.

Otázka číslo 6 – *Kontrolují ti rodiče, jak na internetu trávíš čas?*

Otázka číslo 7 – *Myslíš si, že je internet bezpečný?*

Vzhledem k věku respondentů mi až s přibývajícimi odpověďmi došlo, jak jsou tyto dvě otázky důležité, a hlavně, jak je důležitá i jejich odpověď. To, že rodiče hlavně v tomto věku žákům kontrolují jejich aktivitu na internetu je moc dobře, ale velmi důležité je i to, zda si žáci vůbec uvědomují, že internet není bezpečné místo.

Otázky byla jednoduché, jestli rodiče kontrolují, co na internetu dělají a jestli si žáci myslí, že je internet bezpečné místo.

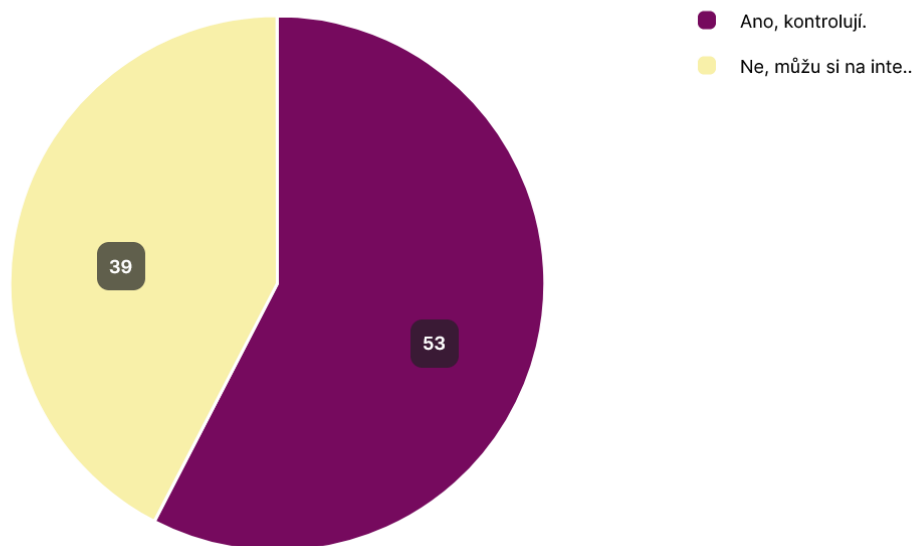
U otázky číslo 6 vybírali žáci ze dvou odpovědí:

- Ano, kontrolují.
- Ne, můžu si na internetu dělat, co chci.

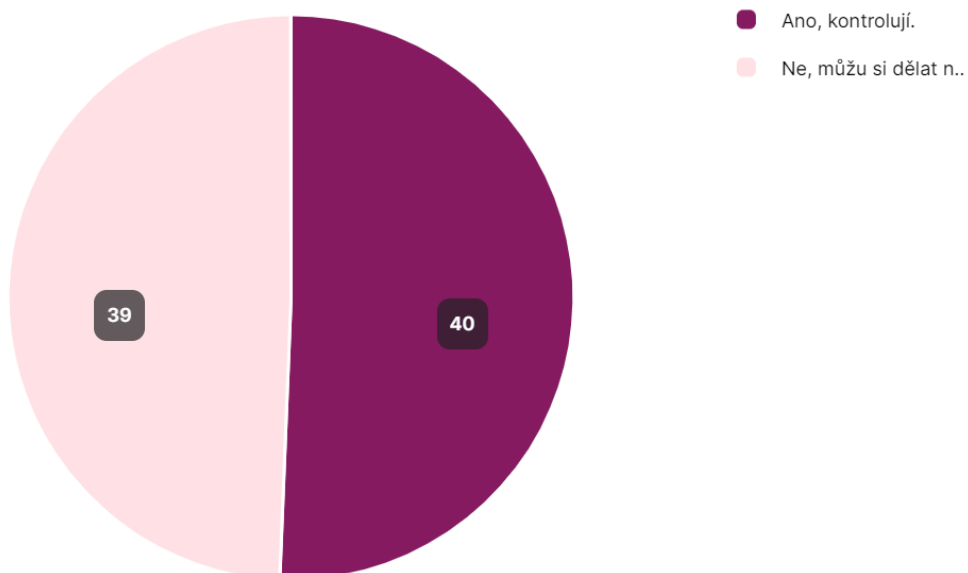
U otázky číslo 7 vybírali také ze dvou odpovědí:

- Ne, internet bezpečný není.
- Ano, myslím si, že je internet naprosto bezpečný.

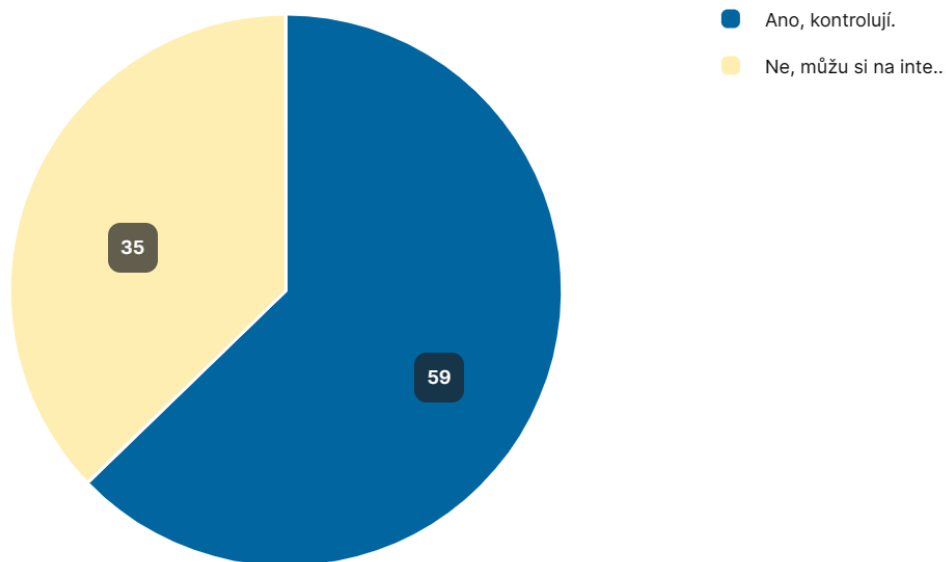
Otázka číslo 6

Graf 7 – ZŠ 1 – Kontrola rodičů

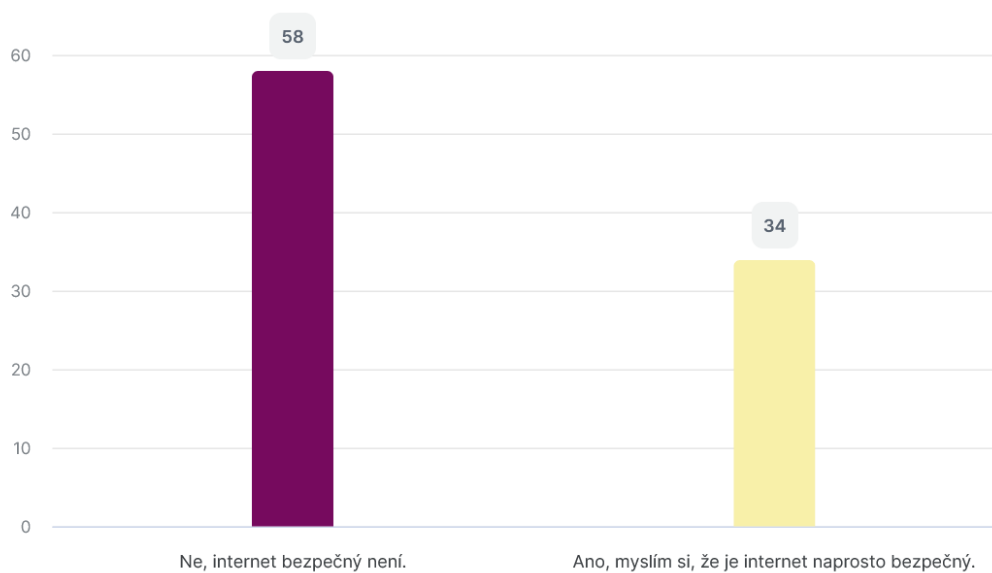

Graf 8 – ZŠ 2 – Kontrola rodičů

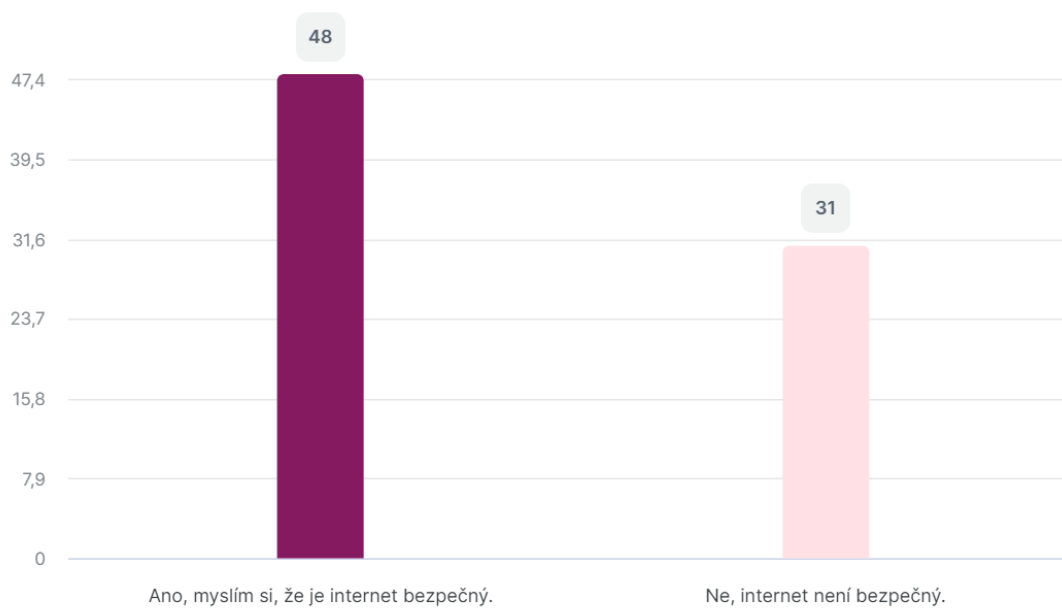

Graf 9 – ZŠ 3 – Kontrola rodičů

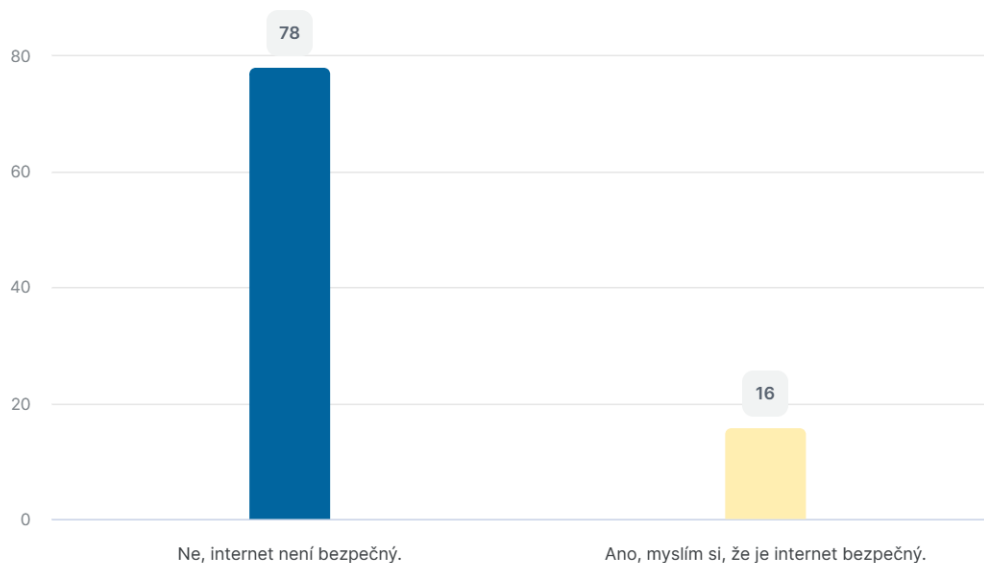
Otázka číslo 7

Graf 10 – ZŠ 1 - Bezpečnost na internetu

Graf 11 – ZŠ 2 – Bezpečnost na internetu

Graf 12 – ZŠ 3 – Bezpečnost na internetu

Jak i při předešlých grafech či tabulkách je opět viditelná bližší shoda u ZŠ 1 a ZŠ 2. ZŠ 1 uvedlo 53 (57,6 %) žáků, že rodiče kontrolují jejich činnosti na internetu a 39 (42,4 %) žáků rodiče jejich činnost nekontrolují a na internetu se pohybují zcela neomezeně. Podobných výsledků jsem se dočkala i na ZŠ 2, kde 40 (50,6 %) žáků je na internetu pod rodičovským dohledem a 39 (49,4 %) žáků se na internetu může chovat, jak uzná za vhodné. Na ZŠ 3 už

můžeme vidět poměrně velký rozdíl. U 59 (62,8 %) žáků, rodiče kontrolují, co na internetu dělají a pouze u 35 (37,2 %) kontrolu neprovádí a žáci si tak můžou nekontrolovatelně na internetu dělat, co chtějí.

Podobné výsledky můžeme vidět i při otázce číslo 7. Kde je výsledkově velmi blízko ZŠ 1 a ZŠ 2. Na ZŠ 1 odpovědělo celkem 58 (63 %) respondentů, že internet není bezpečný a 34 (37 %), že bezpečný je. Na ZŠ 2 odpovědělo záporně 48 (60,8 %) žáků a pozitivně 31 (39,2 %). A na ZŠ 3 opět velký skok, kde odpovědělo 78 (83 %) respondentů, že internet není bezpečný a pouze 16 (17 %) respondentů, že je internet bezpečné místo.

S výsledkem jsem poměrně spokojená, protože si na všech třech školách žáci opravdu uvědomují, že internet není úplně bezpečné místo

Otázka číslo 8 – Víš, co je to kyberšikana?

VÍŠ, CO JE TO KYBERŠIKANA?	ZÁKLADNÍ ŠKOLY							
	ZŠ 1		ZŠ 2		ZŠ 3		CELKEM	
	POČET	%	POČET	%	POČET	%	POČET	%
Ano, vím.	66	71,7	60	75,9	60	63,8	186	70,2
Někde jsem to slyšel/a.	17	18,5	12	15,2	18	19,1	47	17,7
Ne, nevím.	9	9,8	7	8,9	16	17	32	12,1

Tabulka 4 – Pojem kyberšikana

Z tabulky je patrné, že na všech třech základních školách jsou žáci dobře informovaní o pojmu kyberšikana nebo o něm alespoň z větší části někde slyšeli. Z celkového počtu 265 respondentů odpovědělo 186 (70,2 %), že pojem kyberšikana zná. Poté 47 (17,7 %) žáků pojem někde slyšeli a zbylých 32 (12,1 %) o pojmu kyberšikana nikdy neslyšeli.

Otázka číslo 9 – *Napiš, kde se odehrává kyberšikana a kde se odehrává šikana.*

V této otázce se žáci měli zaměřit a napsat svoji odpověď, kde se odehrává šikana a kde kyberšikana. V dotazníku se před touto otázkou nacházela malá vysvětlivka, kde ve zkratce popisují, kde se odehrává kyberšikana a kde šikana.

Na školách, kde jsem výzkum prováděla osobně jsem se žákům nejprve představil a poté i svoji diplomovou práci a proč jsem za nimi vůbec přišla. Společně jsme si pojmy vysvětlili a chvíli se o kyberšikaně i šikaně bavili.

Až na velmi malé množství odpovědí všichni žáci správně napsali, že se kyberšikana odehrává na internetu, sociálních sítí (což byla nejčastější odpověď) a šikana se odehrává venku, ve škole nebo na hřišti.

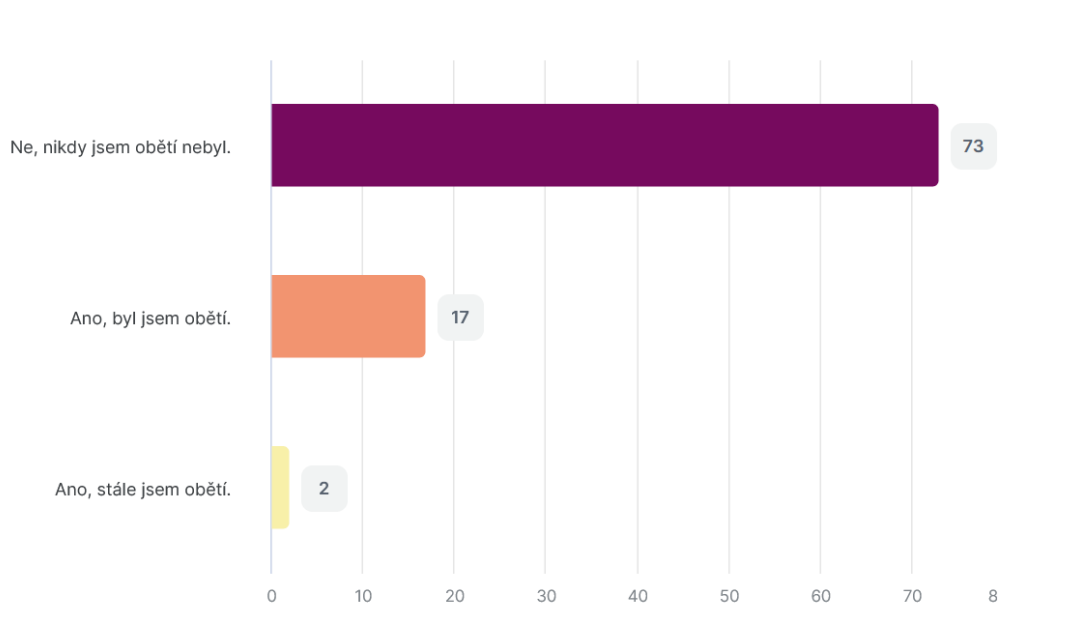
Otázka číslo 10 – *Byl jsi někdy obětí kyberšikany?*

Otázka číslo 11 – *Pokud jsi odpověděl ANO, jak se kyberšikana projevovala?*

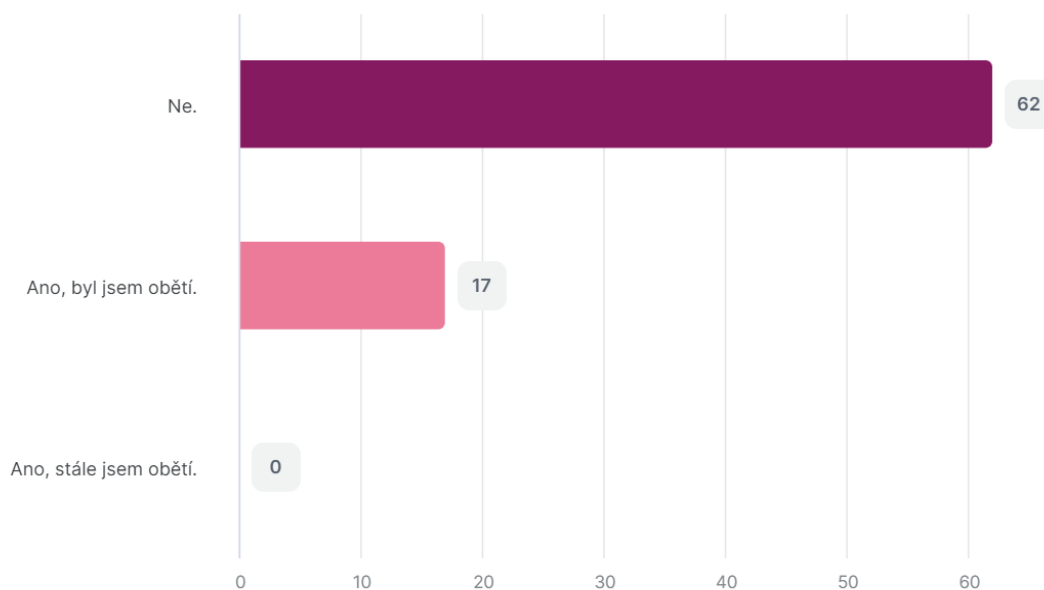
Otázka číslo 12 – *Jak jsi situaci řešil/a? Svěřil/a jsi se někomu?*

Otázky, které jsem si vybrala jsou spolu úzce spojeny a navazují na sebe. Pokud tedy žák v otázce číslo 10 odpověděl, že byl obětí kyberšikany nebo jí stále je. Musel potom zodpovědět i otázky číslo 11 a 12, které byly součástí. Pro lepší přehlednost jsem zvolila pruhové grafy, kde se lze snadněji orientovat.

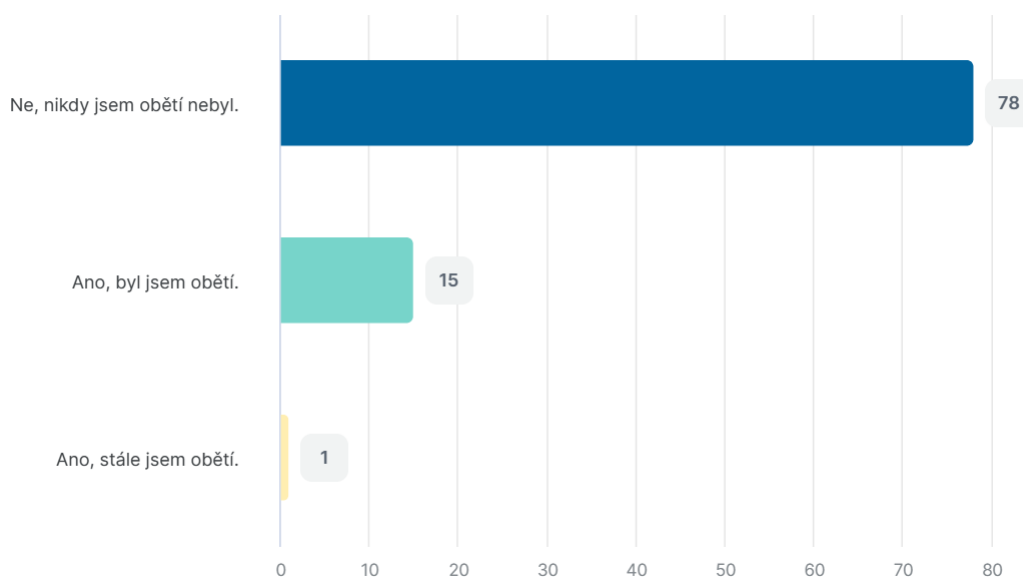
Otázka číslo 10

Graf 13 – ZŠ 1 – Obětí kyberšikany

Graf 14 – ZŠ 2 – Oběť kyberšikany

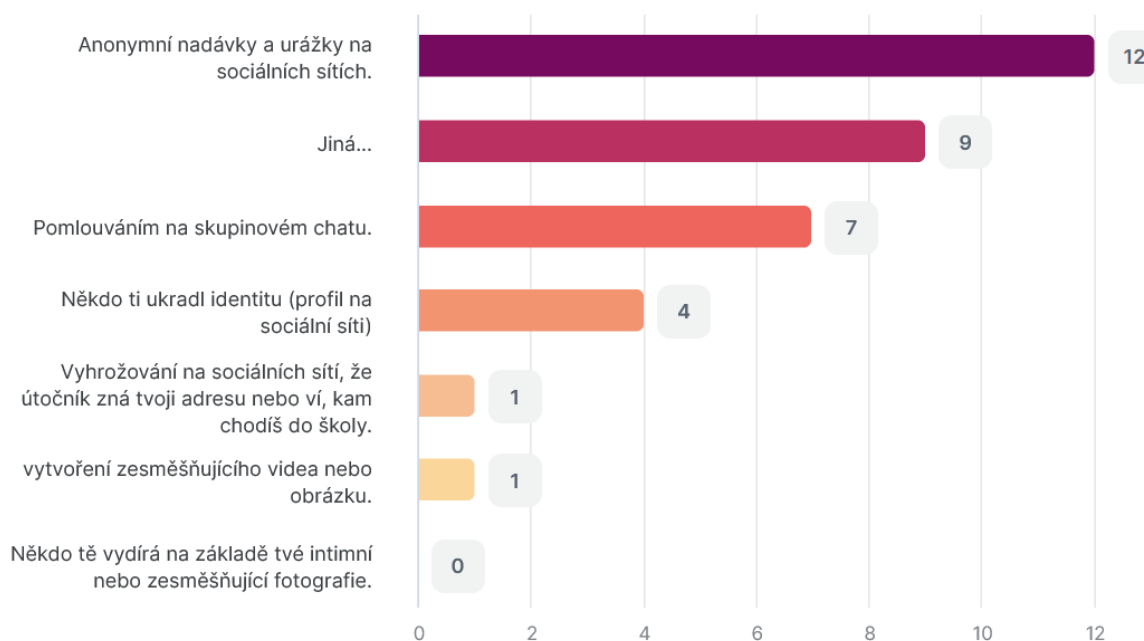

Graf 15 – ZŠ 3 – Oběť kyberšikany

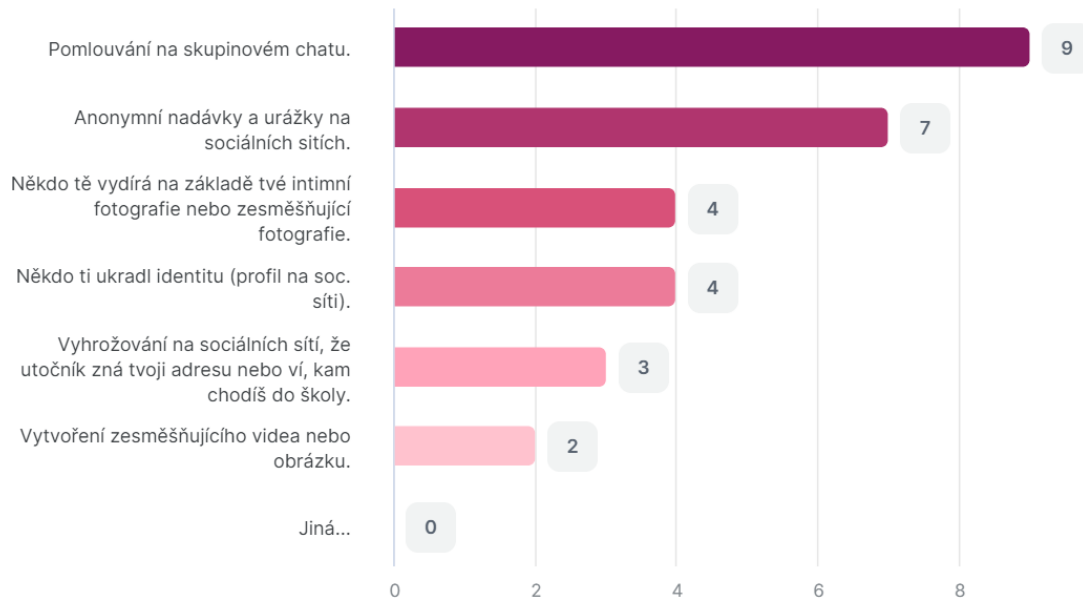
Z grafů můžeme vidět, že ve všech třech případech jsou odpovědi poměrně vyrovnané. Naštěstí můžeme vidět, že velká většina žáků si kyberšikanou neprošla a ani neprochází. Z celkových 265 respondentů jsou pouze 3 stále obětí kyberšikany a 49 respondentů kyberšikanu zažilo.

Otázka číslo 11

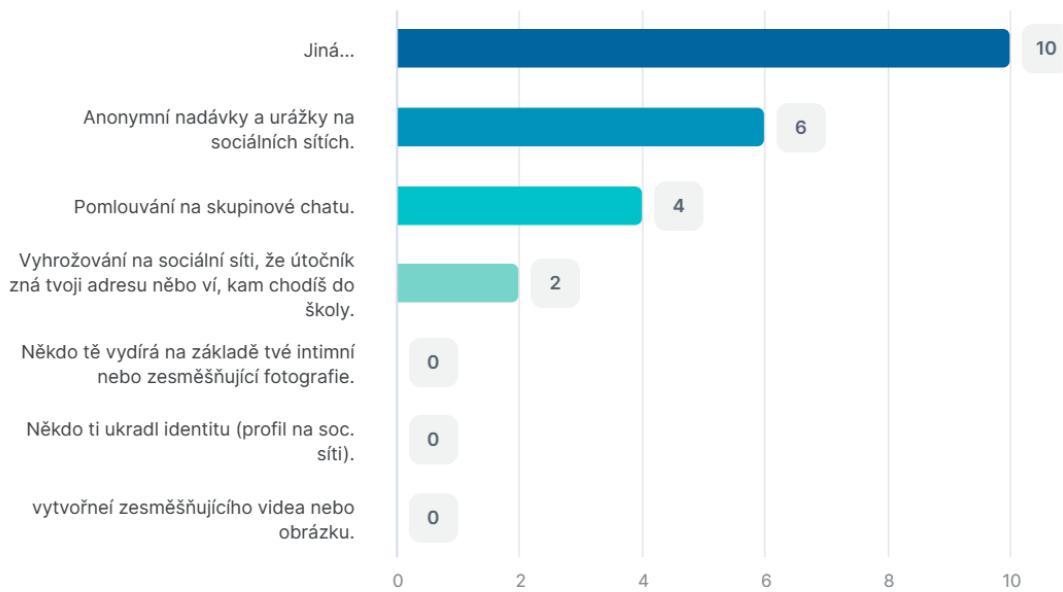
Jak jsem již výše uvedla, odpovědi k otázce číslo 11, 12 vybírali pouze žáci, kteří v otázce číslo 10 odpověděli ano. Žáci mohli vybírat z více odpovědí, takže počet u jednotlivých výběrů může být lehce zavádějící. Grafy slouží spíše pouze, jako přehled. Ze všech tří grafů také vyplývá, že nejčastěji rozšířeným jsou anonymní nadávky nebo urážky na sociálních sítích nebo také pomlouvání na chatu. V neposlední době také velmi rozšířené ukradnutí identity.

Graf 16 – ZŠ 1 – Útoky na internetu

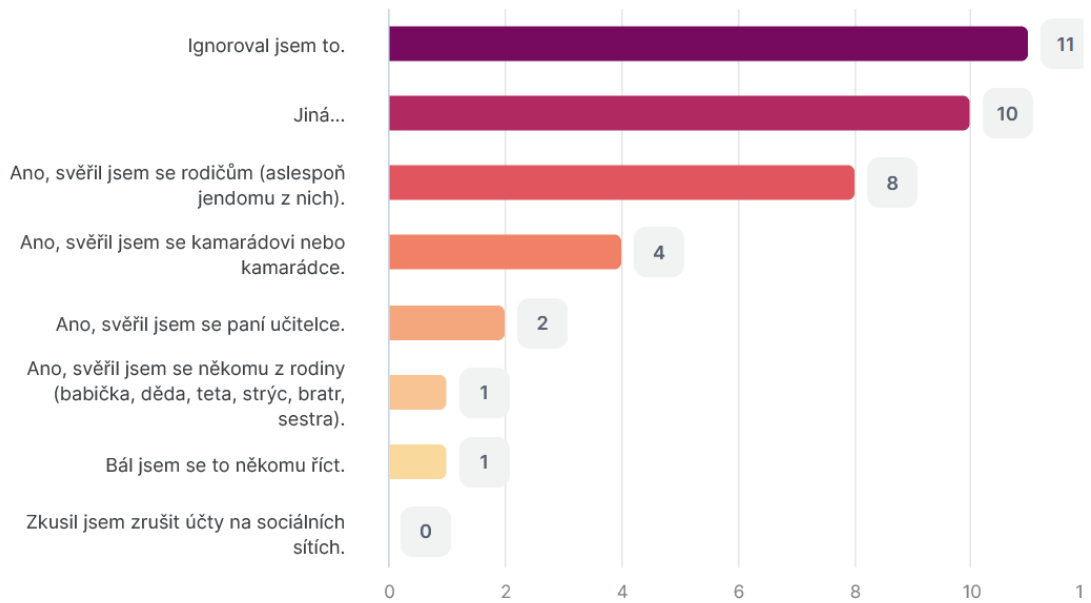

Graf 17 – ZŠ 2 – Útoky na internetu

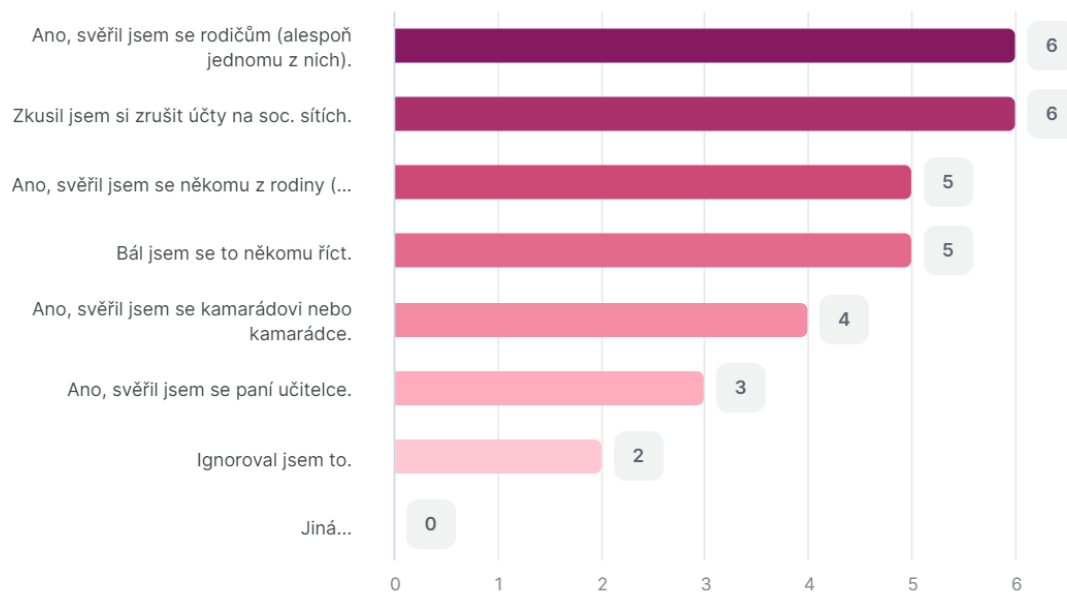

Graf 18 – ZŠ 3 – Útoky na internetu

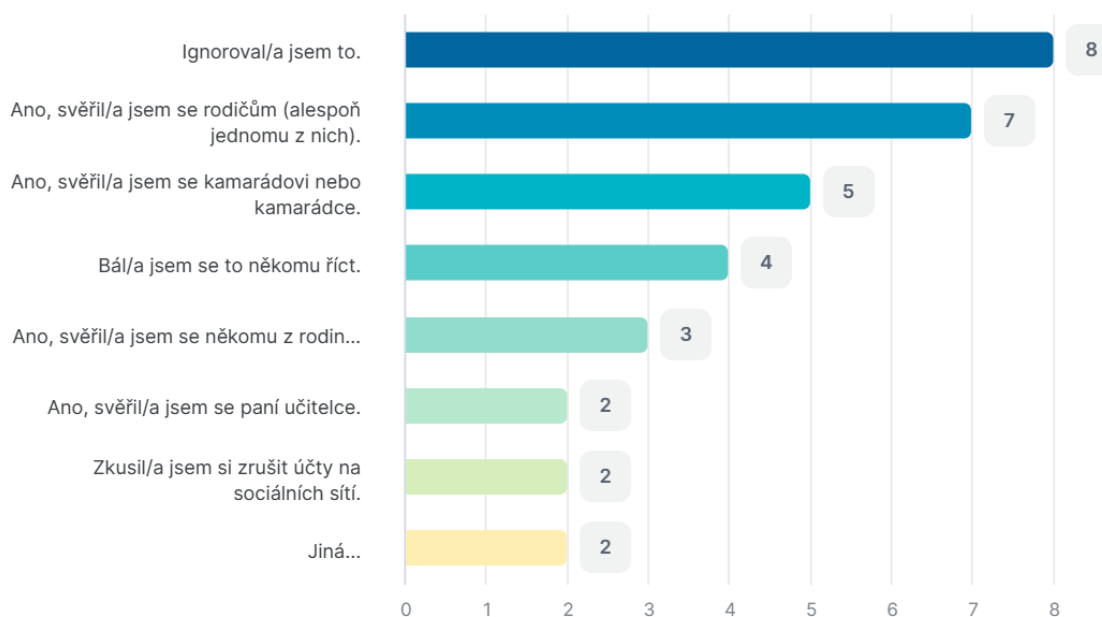
Otázka číslo 12

Graf 19 – ZŠ 1 – Řešení kyberšikany

Graf 20 – ZŠ 2 – Řešení kyberšikany

Graf 21 – ZŠ 3 – Řešení kyberšikany

Otázka číslo 13 – Setkal/a jsi se s kyberšikanou nebo šikanou ve své třídě?

Otázky číslo 13 až 23 jsou zaměřeny na kyberšikanu a šikanu přímo ve třídě. Jejich cílem bylo zjistit, zda se ve třídě odehrává kyberšikana a šikana a jestli je kyberšikana s šikanou provázány.

SETKAL/A JSI SE S KYBERŠIKANOU NEBO ŠIKANOU VE SVÉ TŘÍDĚ?	ZÁKLADNÍ ŠKOLY							
	ZŠ 1		ZŠ 2		ZŠ 3		CELKEM	
	POČET	%	POČET	%	POČET	%	POČET	%
Ano, pouze s kyberšikanou.	3	3,3	4	5,1	4	4,3	11	4,2
Ano, pouze se šikanou.	15	16,3	13	16,5	16	17	44	16,6
V naší třídě jsme řešili kyberšikanu i šikanu.	6	6,5	5	6,3	5	5,3	16	6
Ne.	68	73,9	57	72,2	69	73,4	194	73,2

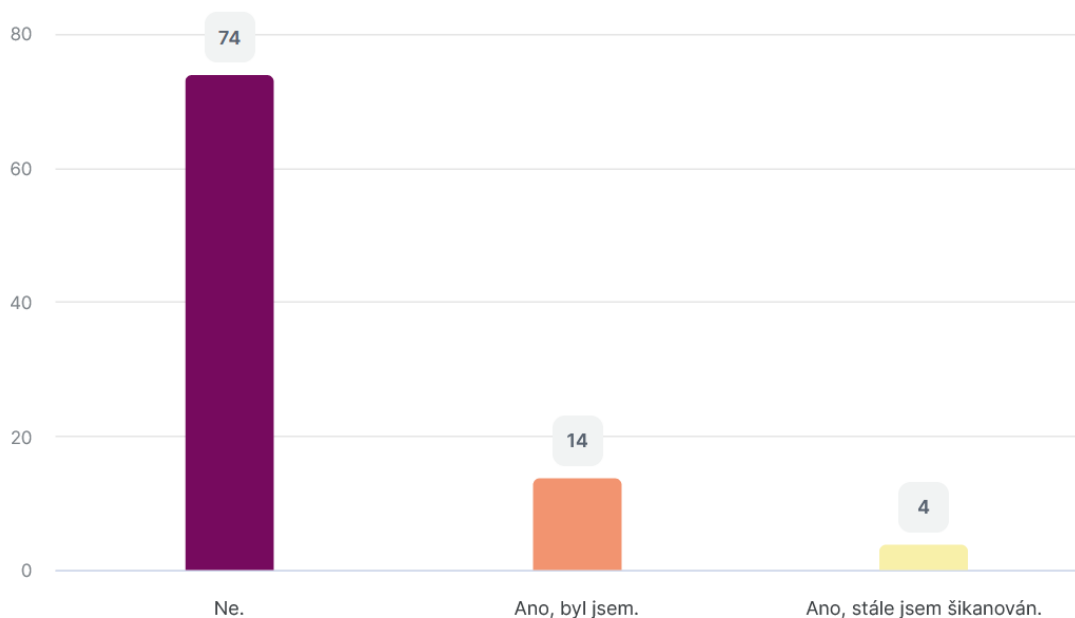
Tabulka 5 – Výskyt kyberšikany a šikany ve třídě.

Z výše uvedené tabulky opět vyplývá, že mezi velikostmi měst nejsou žádné velké rozdíly a tím dopady na užívání telekomunikačních prostředků nebo šikany mezi žáky. Z celkového počtu 265 respondentů 194 (73,2 %) uvedlo, že se s kyberšikanou ani šikanou ve třídě nesečkali. Výsledky byly na všech třech školách poměrně vyrovnané. Druhou nejčastější odpověď pak žáci volili šikanu, kterou z celkového počtu respondentů 265 uvedlo 44 (16,6 %) žáků. Potom následovala odpověď, kdy žáci uvedli kyberšikanu i šikanu zároveň, ale z 265 respondentů to bylo pouze 16 (6 %) dotázaných. A jako poslední žáci uváděli kyberšikanu, kterou uvedlo opět z 265 respondentů pouze 11 (4,2 %).

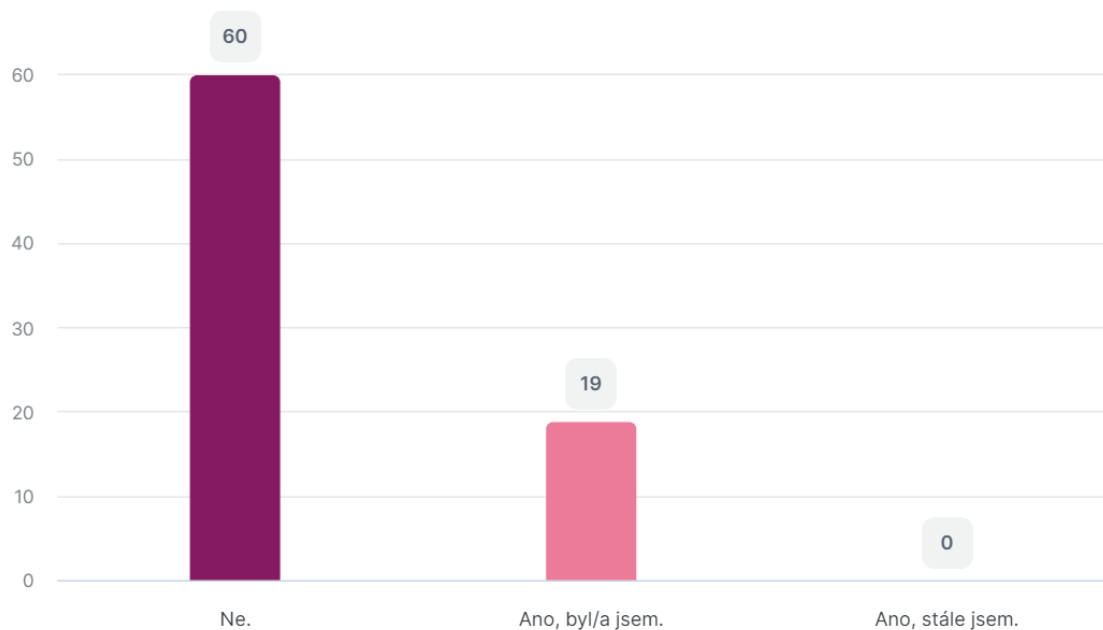
Otázka číslo 14 – *Byl/a jsi šikanován/a od svých spolužáků?*

Otázka číslo 15 - *Pokud jsi odpověděl ANO, vyber z odpovědí*

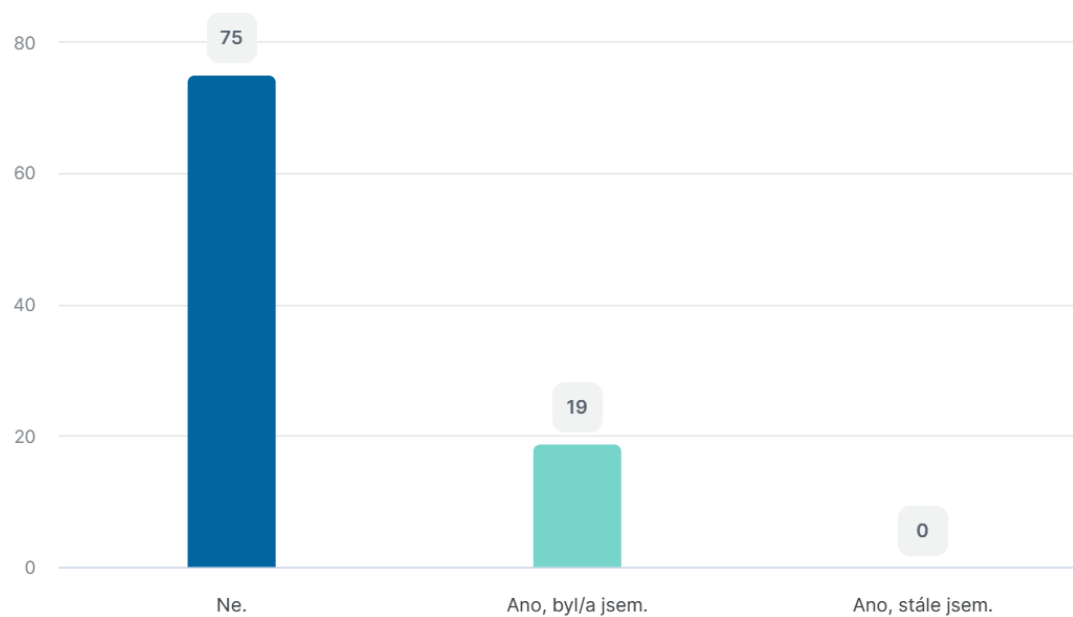
Otázka je určena přímo na respondenta, který odpovídá, a tak bylo rozhodnutí čistě na něm, zda odpoví po pravdě nebo ne. Spolu s otázkou číslo 14 souvisí otázka číslo 15, která na ni přímo navazuje a zjišťuje od obětí šikany, jakou formou šikana probíhala. U otázky číslo 15 bylo na výběr z více možností, a tak bude počet odpovědí přesahovat počet obětí. Odpovědi jsou značeny v grafech, pro lepší přehlednost.

Graf 22 – ZŠ 1 – *Byl/a jsi někdy šikanován/a?*

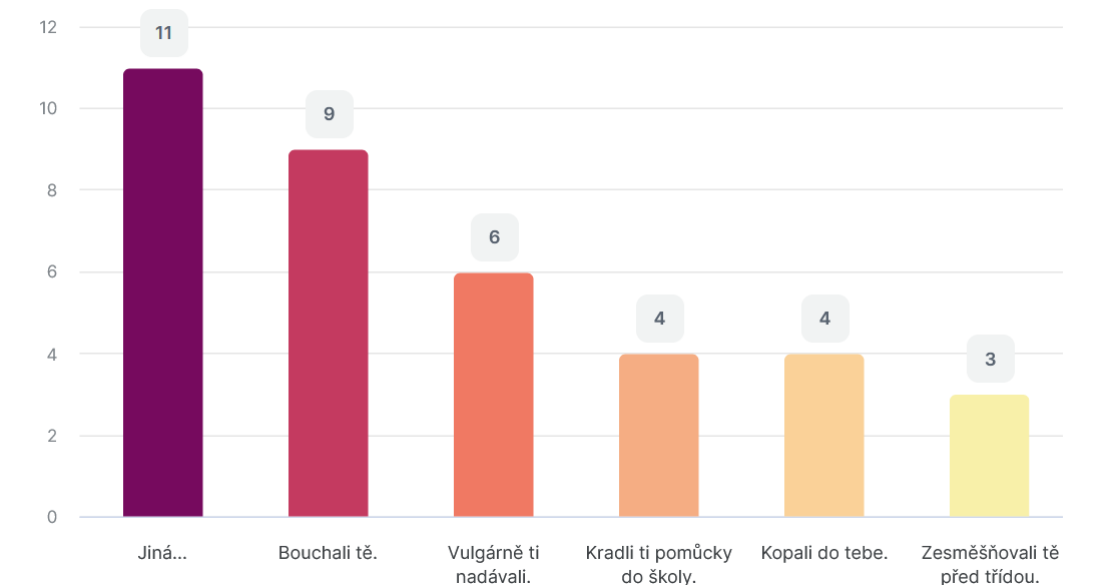

Graf 23 – ZŠ 2 – Byl/a jsi někdy šikanován/a?

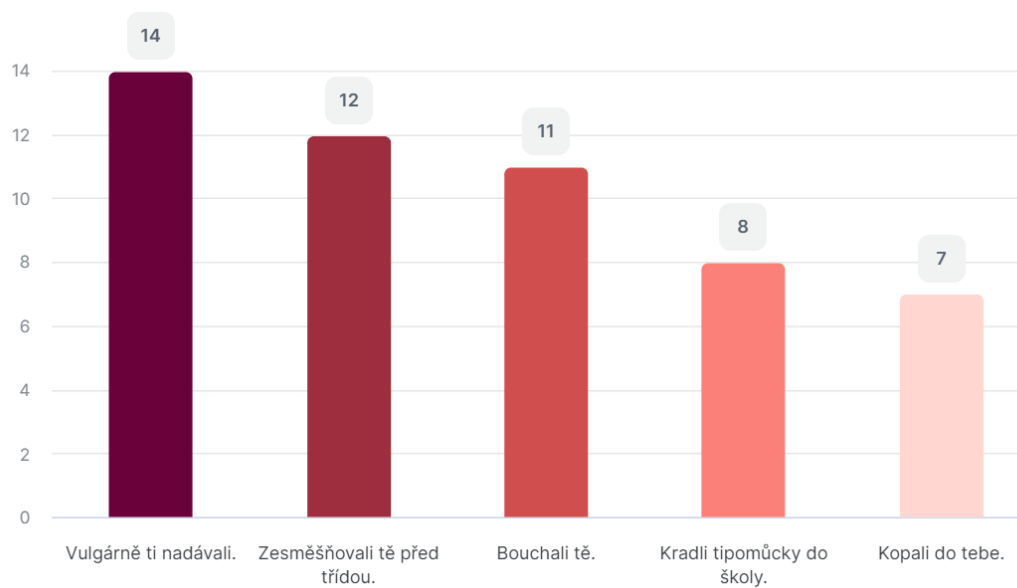

Graf 24 – ZŠ 3 – Byl/a jsi někdy šikanován/a?

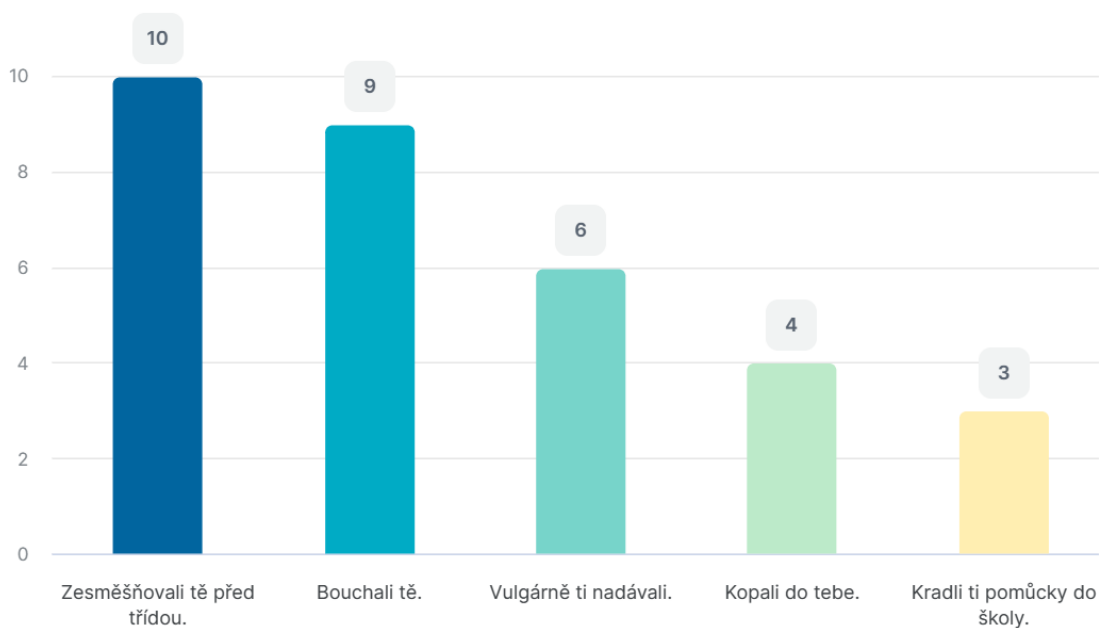
Otázka číslo 15

Graf 25 – ZŠ 1 – Šikana

Graf 26 – ZŠ 2 – Šikana

Graf 27 – ZŠ 3 – Šikana

Z odpovědí v grafu můžeme opět vidět, že se ve ani zde výsledky výzkumu moc neodlišují. Pouze na ZŠ 1 se stále 4 (4,3 %) respondentů potýká s šikanou, 14 (15,2 %) žáků bylo šikanovaných a 74 (80,4 %) žáků se s šikanou nesetkalo. Na základních školách 1 a 2 jsou výsledky v podstatě totožné. Žádný žák není šikanován, na ZŠ 2 bylo šikanováno 19 (24,1 %) žáků a 60 (75,9 %) žáků šikanováno nebylo. Na základní škole 3 bylo šikanováno 19 (20,2 %) žáků a 75 (78,1 %) žáků se s šikanou nesetkalo. Grafy číslo 24–26 jsou informace o tom, jakým způsobem byla oběť šikanována. Na otázku číslo 15 odpovídali pouze respondenti, kteří u otázky číslo 14 odpověděli ano. Bohužel si přes online formu nelze pohlídat, zda žáci odpovídají opravdu upřímně nebo někteří pouze vybrali, co chtěli nebo jim přišlo zrovna vtipné. Proto jsou grafy a informace spíše orientační.

Otázka číslo 16 – Ublížil ti někdo ze spolužáků pomocí internetu?

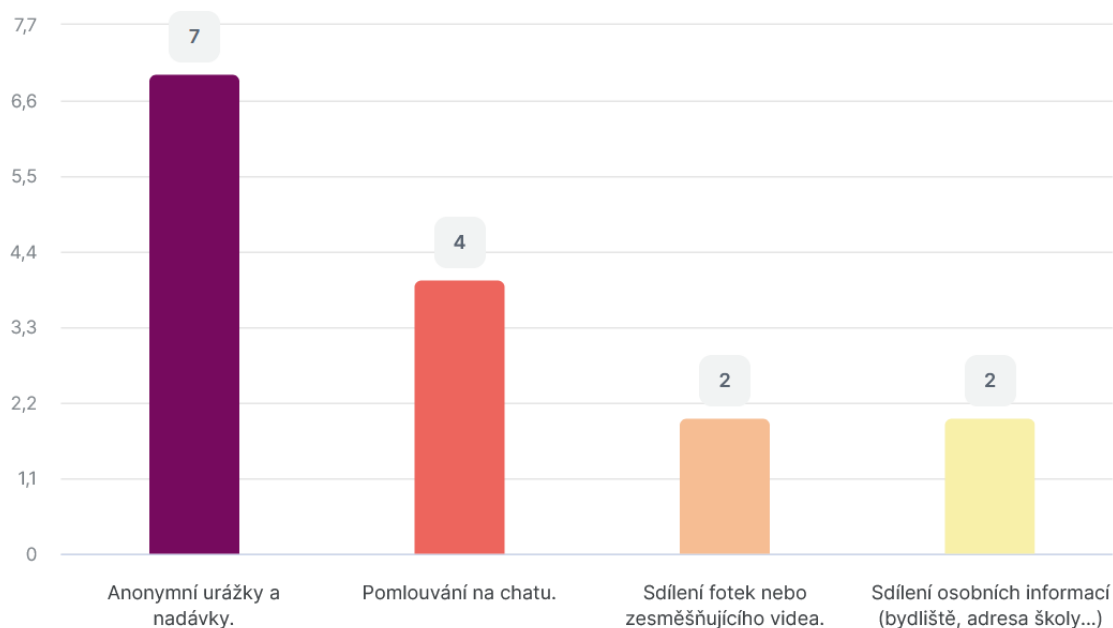
Otázka číslo 17 – Pokud jsi odpověděl ano, vyber z možností

Otázka číslo 16 směřuje již na otázku ohledně kyberšikany ve třídě. Pro lepší přehlednost jsem uvedla výsledky v tabulce. Následně otázku číslo 17 znázorňuji pomocí grafu, který je opět spíše orientační, protože byl pro žáky, kteří byli oběťmi kyberšikany. Jestli na ni odpověděl ze srandy i některý z žáků, kteří odpověděli na předchozí otázku ne, nelze dohledat.

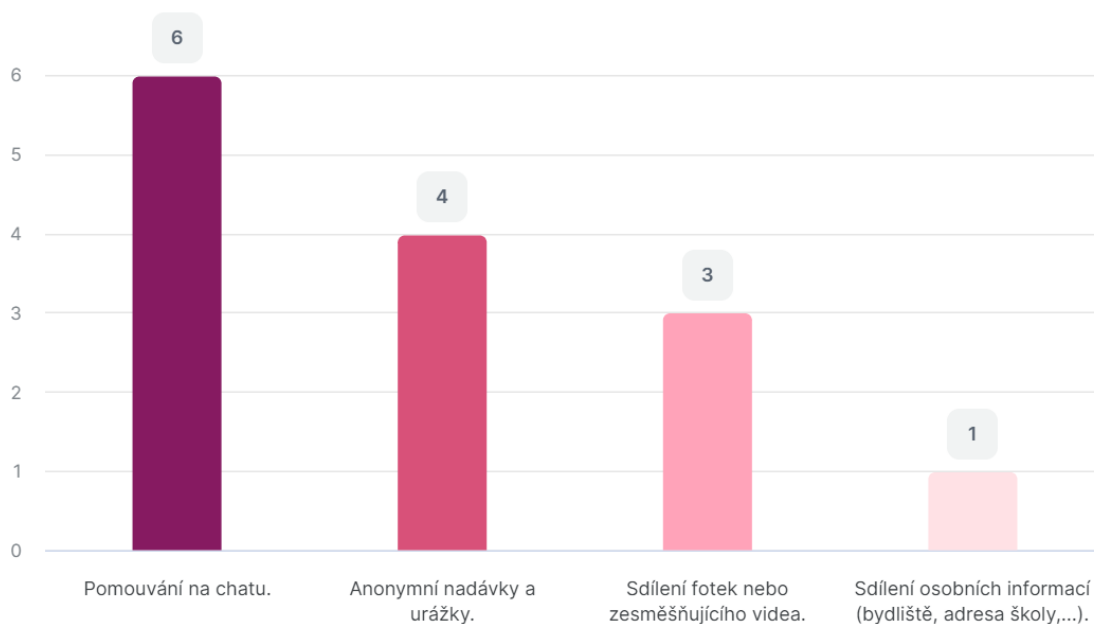
UBLÍŽIL TI NĚKDO ZE SPOLUŽÁKŮ POMOCÍ INTERNETU?	ZÁKLADNÍ ŠKOLY							
	ZŠ 1		ZŠ 2		ZŠ 3		CELKEM	
	PO- ČET	%	PO- ČET	%	PO- ČET	%	PO- ČET	%
Ano, ublížil.	10	10,9	8	10,1	6	6,4	24	9
Ano, stále ubližuje.	0	0	0	0	2	2,1	2	0,8
Ne.	82	89,1	71	89,9	86	91,5	239	90,2

Tabulka 6 - Ublížil ti někdo ze spolužáků na internetu?

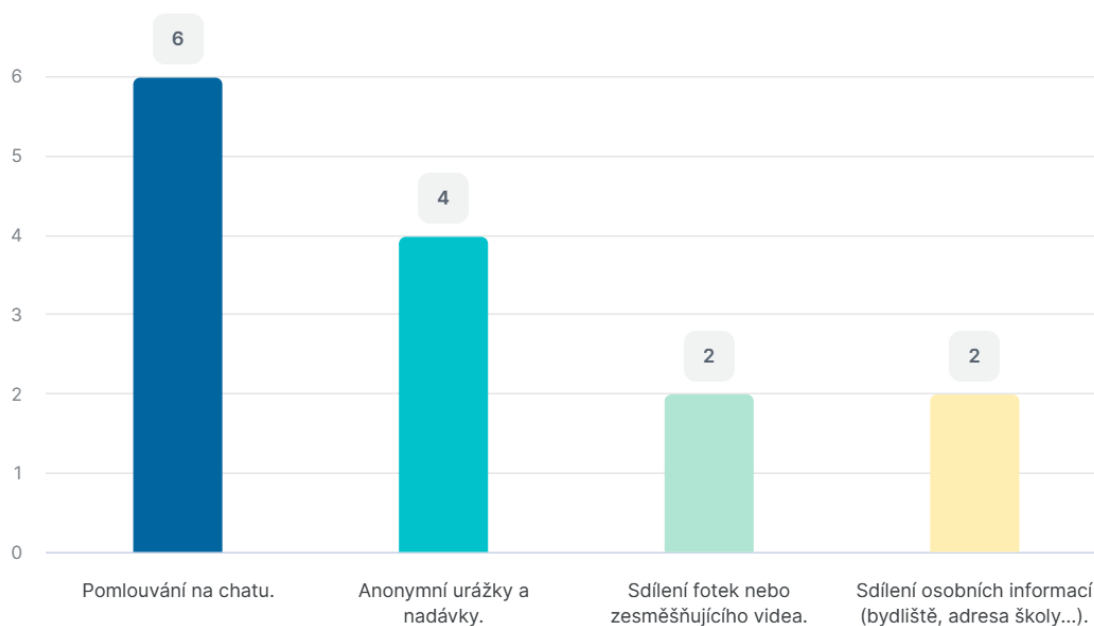
Otázka číslo 17

Graf 28 – ZŠ 1 - Kyberšikana

Graf 29 – ZŠ 2 - Kyberšikana

Graf 30 – ZŠ 3 - Kyberšikana

Pokud srovnáme otázku číslo 14, která se týká šikany a otázku číslo 16, která se týká kyberšikany. Podle výsledků respondentů můžeme říct, že s šikanou se potýká o něco více žáků než s kyberšikanou. Na základní škole 1 se potýkalo s šikanou 14 (15,2 %) respondentů, zatímco s kyberšikanou se setkalo pouze 10 (10,9 %) žáků. Aktuálně šikanovaní jsou na základní škole 1 pouze 4 (4,3 %) žáci, zatímco kyberšikanu aktuálně neprožíval žádný z žáků. Podobných zjištění si můžeme všimnout i u dvou zbývajících ZŠ. V ZŠ 2 si prošlo

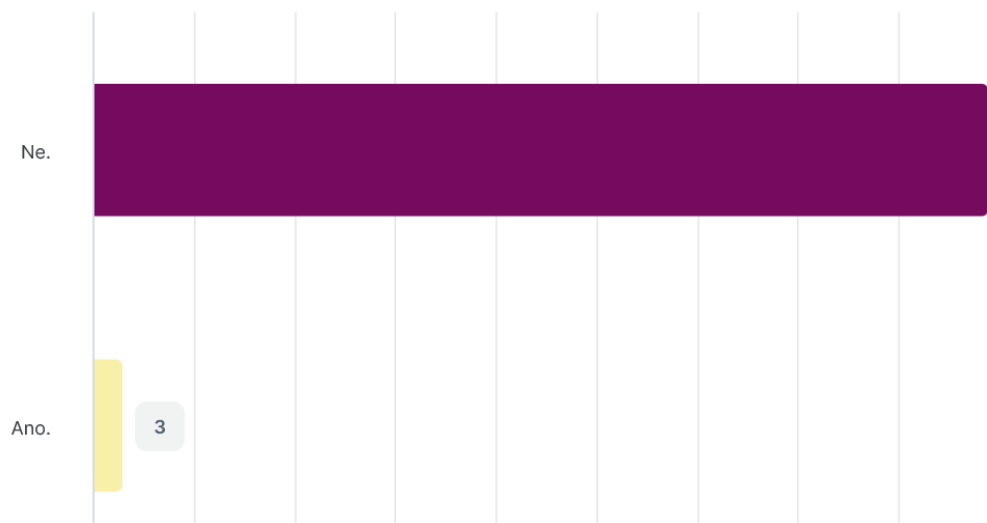
šikanou 19 (24,1 %) žáků, zatímco kyberšikanou pouze 8 (10,1 %) žáků a aktuálně se s ní žádný z žáků ani nepotýká. Na základní škole 3 je situace také velmi rozdílná. Šikanováno bylo 19 (20,2 %) žáků, kyberšikanových na ZŠ 3 bylo pouze 6 (6,4 %) žáků. A pouze u 2 (0,8 %) žáků se kyberšikana aktuálně objevuje. Grafy číslo 27–29 jsou spíše orientační, jak jsem již zmínila výše. Nemůžu na se 100% jistotou říct, že ji zodpověděli opravdu pouze oběti kyberšikany. Proto je můžeme brát pouze jako takový přehled.

Otázka číslo 18 – *Šikanoval jsi někoho ze svých spolužáků?*

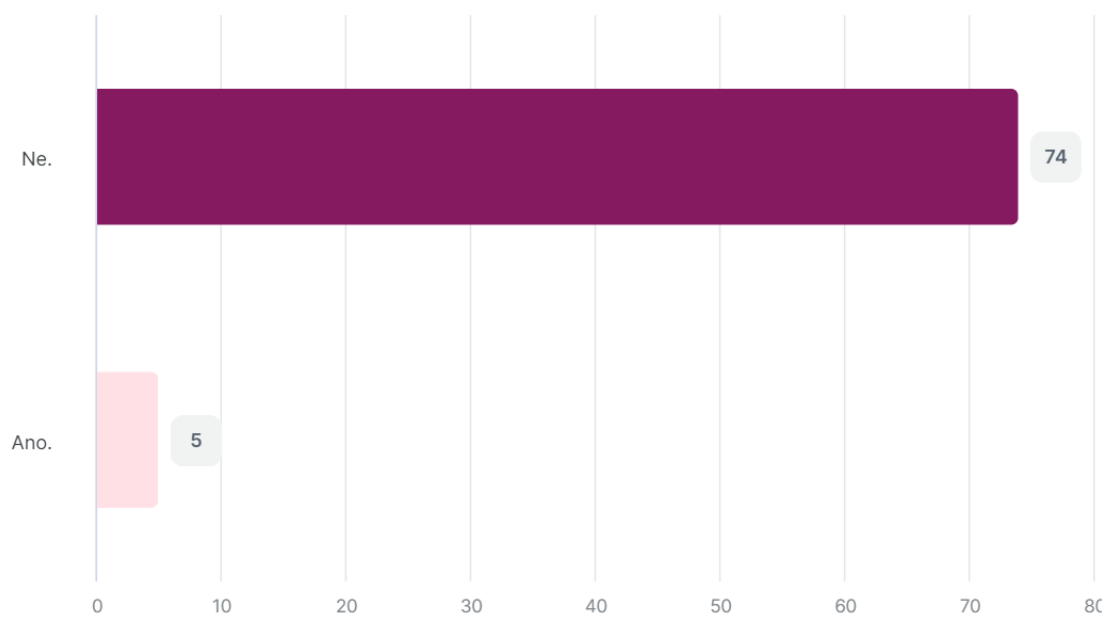
Otázka číslo 19 – *Pokud ano, napiš jak.*

Otázky číslo 18 a 19 spolu opět souvisí, protože žák, který odpoví ano by měl v otázce číslo 19 uvést odpověď, jak šikana probíhala nebo jak svého spolužáka šikanoval. Otázku číslo 18 znázorním grafy pro lepší přehlednost a rychlejší orientaci. Otázku číslo 19 znázorním tabulkou, kde jsem vytvářela ostatní grafy. Pro představu odpovědí žáků.

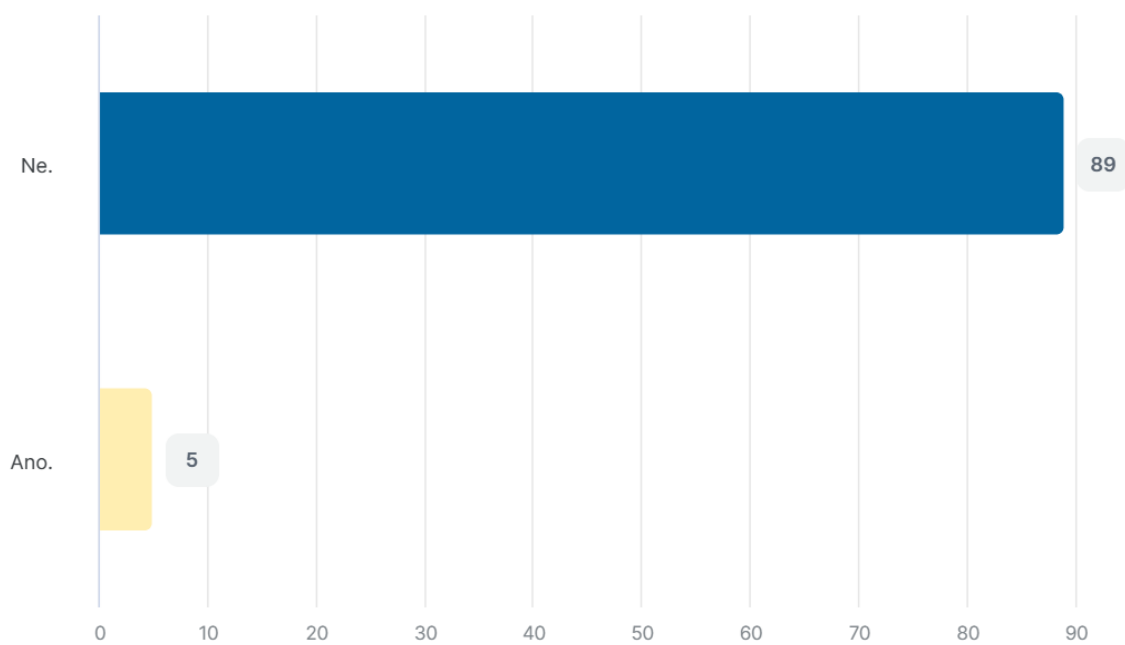
Otázka číslo 18

Graf 31 – ZŠ 1 – Aktér šikany

Graf 32 – ZŠ 2 – Aktér šikany

Graf 33 – ZŠ 3 – Aktér šikany

Otázka číslo 19

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
	83	90.2%
pomluva	1	1.1%
nikdy jsem přes internet nikomu neublížila	1	1.1%
nic	1	1.1%
neak	1	1.1%
ne	1	1.1%
ne	1	1.1%
nadaval sem mu	1	1.1%
bouchal jsem ho	1	1.1%
0	1	1.1%

Tabulka 7 – ZŠ 1 – Projev šikany

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
	76	96.2%
taky me urazel	1	1.3%
sdilel jeho vtipnou fotku	1	1.3%
pomlouval na chatu	1	1.3%

Tabulka 8 – ZŠ 2 – Projev šikany

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
	88	93.6%
urážel mě pak mě seřvala učitelka i když si začal on a pak sem ho venku skopal a bulel	1	1.1%
smál se mu	1	1.1%
řekl sem ondrovi že je CHUJ	1	1.1%
ŘEKL JSEM Tomovi že je CHUJ	1	1.1%
protože ho nemám ráda a otravoval mě	1	1.1%
bereme to jako srandu	1	1.1%

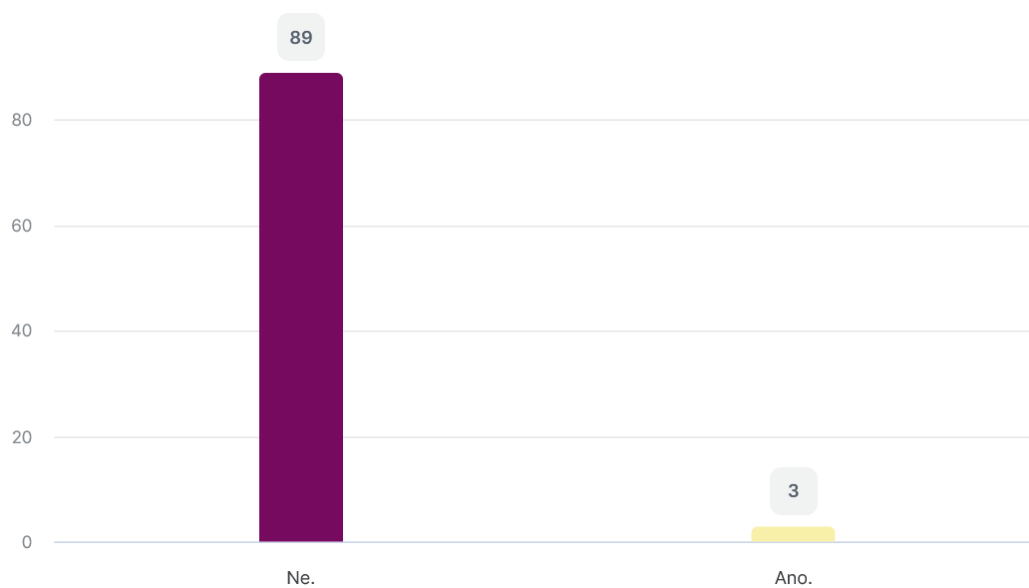
Tabulka 9 – ZŠ 3 – Projev šikany

Z celkového počtu 265 respondentu je 13 (5 %) žáků aktéry šikany. Což je podle mě velice překvapivý výsledek a pokud žáci odpovídali podle skutečnosti, tak je výsledek opravdu velmi dobrý. Zároveň je ale zajímavé, jak žáci, kteří označili sami sebe za aktéry šikany, šikanu berou. Podle odpovědí žáků bylo evidentní, že nejčastěji odpovídali, že někoho pomluvili nebo mu vulgárně nadávali. Vzhledem k tomu, že jsem u žádné ze situací nebyla, tak by mě zajímalo, jak daleko vulgaritě zašly. Protože i během praxe jsem ze tříd slyšela pouze vulgární výrazy a sprosté nadávky, které jsou podle mě běžnou každodenní záležitostí už i u žáků prvního stupně ZŠ. Ve dvou případech žáci odpověděli „bouchání“ a dvě odpovědi, které nelze vyhodnotit, protože si z nich žáci podle všeho udělali spíše legraci.

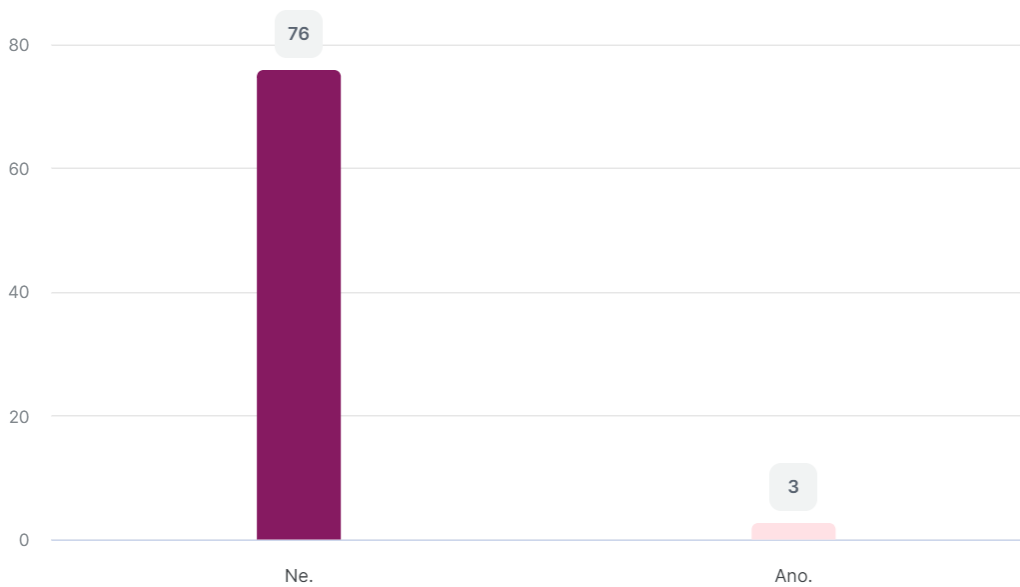
Otázka číslo 20 – Ublížil jsi pomocí internetu někomu ze svých spolužáků?

Otázka číslo 21 – Pokud ano, napiš jak.

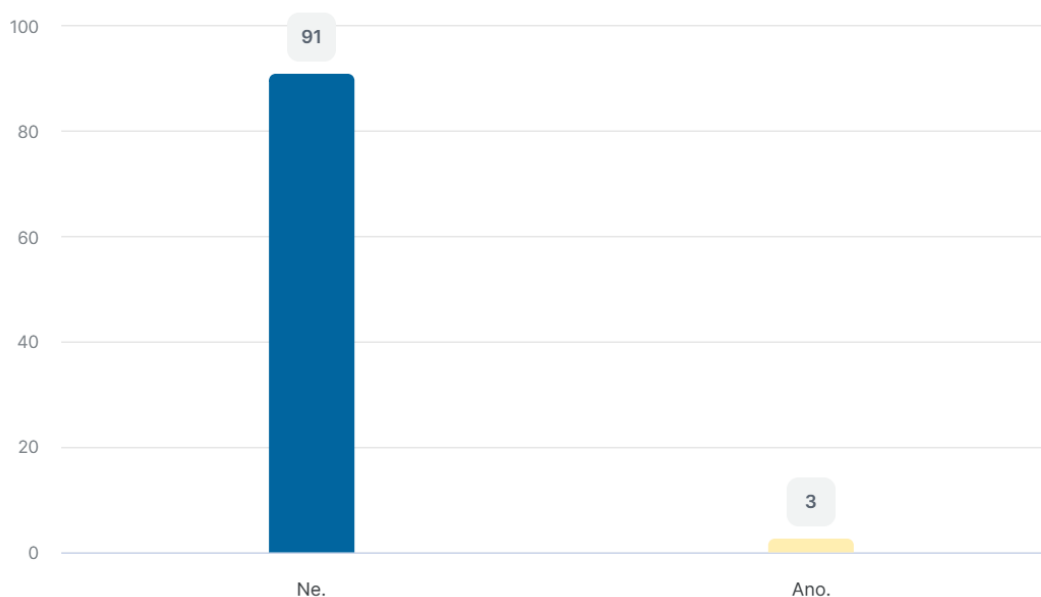
Stejně jako otázky číslo 18 a 19 spolu souvisí, tak i otázky číslo 20 a 21 a týkají se konkrétně kybershikany. Opět jsem znázornila otázku číslo 20 pomocí grafů a otázku číslo 21 tabulkou, pro lepší přehled a autentické odpovědi žáků.

Graf 34 – ZŠ 1 – Aktér kyberšikany

Graf 35 – ZŠ 2 – Aktér kyberšikany

Graf 36 – ZŠ 3 – Aktér kyberšikany

Co mě při výsledcích těchto grafů velmi zaujalo, jak moc se podobají otázkám číslo 14 a 15, které se týkaly také šikany (otázka číslo 14) a kyberšikany (otázka číslo 15). I v těchto otázkách si můžeme všimnout, že aktérů šikany je o něco málo více než aktérů kyberšikany. Z toho vyplývá, že na školách stále převládá běžný druh šikany. I když nemůžeme z přesností říct, jak moc žáci rozumí pojmům kyberšikana a šikana. V následujících tabulkách jsme si informačně můžeme přečíst, který druh žáci kyberšikany volili.

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
	84	91.3%
sdílení fotek	1	1.1%
posílal fotky a sprosté básničky	1	1.1%
nikdy sem nikomu přes internet neublížila	1	1.1%
nikdy jsem to neudělala	1	1.1%

Tabulka 10 – ZŠ 1 – Projev kyberšikany

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
	76	96.2%
taky me urazel	1	1.3%
sdílel jeho vtipnou fotku	1	1.3%
pomlouval na chatu	1	1.3%

Tabulka 11 – ZŠ 2 – Projev kyberšikany

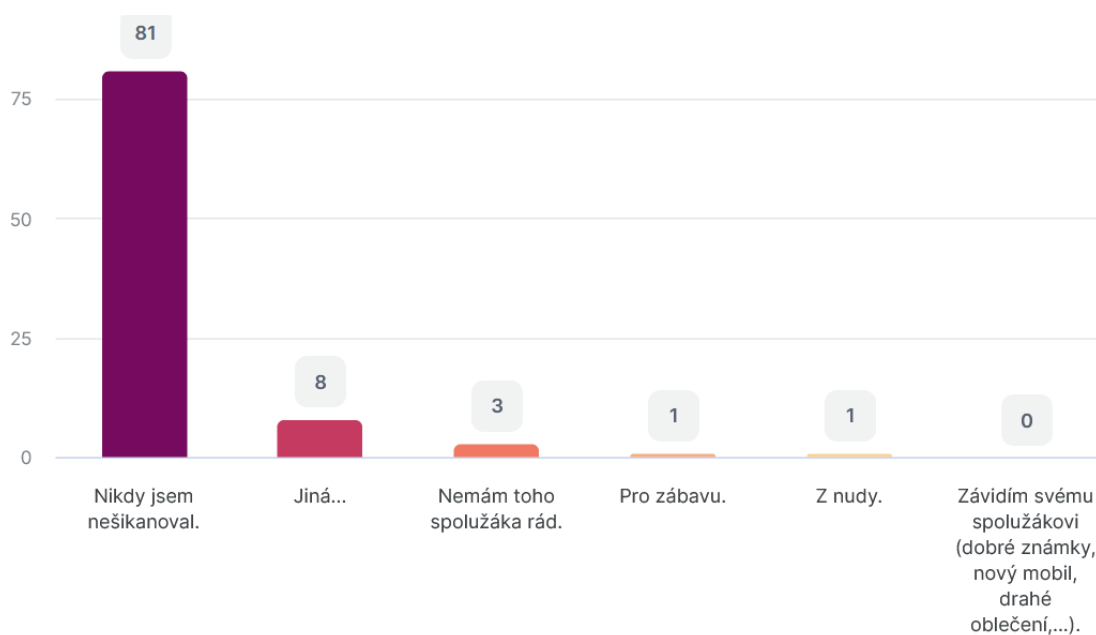
ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
	91	96.8%
urážela jsem ho, nadával jsem mu, posmíval jsem mu	1	1.1%
ukazovali na vydeu fakače	1	1.1%
na videu které jsme natáčely jsme jí ukázaly prostředníček a řekli jsme že je kráva	1	1.1%

Tabulka 12 – ZŠ 3 – Projev kyberšikany

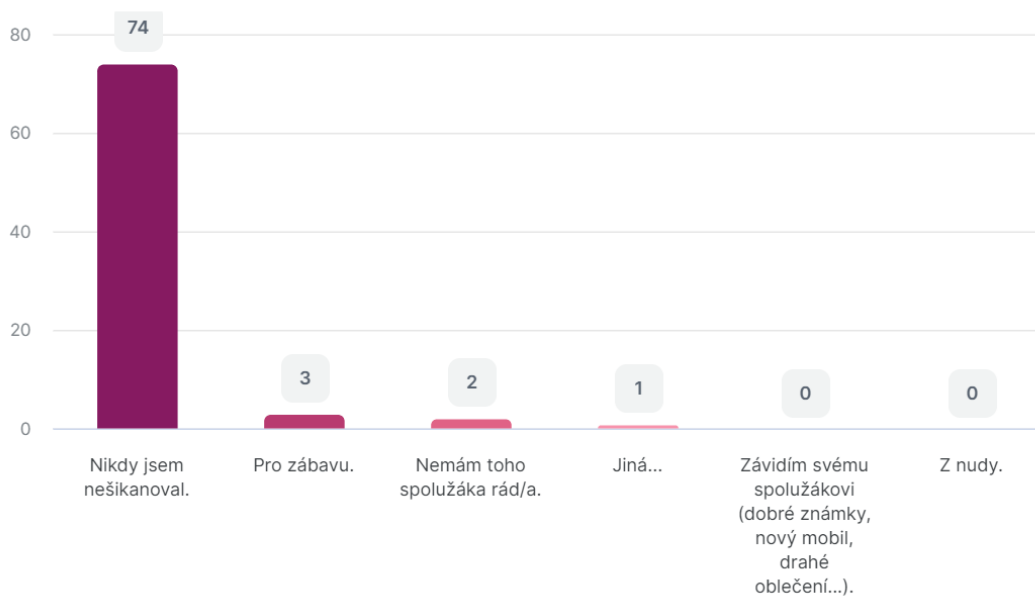
Otázka číslo 22 – *Proč jsi byl aktérem šikany?*

Otázka číslo 23 – *Proč jsi byl aktérem kyberšikany?*

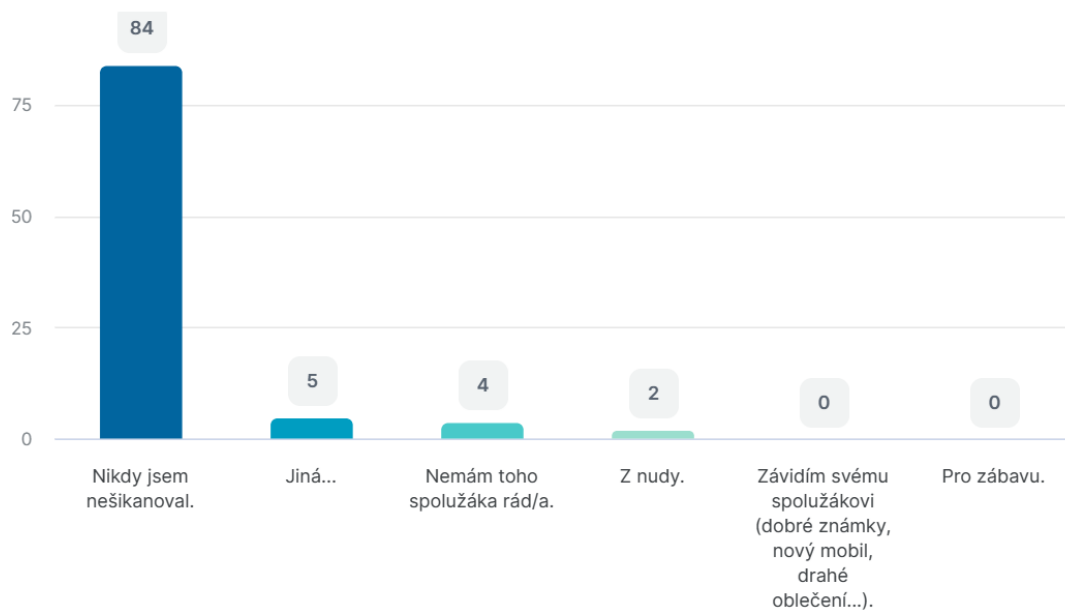
Otázky číslo 22 a 23 jsou spíše informativního rázu. Vzhledem k tomu, že odpovědi žáků nejsou pod dohledem nemohla jsem ovlivnit, zda žáci odpovídají podle skutečnosti nebo ne. S výše uvedenými výsledky by tyto grafy nekorespondovaly.

Graf 37 – ZŠ 1 – Proč jsi byl aktérem šikany?

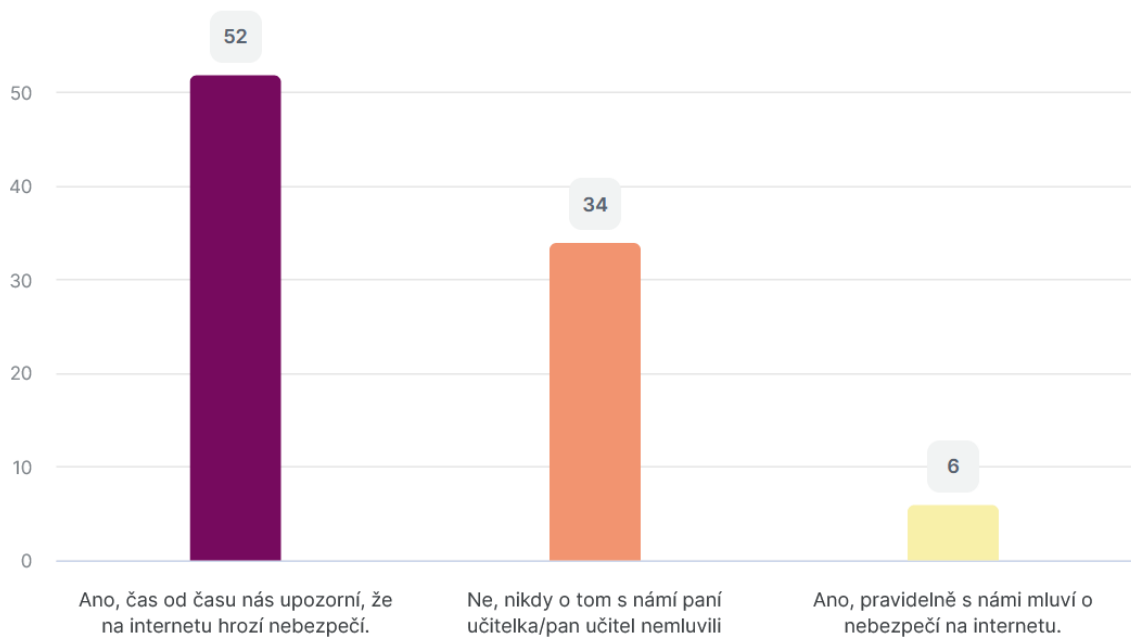

Graf 38 – ZŠ 2 – Proč jsi byl aktérem šikany?

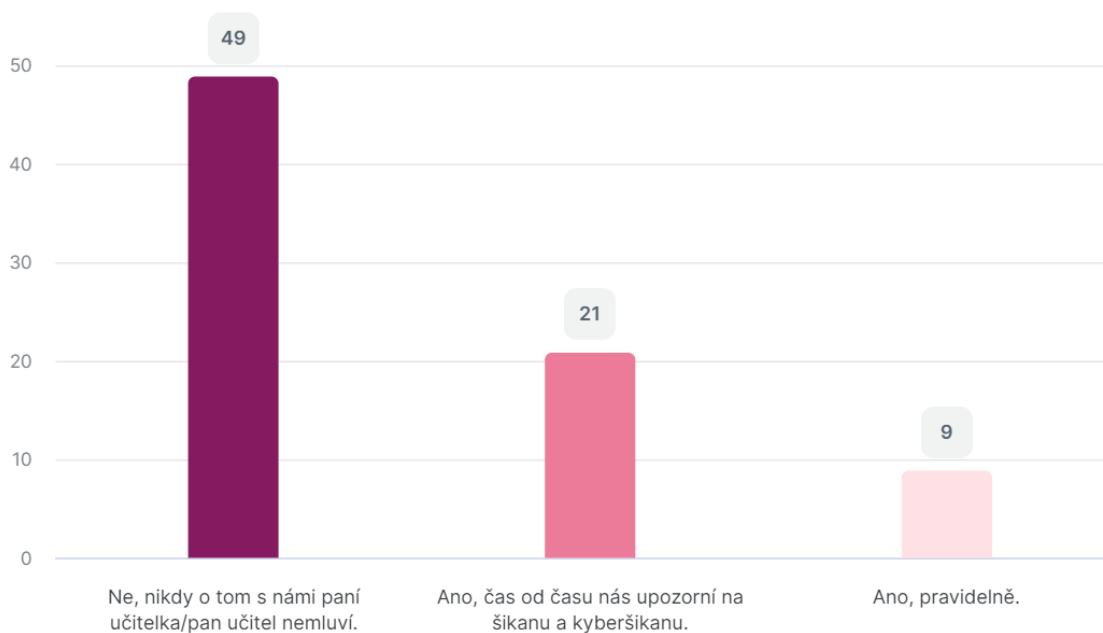

Graf 39 – ZŠ 3 – Proč jsi byl aktérem šikany?

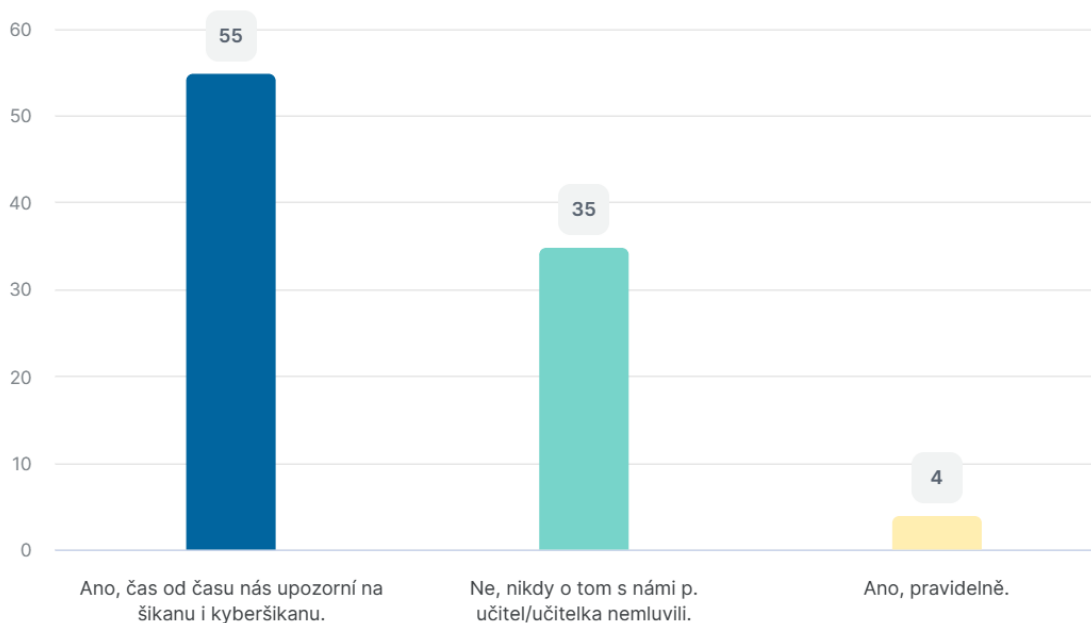
Otázka číslo 24 – Mluví s vámi Váš třídní učitel o šikaně nebo kyberšikaně?

Graf 40 – ZŠ 1 – Mluví s Vámi učitel o šikaně nebo kyberšikaně?

Graf 41 – ZŠ 2 – Mluví s Vámi učitel o šikaně nebo kyberšikaně?

Graf 42 – ZŠ 3 – Mluví s Vámi učitel o šikaně nebo kyberšikaně?

Podle grafů můžeme soudit, že není pravidlem, aby učitel žáky pravidelně informoval o šikaně či kyberšikaně. Všimnout si lze také toho, že výsledky na základní škole 1 a základní škole 3 se shodují a nejčastěji volená odpověď byla, že se čas od času pan/paní učitel/ učitelka o prevenci zmíní. Na ZŠ 2 žáci nejčastěji vybírali odpověď, že s nimi o prevenci paní učitelka nebo pan učitel nemluví vůbec.

Otázka číslo 25 – *S čím by ses svěřil svému třídnímu učiteli?*

Vzhledem k rozsahu tabulek, jsem vybrala do své diplomové práce nejčastěji uváděné odpovědi, které jsem ve svém dotazníku zaznamenala. Také jsem spočítala odpovědi, které jsou v podstatě nerelevantní a žák by se s ničím nesvěřil nebo žák jednoduše otázku nevyplnil.

V následující tabulce jsem vybrala odpovědi, které jsou relevantní.

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
1. že mluvily sprostě 2. někdo mě něco vzal 3. že kluci se berou 4. že holky mě pomlouvají	1	1.1%
1.že mluvíjou sprostě 2.někdo že se bijou 3.někdo že mi něco sebral diž to dostaneš od mamky	1	1.1%
že to mám špatne když se paní učitelka spletla	1	1.1%
že nemám pravítko	1	1.1%
že mi ve třídě nadávali a dělali naschváli	1	1.1%
Že mi nejde matika,čeština	1	1.1%
Že mě nikdo píše špatné věci.	1	1.1%
že mě někdo šikanuje.	1	1.1%
že mě někdo šikanuje.	1	1.1%
Že jsem obětí šikany nebo kyberšikany	1	1.1%
že by mě spolužák otravoval	1	1.1%
ze vším	1	1.1%
ukazoval prostřednicek a zbil by vas a mluvi s proatě.....	1	1.1%
třeba že někdy tam Matěj nebo Alex dělají něco Tondovi	1	1.1%
s učením	1	1.1%
s ubližováním	1	1.1%
s tím že nemám domácí úkol atd...	1	1.1%

kyby mě někdo bouchal	1	1.1%
když by mě šikanoval někdo ze třídy	1	1.1%
kdyby nekdo nekoho zbil	1	1.1%
kdibi ho zbil	1	1.1%
Já asi s ničím ale mám kamarádku která by se měla svěřit	1	1.1%
byl jsem v 1D třídě šikanován	1	1.1%

Tabulka 13 – ZŠ 1–S čím by ses svěřil/a svému učiteli?

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
kdyby mi nekdo ublizoval	3	3.8%
že mě kopají nebo zesměšňují	1	1.3%
ze nejake spoluzacky nechteji abych se s nema povidala a sli radsí pryč	1	1.3%
ze me nekdo bije mozna ale spis ne	1	1.3%
vubec ne	1	1.3%
všechno	1	1.3%
ublizovani a sikanovani ale stalo semi to jen ve skolce	1	1.3%
teto pani ucitelce bych se nesveril	1	1.3%
sverila bych se kdyby mě někdo šikanoval nebo mi davával	1	1.3%
s šikanou možná	1	1.3%
s šikanou jenom	1	1.3%
s šikanou nebo kdyby mi nekdo bral veci	1	1.3%
s šikanou	1	1.3%
spis rodicum bych se sverila	1	1.3%
s ničím protože nechci	1	1.3%
s ničím	1	1.3%
s nicim tady teto pani ucitelce	1	1.3%

Tabulka 14 – ZŠ 2–S čím by ses svěřil/a svému učiteli?

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
mám paní učitelka rada ale ne s tím	1	1.1%
kyby se mi posmívaly	1	1.1%
kdyby mě někdo šikanoval a ubližoval	1	1.1%
Kdy by mě někdo šikanoval.	1	1.1%
kdyby mě někdo bouchal nebo pomlouval	1	1.1%
kdyby mě nebo spolužákaněkdo šikanoval	1	1.1%
kdybych něco nevěděla	1	1.1%
kdybych byla šikánována svěřila bych se třídnímu učiteli s šikanou	1	1.1%
kdybych byla šikanována	1	1.1%
Kdby mi něco nešlo nebo bych byla obětí šikany.	1	1.1%
s ničím protože bych to nikomu neřekla	1	1.1%
Sničím	1	1.1%
s mími problémy jako je nepozornost	1	1.1%
s jakoukoliv šikanou, kyberšikanou a jakýmkoliv jiným násilím, i kdybych se bála nebo by mi říkali, že to mám nechat být.	1	1.1%
se znamkami na pololetní visvetčení	1	1.1%
se vším kromě toho kdyby se někdo smál že mi spadla papryka z chlebu nebo tak	1	1.1%
se špatnými známkama a nebo kdyby mi někdo ubližoval	1	1.1%
se šikanou	1	1.1%

Tabulka 15 – ZŠ 3–S čím by ses svěřil/a svému učiteli?

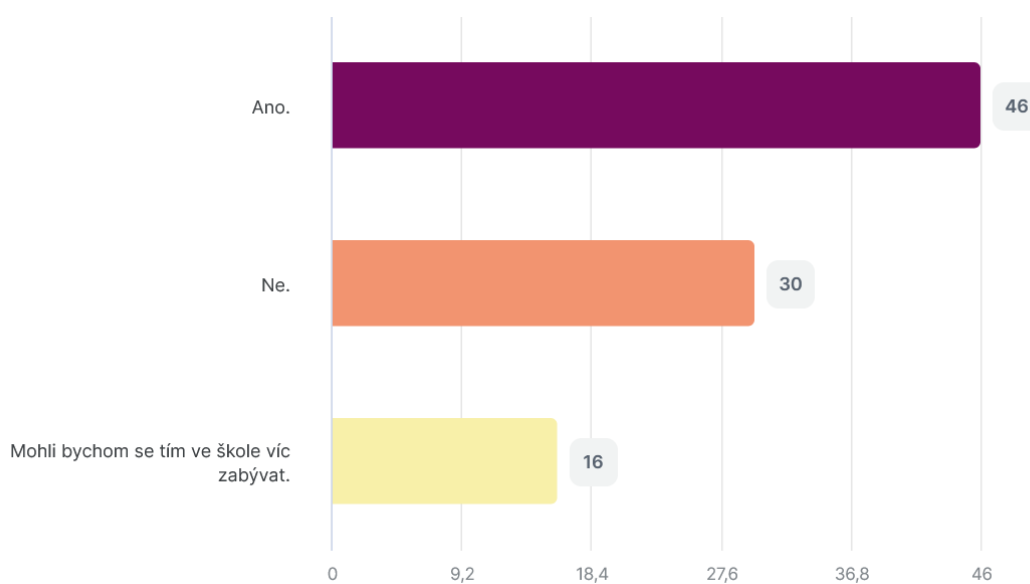
Otázku číslo 25 jsem položila, protože si pamatuji, když jsem na ZŠ byla já. Automaticky jsem odpovídala, že bych se nesvěřila, proč taky. Doma mám rodiče, kterým řeknu všechno, ale ne všichni žáci, to tak mají a vzhledem k tomu, že chci být i já paní učitelka a budovat si nějakou důvěru u žáků, tak jsem chtěla vědět, jak moc se žáci svěřují či nesvěřují a jak na ně paní učitelka působí.

Při mém výzkumu se mi opravdu stalo, že zannou došlo pár žáků, kteří mi narovinu řekli, že paní učitelce, kterou mají by se v životě nesvěřili, protože je zlá nebo alespoň v jejich

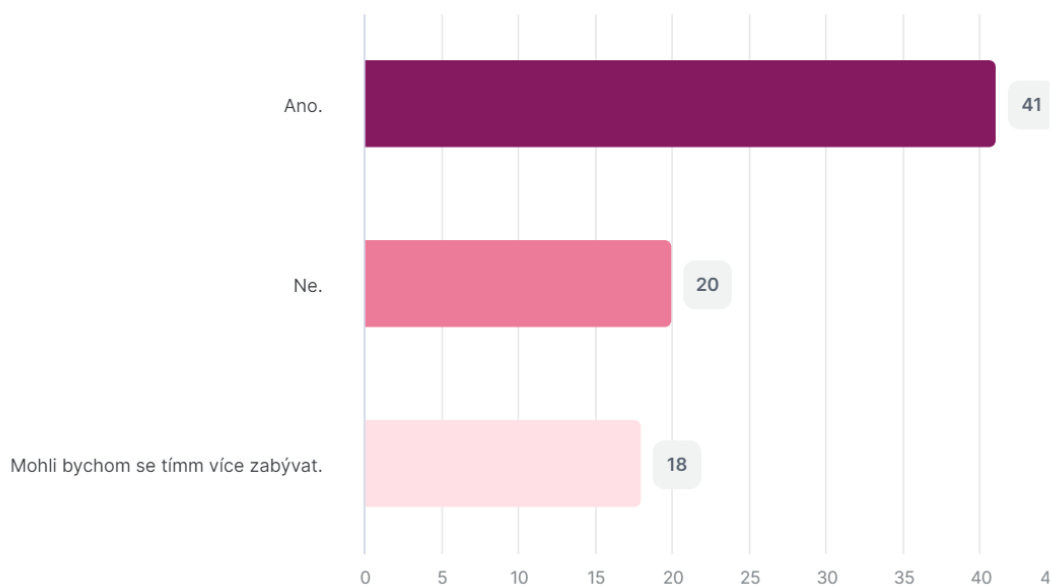
očíh na ně tak působí. Také mi mezi řečí řekli, že by se raději svěřili své učitelce z nižších ročníků, která žáky vyučovala např. ve 3. třídě.

Z celkového počtu 265 (100 %) žáků, 139 (52,5 %) uvedlo, že by se p. učiteli/učitelce s ničím nesvěřilo nebo, že neví, s čím by se vůbec svěřili. Jak můžeme vidět je to více než 50 % z celkového počtu a když píšu tyto výsledky, zajímala by mě otázka proč. Mnoho žáků mi řeklo, že paní učitelku nemají rádi nebo jí nevěří. Možná, kdyby nastala některá situace, kde se budou cítit ohroženi, tak by se svěřili a ani nad tím nepřemýšleli. Vzhledem k tomu, že se momentálně cítí možná neohroženě, mají důvod napsat, že by se jednoduše nesvěřili. Nejvíce zastoupenou skupinou je poté svěření s šikanou nebo kyberšikanou, to příkládám k tomu, že právě vyplňují dotazníky ohledně kyberšikany a šikany a také jsme vedli rozhovor.

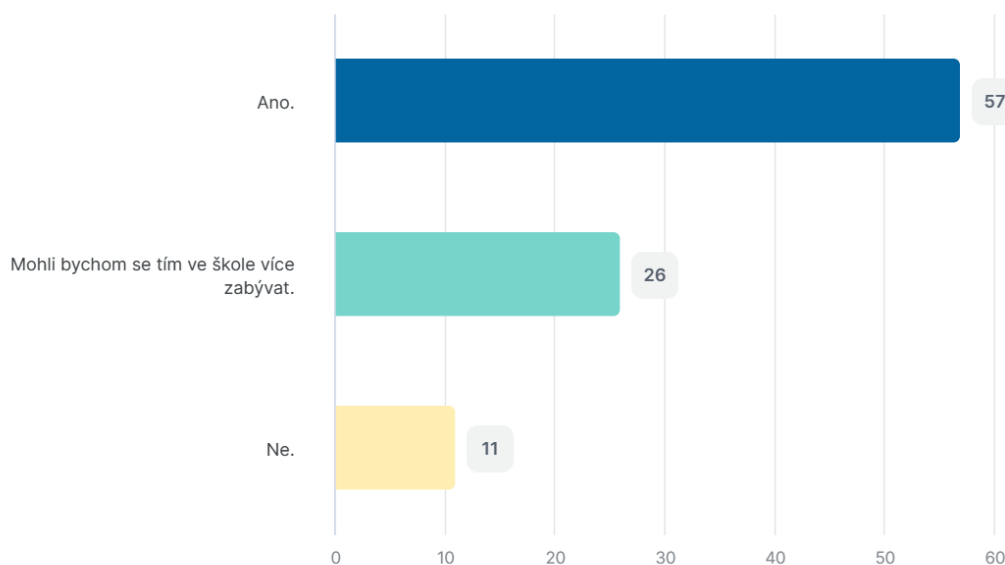
Otázka číslo 26 – Myslíte si, že jste dostatečně informováni o šikaně a kyberšikaně?

Graf 43 – ZŠ 1 – Informovanost o šikaně a kyberšikaně na ZŠ

Graf 44 – ZŠ 2 – Informovanost o šikaně a kyberšikaně na ZŠ

Graf 45 – ZŠ 3 – Informovanost o šikaně a kyberšikaně na ZŠ

Také v této otázce jsem dala prostor žákům. Každá škola má svůj minimální preventivní program, který uplatňují v hodinách s žáky. Zajímalo mě, jak žáci vnímají informovanost o těchto rizikových jevech.

Na ZŠ 1 odpovědělo 46 (50 %) žáků, že jsou dostatečně informováni o kyberšikaně i šikaně. Na ZŠ 2 stejně jako na ZŠ 1 odpovědělo 41 (51,9 %) žáků pozitivně a na ZŠ 3 odpovědělo „ano“ 57 (60,6 %) žáků. Z čehož vyplývá, že na všech třech základních školách vždy minimálně 50 % žáků vypovídá, že jsou dostatečně informováni o šikaně i kyberšikaně. Dále se

grafy opět u základních škol 1 a 2 velmi podobají. Na ZŠ 1 uvedlo 30 (32,6 %) žáků, že si nemyslí, že by byli dostatečně informováni o kyberšikaně a šikaně. To samé platí o ZŠ 2, kde negativně odpovědělo 20 (25,3 %) žáků. Naopak na ZŠ 3 byla druhá nejčastější odpověď označována „mohli bychom se tím ve škole více zabývat“ a tuto odpověď zvolilo 26 (27 %) žáků. Na ZŠ v Kroměříži je potom 16 (17,4 %) žáků pro, aby se ve škole více zabývali kyberšikanou a šikanou obdobné výsledky potom doplňuje i základní škola 2, kde si stejnou odpověď vybralo 18 (22,8 %) žáků. To, jak se školy pomocí minimálních preventivních programů věnují této problematice si rozebereme v mé další metodě, kterou byla analýza minimální programů, a tak si alespoň některé výsledky budeme moct zhodnotit.

7.1 Vyhodnocení hypotéz a diskuse

Na počátku zpracování dotazníkového šetření jsem si určila 3 hypotézy, které jsem si během zpracování dotazníků ověřila.

H1: Mezi žáky na 1. stupni ZŠ se vyskytuje kyberšikana i šikana.

Předpoklad mé hypotézy H1 byl potvrzen. Podle odpovědí žáků v dotazníku je prokazatelné, že se u žáků 4. a 5. ročníku vyskytuje kyberšikana i šikana. Také z výsledků můžeme vyčíst, že klasická šikana stále o něco více převažuje nad kyberšikanou. Vzhledem k tomu, že se jedná o 4. a 5. ročníky z výše uvedených otázek můžeme odhalit, že ještě nejsou tak zběhlí v používání telekomunikačních prostředků a netráví s nimi nadměrný počet hodin během dne.

Všimnout si také můžeme toho, že žáci, kteří si procházejí šikanou jsou zároveň i kyberšikanováni. Tím pádem můžeme vidět jakousi propojenost mezi těmito akty. Žáci, kteří jsou šikanováni uváděli, že jde o urážky či pomluvy a zesměšňující fotografie, které poté agresor umísťuje i na internet a zároveň pokračuje v urážkách či zesměšňování a pomlouvání na sociálních sítích.

H2: Žáci na 1. stupni ZŠ se svěřují svým třídním učitelům prakticky se vším.

Při H2 předpoklad nebyl potvrzen. Z výsledku můžeme vidět, že více než polovina žáků by se svému učiteli s ničím nesvěřila. Důvěra mezi žákem a učitelem je velmi důležitá především pro eliminaci různých problémových situací, které mohou ve třídě a mezi žáky nastat. Ze zbývajících odpovědí žáci uváděli, že by se svěřili s problémy v různých předmětech, šikanou nebo právě kyberšikanou. Pár z žáků také uvedlo, že by se svěřilo s problémy doma.

H4: Žáci jsou v rámci prevence dostatečně informovaní o kyberšikaně i šikaně.

Hypotéza H4 nebyla potvrzena. Stále vysoké procento žáků uvádí, že podle nich s nimi jejich třídní učitel prevenci proti kyberšikaně a šikaně vůbec neprobírá. Dále pak nejčastěji žáci uvádí, že je čas od času třídní učitel upozorní a velmi malý počet žáků pak uvádí, že jsou informováni pravidelně. Z toho vyplývá, že velká většina žáků prevenci jako takovou od svého třídního učitele spíše nevnímá, než vnímá. Možná ji dostává do podvědomí, ale není si vědom, že je to skrze prevenci třídního učitele.

Dotazníkového šetření byli zúčastněni žáci 4. a 5. ročníků třech základních škol ve Zlínském kraji. Mým cílem bylo zjistit, jestli vliv velikosti města ovlivňuje aktivitu a použití telekomunikačních prostředků a s ním spokojenou kyberšikanu a související šikanu a také propojenost kyberšikany s šikanou ve třídě. Dotazníku se účastnilo celkem 265 respondentů. Z dotazníků vyplynulo, že rozdíl mezi velikostmi měst není ovlivňující činitel pro častější používání telekomunikačních prostředků a s ním související kyberšikanu nebo šikanu. V porovnání Zlína (72 973 obyvatel), Kroměříže (27 838 obyvatel) a Holešova (11 426 obyvatel) se výrazně výsledky neliší.

Pokud můžeme mluvit o provázanosti kyberšikany s šikanou, tak i dle hypotéz došlo k jejímu potvrzení. Dotazníky, které jsme zpracovala poukazují na to, že žáci, kteří jsou šikanovali bývají často i oběťmi kyberšikany.

Z dotazníků také vyplynulo, že ve školách převládá ještě stále klasická šikana nad kyberšikanou. S tím, ale souvisí i má otázka. Jestli žáci dokážou identifikovat, co je ještě sranda a kdy to pro druhého, jako sranda končí a začíná to brát jako šikanu či kyberšikanu. V mém dotazníku bylo velmi málo odpovědí s tím, že někdo šikanoval nebo prováděl kyberšikanu. Při psaní výzkumu jsem se velmi zamýšlela nad tím, jak žáci chápou šikanu, kyberšikanu. Co berou ještě jako srandu? Mnoho žáků mi řeklo nebo napsalo do dotazníků, že se pošťuchují nebo si nadávají, ale berou to jako srandu. To samé na internetu. Žáci vytváří vtipná videa a fotografie, které berou jako srandu. Kde končí sranda a začíná šikana, kyberšikana je velmi těžko odhadnutelné.

Samozřejmě žákům nevidím do hlavy a nemůžu určit, jestli jejich odpovědi jsou opravdu pravdivé nebo si z toho dělají legraci a bojí se odpovědět. Beru v potaz i dobu ve které žijeme. Mít mobil je běžná záležitost od předškolního věku. Seznamovat se s lidmi, hrát online hry a přidávat si přátele je u žáků 1. stupně u 4. a 5. ročníků běžné. Když se dívám na sociální síť a vidím nespočet anonymních urážek a nadávek, přemýšlím, jestli žáci ví, že pokud

se zapojují do takových debat a anonymních urážek jsou už aktéři kyberšikany. Kyberšikana zní jako něco velkého, ale přitom je tak snadné být jejím aktérem. I přesto, že jsem s žáky vedla rozhovor, kde jsme si tyto dva pojmy ujasnili si myslím, že ne všichni jsou si vůbec vědomi, že šikanu nebo kyberšikanu provádí. To samé platí i pro šikanu. Nespočet sprostých slov, nadávek, vrážení a pošťuchování např. v řadě na oběd. O přestávkách neutichající křik, braní pomůcek nebo zesměšňování svých spolužáků. Myslím si, že ani v tomto případě si žáci neuvědomují, že se stávají aktéry šikany.

Myslím si, že věk 4.-5. tříd začíná být velmi nebezpečný pro užívání internetu. Mnoho žáků prochází pubertou, chtějí se seznamovat i s neznámými lidmi, hodnotí ostatní podle profilových obrázků a nepřemýšlejí nad tím, že jim hrozí nebezpečí.

Doporučení pro praxi je v tomto případě velmi ošemetné. Mnoho žáků dlouhou dobu své problémy skrývá, ignoruje a nesvěří se ani rodičům natož paní učitelce ve škole. Je důležité alespoň pomocí minimálních preventivních programů žáky informovat o nebezpečí internetu a nebezpečí šikany. Nemůžeme žákům přikazovat, co mají a nemají dělat. Ale mohou vědět, jaké mohou být následky, co můžou ostatním svým chováním způsobit a že to v mnohých případech může končit velmi vážným problémem, který se už jen tak nedá vrátit.

8 ANALÝZA MINIMÁLNÍCH PREVENTIVNÍCH PROGRAMŮ

V této kapitole se zaměříme na tři minimální preventivní programy, které jsou základních škol, kde bylo prováděno výzkumné šetření. Minimální preventivní programy a krizové plány šikany či kyberšikany mají školy pouze k nahlédnutí v jejich prostorách, a tak se v diplomové práci neobjevují ani výstřižky či části z minimálních preventivních programů.

Pomocí analýzy minimálních preventivních programů a dotazníků, které jsou rozepsány výše chceme zjistit, zda je prevence šikany a kyberšikany natolik obsáhlá, že má vliv na výsledky výzkumu.

V krátkosti zmiňujeme charakterizujeme jednotlivé minimální preventivní programy základních škol. Nejvíce se ale zaměříme na aktivity a činnosti směřující k žákům daného ročníku, které byly důležité pro můj výzkum.

8.1 Minimální preventivní program ZŠ 1

Minimální preventivní program ZŠ 1 je z mého pohledu velmi stručně a výstižně sepsán. Obsahuje opravdu pouze ty věci, které jsou doporučeny od MŠMT.

V úvodu si můžeme vidět charakteristiku školy a také jejich vnitřních zdrojů. Dále se MPP zaměřuje na poradenství a její pracovníky u kterých vždy v krátkosti popíší jejich náplň práce. Poté se zaměřují na krátkodobé a dlouhodobé cíle minimálního preventivního programu a následně aktivity, které jsou ručeny jak pro žáky, učitele i rodiče.

V první části jsou aktivity určené pro celou školu je to spíše obecný popis toho, co žáci během svého studia mohou prožít či absolvovat. Patří sem např. besedy s různými odborníky, volnočasové aktivity, společenské akce nebo veletrhy vzdělávání, exkurze, výstavy či jiné akce.

Ve vztahu k rodičům jde především o jasnou a včasnou informovanost o rizikových jevech chování nebo také účast na některých žákovských akcí.

Ve druhé části je prevence zaměřena přímo dle ročníků. Vzhledem k mé práci se zaměřuji na 4. a 5. ročníky ZŠ.

Aktivity pro 4. a 5. ročník jsou v minimálním preventivním programu této školy napsány společně. Můžeme si všimnout, že se jedná o prevenci v rámci vlastivědy, kde žáci probírají naši vlast, kulturu a naše sousedy. Dále se zabývají pravidly slušného chování a nebezpečí

šikany, životní prostředí, jak se chovat v lese a jako posledním bodem se zajímají o ochranu zdraví, osobní hygienu a nebezpečí na internetu.

Mezi poslední body minimálního preventivního programu zařadili protidrogovou prevenci, kde se opět neuvádí, pro který ročník je přesně určena a závěrem je evaluace.

Škola má k nahlédnutí také vytvořený i krizový plán, kde se v krátkosti dotýká šikany, kyberšikany i záškoláctví. Opět velmi stručně sepsaný dokument, kde se v krátkém shrnutí věnují šikaně, kyberšikaně a záškoláctví a samozřejmě navrhnutý postup, který by měli pedagogičtí i nepedagogičtí pracovníci dodržovat při jeho možném výskytu.

8.2 Minimální preventivní program ZŠ 2

Minimální program ZŠ 2 je oproti ZŠ 1 více rozpracován. Stavba MPP se také drží kroků, které uvádí MŠMT.

V úvodu opět vidíme charakteristiku školy, dále pak popis zdrojů jejich rozlišení na vnitřní a vnější zdroje.

V MPP této školy je zmíněn i školní řád, krizový plán školy, riziková místa školy, která mohou být „vhodná“ pro agresory (například: prostor pod schody, technické místnosti). Dále můžeme nahlédnout na cíle minimálního preventivního programu, které má škola určené pouze na dlouhodobé. Poté již následují aktivity určené žákům, na které se opět zaměříme. Jak jsem psala již u předešlé školy svůj zájem zaměřuji pouze na 4. a 5. ročník.

Již v úvodu této kapitoly je napsáno, že prevenci na 1. stupni ZŠ má na starosti třídní učitel, tudíž jsou i aktivity zaměřovány v rámci předmětů, které jsou i následně hezky rozepsány v MPP.

Škola má aktivity rozděleny zvláště pro 4. a 5. třídu. Ve 4. třídě se prevence odráží v předmětech, jako je prvouka, vlastivěda a český jazyk.

V přírodovědě s žáky třídní učitel probírá ochranu zdraví, zdravý životní styl, první pomoc nebo návykové látky. Ve vlastivědě se jedná o právo, spravedlnost a také chování lidí. V českém jazyce se zaměřují spíše na sloh a konkrétně tedy na témata, jako jsou internet a telekomunikační prostředky. V 5. třídě se potom prevence řadí opět do předmětů přírodověda, vlastivěda, český jazyk, a protože mají od 5. třídy informatiku tak nově i v hodině informatiky. Zde se v přírodovědě zabývají hlouběji zdravým životním stylem, takže výchovou ke zdraví, sexuální výchovou, alkoholem, kouřením či osobní bezpečí. Ve vlastivědě se

zaměřují na cestování a bezpečnost mezi lidmi. V českém jazyce se opět v rámci slohu zaměřují na témata, jako jsou sociální sítě a užívání internetu. V informatice už se dále hlouběji zabývají zabezpečením soukromých dat, základům bezpečné komunikace na internetu a také konkrétně kyberšikanou.

Dále jsou rozepsány aktivity pro 2. stupeň a následují i společné akce, které jsou v minimálním preventivním programu vypsány pro jednotlivé měsíce. Pro žáky 1. stupně je zde v měsíci prosinec konkrétní preventivní program, beseda, která se odehrává s městskou policií.

V závěru MPP můžeme vidět krátký popis pedagogických i nepedagogických pracovníků školy a na úplný závěr samozřejmě evaluaci.

8.3 Minimální preventivní program ZŠ 3

ZŠ 3 má velmi přehledně a hodnotně napsaný minimální preventivní program.

Nachází se v něm vše, co by tam mělo být. Od charakteristiky školy, cílů krátkodobých i dlouhodobých po činnost učitelů, žáků i rodičů. Přesuneme se tedy přímo na aktivity, které jsou určeny pro 1. stupeň ZŠ. Jak u předešlého MPP základní školy Holešov jsou aktivity rozděleny na mladší školní věk a starší školní věk a další společné akce, které žáci absolvují během školního roku. Zaměření na mladší školní věk se projevuje k činnostem, jako jsou navozování příznivého klimatu ve třídě, ekologická výchova, všestranný rozvoj žáka nebo základy etické a právní výchovy. Dále se blíže zaměříme opět na 4. a 5. ročník. Ve 4. třídě se žáci setkájí s prevencí v tématech, jako je využití volného času, správná životospráva, vztahy v dětském kolektivu a léčivé a návykové látky. V 5. třídě se potom témata rozšiřují a zaměřují na domov, vztahy a důvěru, komunikaci, negativní vlivy tabáku a alkoholu. K problematice kyberšikan a šikan se zde váže nebezpečí při komunikaci s cizími osobami. Z témat, která jsou přiřazena 4. a 5. ročníkům můžeme vydedukovat, že se nepřímo zabývají šikanou i kyberšikanou.

Dále i ZŠ 3 pořádá aktivity mimo školu. Pro 4. ročník je to beseda s městskou policií, která žákům přednáší o šikaně, její nebezpečí i důsledcích. V 5. ročníku je pro žáky připravena beseda s oblastním preventologem KPPP, který s žáky jedná o kyberšikaně.

Dále můžeme vidět i krizový plán na šikanu. Kde má základní škola dopodrobna popsané, jak se zachovat, pokud k šikaně dojde, co dělat v takové situaci, s kým komunikovat, jak problém řešit, ale i to, jak předcházet šikaně a do budoucna šikanu eliminovat.

Podobný plán mají i pro kyberšikanu, kde škola uvádí i zápisový arch, jako důkaz a zápis o kyberšikaně.

8.4 Shrnutí MPP

Z minimálních preventivních programů můžeme vidět, že jejich struktura je prakticky stejná. Liší se v drobnostech týkající se informací, které jsou na dobrovolnosti škol, zda je budou sdílet či ne.

Čeho si můžeme všimnout jako první je určitě to, že ZŠ 2 je jediná, která má aktivity rozčleněné nejen podle ročníků, ale také podle předmětů. Z pohledu rodiče by mi toto dělení určitě usnadnilo přehled a orientaci v těchto dokumentech. U ZŠ 1 a ZŠ 3 bych si nebyla úplně jistá kam bych témata v rámci prevence či edukace zařadila.

Dalším rozdílem je určitě rozdělení aktivity u ZŠ 1, která má spojený 4. a 5. ročník. Prevence aktivit, které se konají během školního roku jsou v podstatě pro všechny tři základní školy stejné. Jedná se převážně o besedu s městskou policií nebo přednášku s preventologem v rámci kyberšikany nebo šikany. Tyto besedy a přednášky se konají u všech tří základních školy jednou ročně. Myslím si, že právě tyto besedy a přednášky s osobami pro žáky cizí, jsou velmi důležitým bodem prevence kyberšikany a šikany. Hlavně proto, že informace získávají od osob, které s nimi nejsou v každodenním kontaktu a jsou na velmi důležitých pozicích, jako je policista nebo člověk zabývající se prevencí dané oblasti.

8.5 Diskuse

Podle zjištěných výsledků z předchozí metody a srovnání s jejich minimálními preventivními programy jsem došla k závěru, že školy velice dobře pracují s prevencí, a proto můžeme také vidět, že na celkový počet respondentů se šikany a kyberšikany účastní velmi malé množství.

Beru ale v potaz, že se jedná o 4. a 5. třídy, kde ještě mnoho žáků nemá ani jeden z telekomunikačních prostředků nebo jsou velmi dobře kontrolováni rodiči.

Také je důležité se zaměřit na to, že v poslední době je velký rozmach sociálních sítí a užívání telekomunikačních prostředků již v mladším školním věku, a tak je otázkou času, kdy žáci ve 4. a 5. třídách budou daleko více šikanováni nebo kyberšikanováni.

V případě ZŠ 3 vím, že sledují situaci a žáci jsou informováni a konfrontováni při každé změně, která se děje i v kyberprostoru. Rozmohla se challenge, která je na sociální síti TikTok a žáci se škrtí do té doby, dokud neupadnou do bezvědomí. Jeden chlapec v ČR již zemřel a škola okamžitě reagovala a své žáky upozornila.

Otázkou je, co všechno žákům říct, aby to nechtěli zkusit záměrně. Dále také hra Modrá Velryba, která připravila několik žáků a život i v české republice.

Je důležité se prevencí zabývat čím dál víc a důležitá je také i úzká spolupráce s rodiči, která může velmi ovlivnit vznik nebo výskyt šikany či kyberšikany.

Také bych chtěla podotknout, že nejvíce se mi líbilo zpracování a náplň minimální preventivní program ZŠ 2 a ZŠ 3, kde si myslím, že bylo věcně a přehledně napsáno vše, co se od MPP očekává. U obou těchto škol se mi líbilo zařazení aktivit dle tříd a předmětů, které byly konkrétněji definovány než u základní školy 1. Potom také mnoho výchovných a vzdělávacích navazujících akcí, besed a přednášek, které žákům mají dané rizikové chování přiblížit. Při všech základních školách se mi líbí velké množství volnočasových aktivit, kulturních akcí a činností, které jsou velmi přínosné a snaží se eliminovat veškeré druhy a projevy rizikového chování v mladším i starším školním věku.

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce v rámci teoretické části bylo s pomocí odborné literatury definovat pojmy týkající se kyberšikany na 1. stupni ZŠ školy a přiblížit problematiku šikany a kyberšikany a její vymezení. Nejdůležitější částí diplomové práce je empirická část, která se skládá z dotazníkového šetření a analýzy minimálních preventivních programů škol, kde dotazníkové šetření probíhalo.

Pomocí dotazníků bylo zjišťováno, zda se u žáků mladšího školního věku vyskytuje šikana nebo kyberšikana, jak se projevuje nebo projevovala. Dále byla zjišťována osobní zkušenost žáků s těmito jevy a následně i četnost prevencí a toho, jak ji vnímají žáci. Z výsledků a krátkých rozhovorů vyplynulo, že žáci se s šikanou i kyberšikanou setkávají již poměrně hojně. Především šlo tedy o šikanu, která ve 4. a 5. ročníku ještě převládala nad kyberšikanou. Na každé základní škole, která byla součástí dotazníkového šetření se vyskytuje šikana, která následně pokračuje i do kyberprostoru. Žáci, kteří jsou šikanováni, jsou ve většině případů i kyberšikanováni. Z analýzy minimálních preventivních programů vyplynulo, že všechny tři školy využívají v rámci prevence velmi podobné metody. Ty jsou pak nejčastěji uplatňovány v rámci předmětů. V rámci prevence také probíhá jednou ročně beseda na téma šikana, kterou vede městská policie a jednou ročně potom beseda buď s členem krajské pedagogicko-psychologické poradny nebo jiným odborníkem v rámci kyberšikany.

Z mého pohledu si myslím, že je pro žáky mladšího školního věku obtížné vymezit hranici mezi tím, kdy je to pro jednoho sranda a pro druhého již šikana nebo kyberšikana. Mnoho žáků do dotazníků psalo „pošťuchujeme se, ale jako kamarádi“, ale je otázka, jestli to berou i ostatní jako kamarádství. I pro učitele je poměrně těžké odhalit šikanu nebo kyberšikanu ve třídě. S tím ale souvisí i jeden z výsledků dotazníkového šetření, který nedopadl příliš optimisticky. Více než polovina všech dotázaných žáků by se nespovědila svému třídnímu učiteli s ničím, ani pokud by šlo o šikanu či kyberšikanu. Myslím si, že právě důvěra je velmi klíčová pro odhalení nebo eliminaci šikany a kyberšikany ve třídách. S čímž dále souvisí i výsledek ohledně prevence, kdy žáci ve velké většině zaznamenávali, že nejsou dostatečně informováni o této problematice. Je důležité žáky neustále informovat, ale ne přehnaně. Žáci by měli mít podvědomí o tom, co se děje, co může mít za následky šikana i kyberšikana, ale není dobré je přílišně upozorňovat, aby potom nezkoušeli hranice, které jsou v těchto případech velmi tenké. V rámci analýzy minimálních preventivních programů si myslím, že školy dělají, co mohou a snaží se žáky vést správným směrem.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. Adámek, M. (2009). *Spam, jak nepřivolávat, nepřijímat a nerozesílat nevyžádanou poštu*. Praha: Grada Publishing, a.s.
2. Bendl, S. (2003). *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV.
3. Blinka, L. (2015). *Online závislosti*. Praha: Grada Publishing, a.s.
4. Burian, P. (2014). *Internet inteligentních aktivit*. Praha: Grada Publishing, a.s.
5. Čapek, E. (2014). *Odměny a tresty ve školní praxi*. Praha: Grada Publishing, a.s.
6. Čech, O. (2017). *Nebezpečí kyberšikany*. České Budějovice: THEIA.
7. Černá, A. (2013). *Kyberšikana. Průvodce novým fenoménem*. Brno: Grada Publishing, a.s.
8. Dosedlová, J. (2017). *Chování související se zdravím: determinanty, modely a konsekvence*. Brno: MUNI.
9. Eckertová, L. (2013). *Bezpečnost dětí na internetu*. Brno: Computer Press.
10. Fieldová, E. (2009). *Jak se bránit šikaně*. Praha: Ikar.
11. Hergenhan, A. (2017). *Agresivní dítě? Systematické řešení problémového chování*. Praha: Portál.
12. Hinduja, S., Patchin, J., W., (2010). *Cyberbullying: An Exploratory Analysis of Factors Related to Offending and Victimization in* Hollá, K. (2013). *Kyberšikana*. Bratislava: Iris.
13. Hollá, K. (2010). *Elektronické šikanovanie: nová forma agresie*. Bratislava: Iris.
14. Hollá, K. (2013). *Kyberšikana*. Bratislava: Iris.
15. Hulanová, L. (2012). *Internetová kriminalita páchaná na dětech*. Praha: Triton.
16. Chromý, J (2010). *Kriminalita páchaná na mládeži*. Praha: Linde.
17. Janošová, P. (2016). *Psychologie školní šikany*. Praha: Grada Publishing a.s.
18. Jedlička, R., Kořa, J. (1998). *Aktuální problémy výchovy: Analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže*. Praha: Karolinum.
19. Jedlička, R. (2015). *Poruchy a socializace u dětí a dospívajících. Prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha: Grada Publishing a.s.

20. Jirovský, V. (2007). *Kybernetická kriminalita: nejen o hackingu, crackingu, virech a trojských koních bez tajemství*. Praha: Grada Publishing a.s.
21. Kavalír, A. (2009). *Kyberšikana a její prevence: příručka pro učitele*. Plzeň: Pro město Plzeň zpracovala společnost Člověk v tísni, pobočka Plzeň.
22. Kolář, M. (2011). *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál.
23. Kolář, M. (1997). *Skrytý svět šikanování ve školách. Příčina, diagnostika a praktická pomoc*. Praha: Portál.
24. Krejčířová, D., Langmeier, J. (2016). *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing a.s.
25. Lovaš, L. (1998). *Tyranizovanie ako typ agresie. Psychológia a patopsychológia dieťaťa*. Bratislava: VÚDPaP
26. Martínek, Z. (2009). *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing a.s.
27. McGuade, S., & Colt, J., & Meyer, N. (2009). *Cyber Bullying: Protecting kids and adults from online bullies*. Westport, Conn: Praeger Publishers.
28. Miovský, M., Skácelová, L., Zapletalová, J. a Novák, P. a kol. (2010). *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Praha: Sdružení SCAN.
29. Neckář, P. (2010). *Stop šikaně*. Hradec Králové: edice Radnice č.7
30. Petrowski, T. (2014). *Bezpečí na internetu pro všechny*. Liberec: Dialog.
31. Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J. (2013). *Pedagogický slovník*. Praha: Portál.
32. Rogers, V. (2011). *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele žáky i studenty*. Praha: Portál.
33. Říčan, P. (1995). *Agresivita a šikana mezi dětmi. Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Praha: Portál
34. Říčan, P. (2010). *Jak na šikanu*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, a.s.
35. Sedláček, M. (2022). *Civilní právo a nové technologie*. Praha: Wolters Kluwer.
36. Ševčíková, A. (2014). *Děti a dospívající online*. Brno: Grada Publishing, a.s.

37. Šimíčková-Čížková, J. (2010). *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
38. Titmanová, M. (2019). *Praktická příručka pro práci se třídou. Prevence rizikového chování*. Praha: Univerzita Karlova.
39. Vágnerová, M. (2012). *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum.
40. Vašutová, M. (2010). *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava: Filosofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě.
41. Williard, N. E. (2007). *Cyberbullying and cyberthreats: responding to the challenge of online social aggression, threats, and distress*. Champaign, III: Research Press in Vašutová, M. (2010). *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava: Filosofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě.
42. Winston, R. (2018). *Spolu to zvládneme, dospívání*. Praha: Slovart.
43. Zvírtkovský, M. (2021). *Příběh školní šikany: učebnice pro pedagogické pracovníky*. Praha: Univerzita Karlova.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ZŠ základní škola

MPP minimální preventivní program

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1 „Pomůcka při přípravě a tvorbě MPP: otázky vztažené k jednotlivým fázím procesu tvorby MPP“	38
---	----

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 - ZŠ 1 - Denní čas žáků strávený na internetu	49
Graf 2 - ZŠ 2 - Denní čas žáků strávený na internetu	50
Graf 3 – ZŠ 3 – Denní čas strávený na internetu	50
Graf 4 – ZŠ 1 – Trávení času na internetu	51
Graf 5 - ZŠ 2 - Trávení času na internetu	52
Graf 6 - ZŠ 3 - Trávení času na internetu	52
Graf 7 – ZŠ 1 – Kontrola rodičů	54
Graf 8 – ZŠ 2 – Kontrola rodičů	54
Graf 9 – ZŠ 3 – Kontrola rodičů	55
Graf 10 – ZŠ 1 - Bezpečnost na internetu.....	55
Graf 11 – ZŠ 2 – Bezpečnost na internetu	56
Graf 12 – ZŠ 3 – Bezpečnost na internetu	56
Graf 13 – ZŠ 1 – Oběť kyberšikany.....	58
Graf 14 – ZŠ 2 – Oběť kyberšikany.....	59
Graf 15 – ZŠ 3 – Oběť kyberšikany.....	59
Graf 16 – ZŠ 1 – Útoky na internetu.....	60
Graf 17 – ZŠ 2 – Útoky na internetu.....	61
Graf 18 – ZŠ 3 – Útoky na internetu.....	61
Graf 19 – ZŠ 1 – Řešení kyberšikany	62
Graf 20 – ZŠ 2 – Řešení kyberšikany	62
Graf 21 – ZŠ 3 – Řešení kyberšikany	63
Graf 22 – ZŠ 1 – Byl/a jsi někdy šikanován/a?	64
Graf 23 – ZŠ 2 – Byl/a jsi někdy šikanován/a?	65
Graf 24 – ZŠ 3 – Byl/a jsi někdy šikanován/a?	65
Graf 25 – ZŠ 1 – Šikana.....	66
Graf 26 – ZŠ 2 – Šikana.....	66
Graf 27 – ZŠ 3 – Šikana.....	67
Graf 28 – ZŠ 1 - Kyberšikana	68
Graf 29 – ZŠ 2 - Kyberšikana	69
Graf 30 – ZŠ 3 - Kyberšikana	69
Graf 31 – ZŠ 1 – Aktér šikany	70
Graf 32 – ZŠ 2 – Aktér šikany	71

Graf 33 – ZŠ 3 – Aktér šikany	71
Graf 34 – ZŠ 1 – Aktér kyberšikany	74
Graf 35 – ZŠ 2 – Aktér kyberšikany	74
Graf 36 – ZŠ 3 – Aktér kyberšikany	75
Graf 37 – ZŠ 1 – Proč jsi byl aktérem šikany?	77
Graf 38 – ZŠ 2 – Proč jsi byl aktérem šikany?	77
Graf 39 – ZŠ 3 – Proč jsi byl aktérem šikany?	78
Graf 40 – ZŠ 1 – Mluví s Vámi učitel o šikaně nebo kyberšikaně?	78
Graf 41 – ZŠ 2 – Mluví s Vámi učitel o šikaně nebo kyberšikaně?	79
Graf 42 – ZŠ 3 – Mluví s Vámi učitel o šikaně nebo kyberšikaně?	79
Graf 43 – ZŠ 1 – Informovanost o šikaně a kyberšikaně na ZŠ	83
Graf 44 – ZŠ 2 – Informovanost o šikaně a kyberšikaně na ZŠ	84
Graf 45 – ZŠ 3 – Informovanost o šikaně a kyberšikaně na ZŠ	84

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 - Rozdělení pohlaví žáků (respondentů).....	47
Tabulka 2 – Zúčastněné třídy	47
Tabulka 3 - Využití telekomunikačních prostředků mezi žáky.....	48
Tabulka 4 – Pojem kyberšikana	57
Tabulka 5 – Výskyt kyberšikany a šikany ve třídě.....	63
Tabulka 6 - Ublížil ti někdo ze spolužáků na internetu?	68
Tabulka 7 – ZŠ 1 – Projev šikany	72
Tabulka 8 – ZŠ 2 – Projev šikany	72
Tabulka 9 – ZŠ 3 – Projev šikany	73
Tabulka 10 – ZŠ 1 – Projev kyberšikany	75
Tabulka 11 – ZŠ 2 – Projev kyberšikany	76
Tabulka 12 – ZŠ 3 – Projev kyberšikany	76
Tabulka 13 – ZŠ 1–S čím by ses svěřil/a svému učiteli?	81
Tabulka 14 – ZŠ 2–S čím by ses svěřil/a svému učiteli?	81
Tabulka 15 – ZŠ 3–S čím by ses svěřil/a svému učiteli?	82

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P1: Dotazník pro žáky

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK PRO ŽÁKY

Kyberšikana v prostředí ZŠ s ohledem na děti mladšího školního věku

DOTAZNÍK

CHLAPEC

DÍVKA

TŘÍDA:

- Zakroužkuj, který z telekomunikačních prostředků používáš:**
 - Notebook
 - Mobilní telefon
 - Tablet
 - Počítač
- Kolik času denně trávíš na internetu?**
 - Mám internet v mobilu, a tak jsem neustále připojený.
 - Více jak 5 hodin denně.
 - 1-3 hodiny denně.
 - Méně než hodinu.
 - Rodiče mi nedovolují navštěvovat internet.
 - Jiné:
- Jak na internetu trávíš svůj čas?**
 - Hraji online hry.
 - Navštěvuji sociální sítě (Facebook, Skype, Twitter, YouTube, omegle.cz, email, messenger, Instagram, Snapchat, TikTok).
 - Vyhledávám si informace o tom, co mě zrovna zajímá (sport, koníčky, lidé, hudba, apod.).
 - Stahuji filmy nebo svoji oblíbenou hudbu.
 - Jiné:

- Kontrolují ti rodiče, co děláš na internetu? Zakroužkuj.**

ANO NE

- Myslíš si, že je internet nebezpečný? Zakroužkuj.**

ANO NE

- Víš, co je to kyberšikana?**

ANO NE

ŠIKANA – Chování, kterým chce agresor ublížit druhému. Kopání, bouchání, nadávky, zesměšňování, ničení věcí druhých. Násilí, které probíhá ve skutečném světě.

KYBERŠIKANA – Obtěžování za pomoci internetu, mobilního telefonu. Rozposílání ponižujících fotografií, zesměšňování obětí na internetu, hanlivé komentáře. Vydírání přes SMS, neustálé volání od neznámého čísla.

- Kde se odehrává šikana a kde kyberšikana?**

ŠIKANA:

KYBERŠIKANA:

- Byl jsi obětí kyberšikany?**

Pokud jsi nebyl obětí, otázky 9 a 10 přeskoč!

- Ano, byl jsem obětí.
- Ano, stále obětí jsem.
- Ne, nikdy jsem obětí nebyl.

- Pokud ano, jak se kyberšikana projevovala? Vyber jednu nebo více možností.**

- Anonymní nadávky a urážky na sociálních sítích.
- Vytvoření zesměšňujícího videa či obrázku.
- Pomlouváním na skupinovém chatu.
- Někdo ti ukradl identitu (profil na soc. síti).
- Někdo tě vydírá na základě tvé intimní nebo zesměšňující fotografie.
- Někdo tě vydírá na základě videa, které tě zesměšňuje.
- Vyhrožování na sociálních sítích, že útočník zná tvoji adresu nebo ví, kam chodíš do školy.

- Jak jsi situaci řešil? Svěřil ses někomu? Zakroužkuj jednu nebo více možností.**

- Ignoroval jsem to.
- Bál jsem se situaci někomu říct.
- Zkusil jsem zrušit účty na sociálních sítích, kde ke kyberšikaně docházelo.
- Ano, svěřil jsem se rodičům (alespoň jednomu z nich).
- Ano, svěřil jsem se někomu z rodiny (babička, děda, strýc, teta, bratr, sestra, apod.).

- Ano, svěřil jsem se kamarádovi nebo kamarádce.
- Ano, svěřil jsem se paní učitelce.
- Jiné:

11. Setkal jsi se s kyberšikanou nebo šikanou ve své třídě?

- Ano, pouze šikana.
- Ano, pouze kyberšikana.
- Ano, v naší třídě jsme se setkali s kyberšikanou i šikanou.
- Ne.

12. Byl jsi šikanován od svých spolužáků?

- Pokud jsi odpověděl NE, otázku č. 14 přeskoč!**
- Ano.
- Ne.

13. Pokud jsi odpověděl ano, zakroužkuj. Vyber jednu nebo více možností.

- Bouchali tě.
- Kopali do tebe.
- Brali ti pomůcky.
- Zesměšňovali tě před třídou.
- Sprostě ti nadávali.
- Jiné:

14. Ublížil ti někdo ze spolužáků pomocí internetu?

- Pokud jsi odpověděl NE, otázku č. 15 přeskoč!**
- Ano.
- Ne.

15. Pokud jsi odpověděl ano, zakroužkuj. Vyber jednu nebo více možností.

- Anonymní urážky a nadávky.
- Sdílení osobních informací.
- Sdílení fotek nebo zesměšňujícího videa.
- Pomlouvání na chatu.

16. Šikanoval jsi někdy své spolužáky?

- Pokud ANO, napiš na řádek jak (bouchání, kopání, nadávky, urážky...)**
 - Ano.
 - Ne.
-

17. Ublížil jsi za pomocí internetu jakémukoliv spolužáku?

- Pokud ANO, napiš na řádek jak (sdílel jeho fotku, nadával mu...)**
 - Ano.
 - Ne.
-

18. Proč jsi šikanoval? Vyber jednu nebo více možností.

- Z nudy.
- Pro zábavu.
- Nemám rád toho spolužáka.
- Závídím svému spolužákovi.
- Spolužák měl lepší známky než já.
- Spolužák měl horší známky, jak já.
- Jiné:

19. Proč jsi byl aktérem kyberšikany? Vyber jednu nebo více možností.

- Nudil jsem se.
- Chtěl jsem pobavit okolí.
- Neudělal jsem to vědomě.
- Nevěděl jsem, že to, co dělám je kyberšikana.
- Jiné:

20. Mluví s vámi váš třídní učitel o šikaně nebo kyberšikaně?

ANO NE

21. S čím by ses svěřil svému třídnímu učitelu?

- Napiš konkrétní věc (např. kdyby mě někdo šikanoval, kdyby mi někdo ubližoval...)**
-

22. Myslíte si, že jste dostatečně informováni o kyberšikaně a šikaně?

- Ano.
- Ne.
- Mohli bychom se tím ve škole více zabývat.